

STUDERA, STUDERA, STUDERA!

MARXISTISK TEORI FÖR POLITISK KAMP

1

Arbetarbildning

INNEHÅLL:

<i>Karl Marx & Friedrich Engels</i> Det Kommunistiska partiets manifest.....	4
<i>Karl Marx</i> Internationella Arbetar-associationens generalråds manifest om inbördeskriget i Frankrike 1871.....	47
<i>Karl Marx</i> Det alienerade arbetet (ur ekonomisk filosofiska manuskripten).....	63
<i>Karl Marx</i> Inledning till kritiken av den politiska ekonomin.....	79
<i>Karl Marx</i> Kritik av Gothaprogrammet Randanmärkingar till Tyska Arbetarpartiets program.....	109
<i>Friedrich Engels</i> Om auktoritet.....	141

Karl Marx & Friedrich Engels

Det kommunistiska partiets manifest 1848

FÖRORD

Förord till den tyska upplagan 1872

“Kommunisternas förbund”, en internationell arbetarsammanslutning, som under dåvarande förhållanden självklart måste vara hemlig, uppdrog på den i London i november 1847 hållna kongressen åt undertecknade att författa ett för offentligheten bestämt, utförligt teoretiskt och praktiskt partiprogram. Så uppstod följande manifest, vartill manuskriptet gick till tryckning i London få veckor före februarirevolutionen. Först offentliggjort på tyska har det på detta språk utkommit i åtminstone tolv olika upplagor i Tyskland, England och Amerika. På engelska utkom det första gången 1850 i London i “Red Republican” översatt av miss Helen Macfarlane, och 1871 i åtminstone tre olika översättningar i Amerika. På franska först i Paris kort före juliupproret 1848 och nyligen i “Le Socialiste” i New York. En ny översättning förberedes. På polska i London kort efter den första tyska upplagan. På ryska i Genève på 60-talet. Till danska översattes det likaså kort efter dess utgivande.

Hur mycket än förhållandena ändrats under de senaste tjugofem åren, så behåller dock de i detta manifest utvecklade allmänna grundsatserna i det stora hela än i dag sin fulla giltighet. På enstaka punkter kunde här och där förbättringar göras. Den praktiska tillämpningen av dessa grundsatser blir, förklarar manifestet självt, överallt och alltid beroende av de historiskt föreliggande förhållandena, och därför lägges ingen särskild

vikt vid de i slutet av andra kapitlet föreslagna revolutionära åtgärderna. Denna passus skulle i dag i många avseenden lyda annorlunda. Med hänsyn till storindustrins väldiga utveckling under de senaste tjugofem åren och arbetarklassens samtidigt därmed utvecklade partiorganisation, med hänsyn till de praktiska erfarenheterna först under februarirevolutionen och ännu mer under Pariskommunen, då proletariatet under två månader för första gången innehade den politiska makten, är i dag detta program delvis föråldrat. Särskilt har Pariskommunen bevisat, att “arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål”. (Se “Pariskommunen”, sid 64, där detta är närmare utvecklat.) Vidare är det självklart, att kritiken av den socialistiska litteraturen numera är ofullständig, då den blott går fram till 1847, och likaså är framställningen av kommunisternas ställning till de olika oppositionspartierna (kap. IV), om ock i sina grunddrag ännu i dag riktig, dock allaredan i sina detaljer föråldrad på grund därav, att det politiska läget totalt förändrats och den historiska utvecklingen redan bragt ur världen de flesta av de här uppräknade partierna.

Manifestet är emellertid ett historiskt dokument, som vi ej mer anser oss ha rätt att ändra. En senare upplaga kan måhända utkomma, åtföljd av en inledning, som ger en överblick av utvecklingen sedan 1847; den föreliggande upplagan kom alltför oväntat för att ge oss tid därtill.

London den 24 juni 1872.

Karl Marx. Friedrich Engels.

Förord till den tyska upplagan 1883

Förordet till föreliggande upplaga måste jag tyvärr ensam underskriva. Marx, den man, till vilken hela Europas och Amerikas arbetarklass står i större tacksamhetsskuld än till någon annan - Marx vilar på Highgates kyrkogård och över hans grav växer redan det första gräset. Efter hans död kan det alls icke bli tal om en omarbetning eller utvidgning av manifestet. Så mycket nödvändigare anser jag det vara att här ännu en gång uttryckligen fastslå följande:

Manifestets genomgående grundtanke: att den ekonomiska produktionen och den ur denna med nödvändighet följande samhällsliga

strukturen i varje historisk epok bildar grundvalen för denna epoks politiska och intellektuella historia, att i enlighet härmed (alltsedan upplösningen av den uråldriga gemensamma jordegendomen) hela historien varit en historia om klasstrider, strider mellan utsugna och utsugande, behärskade och härskande klasser på olika stadier av den samhälleliga utvecklingen, att denna kamp emellertid nu nått ett stadium, där den utsugna och förtryckta klassen (proletariatet) icke längre kan befria sig från den utsugande och förtryckande klassen (bourgeoisin) utan att samtidigt för alltid befria hela samhället från utsugning, förtryck och klasstrider - denna grundtanke tillhör ensamt och uteslutande Marx[1*].

Jag har redan ofta uttalat det; det är emellertid just nu nödvändigt, att det också står framför själva manifestet.

London den 28 juni 1883

F. Engels.

Förord till den tyska upplagan 1890

Sedan förestående skrevs har åter en ny tysk upplaga av manifestet blivit nödvändig, och det har skett åtskilligt med manifestet, som här bör omnämnas. En andra rysk översättning av Vera Sassulitj[1] utkom 1882 i Genève, vartill företalet författades av Marx och mig. Tyvärr har det tyska originalmanuskriptet förkommit för mig, och jag är därför tvungen att på nytt översätta det från ryskan, varpå arbetet ingalunda vinner. Det lyder:

“Den första ryska upplagan av ‘Kommunistiska partiets manifest’ utkom i översättning av Bakunin i början av sextiotalet från ‘Kolokols’ tryckeri. Den gången hade en rysk upplaga av denna skrift för Västern på sin höjd betydelse som en litterär kuriositet. I dag är en sådan uppfattning icke längre möjlig. Hur begränsat utbredningsområde den proletära rörelsen hade vid tidpunkten för manifestets första offentliggörande (januari 1848), visar bäst det sista kapitlet: ‘Kommunisternas ställning till de olika oppositionella partierna’. Här fattas framför allt Ryssland och Förenta staterna. Det var den tid, då Ryssland var den europeiska reaktionens sista stora reserv, och då utvandringen till Förenta staterna uppsög det europeiska proletariatets överskottskrafter. Båda länderna försåg Europa med råmaterial och tjänade samtidigt som marknader för avsättning av dess industriprodukter. Båda framträdde alltså, på det ena eller andra sättet, som ett

stöd för den samhälleliga ordningen i Europa.

Hur har icke allt detta förändrats! Just den europeiska utvandringen har möjliggjort det nordamerikanska jordbrukets kolossala utveckling, som genom sin konkurrens skakar den stora som den lilla jordegendomen i Europa i dess grundvalar. Den har samtidigt givit Förenta staterna möjlighet att skrida till exploatering av sina rikhaltiga industriella hjälpkällor och det med sådan energi och i sådan måttstock, att detta på kort tid måste göra slut på den europeiska Västerns industriella monopol. Och dessa båda omständigheter återverkar också på Amerika i revolutionär riktning. Den lilla och medelstora jordegendomen, som tillhörde de självarbetande farmarna, grundvalen för hela den politiska ordningen i Amerika, tränges allt mer tillbaka i konkurrensen med jättefarmarna, under det att samtidigt i industriområdena för första gången ett talrikt proletariat uppstår vid sidan av en fabulös koncentration av kapitalen.

Låt oss sedan se på Ryssland. Under revolutionstiden 1848-49 såg icke blott de europeiska monarkerna utan också den europeiska bourgeoisin i den ryska interventionen sin enda räddning från det just då till medvetande om sin kraft vaknande proletariatet. De utropade tsaren till överhuvud för den europeiska reaktionen. I dag sitter han i Gatjina, som revolutionens krigsfånge, och Ryssland bildar förtruppen för Europas revolutionära rörelse.

Det kommunistiska manifestets uppgift var att proklamera den nuvarande borgerliga egendomens oundvikligt förestående undergång. Men i Ryssland finner vi, vid sidan av den hastigt uppblående kapitalistiska svindeln och den först nu uppkommande borgerliga jordegendomen, mer än hälften av jorden som böndernas gemensamma egendom.

Nu är frågan den: kan det ryska byalaget, denna redan starkt undergrävda form av den sedan urminnes gemensamma jorden, omedelbart övergå i en högre kommunistisk form för jordegendomen, eller måste den först genomgå samma upplösningsprocess som ägt rum i Västerns historiska utveckling?

Det enda i dag möjliga svaret på denna fråga är följande: om den ryska revolutionen blir signalen till en arbetarrevolution i Västern, så att båda kompletterar varandra, då kan den nuvarande ryska gemensamma egendomen tjäna till utgångspunkt för en kommunistisk utveckling.

London den 21 januari 1882.

Karl Marx. Friedrich Engels.”

En ny polsk översättning utkom vid samma tid i Genève: "Manifest kommunistyczny". Vidare har en ny dansk översättning utkommit i "Socialdemokratisk Bibliothek", Köpenhamn 1885. Den är tyvärr icke fullständig, då några väsentliga ställen, som synes ha berett översättaren svårigheter, är utelämnade, och även i övrigt märkes här och där spår av slarv, som är så mycket mer att beklaga, som arbetet eljest vittnar om, att översättaren skulle ha kunnat åstadkomma något utmärkt, om han lagt ner mer omsorg därpå.

År 1886 utkom en ny fransk översättning i "Le Socialiste", Paris - den bästa som hittills utkommit.

Samma år trycktes en spansk översättning, först i "El Socialista", Madrid och som broschyr: "Manifiesto del Partido Comunista por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracion de El Socialista, Hernan Cortés 8.

Som kuriositet antecknar jag vidare, att år 1887 manuskript till en armenisk översättning erbjöds en förläggare i Konstantinopel. Den gode mannen hade dock icke mod att trycka något, på vilket det stod namnet Marx, och han föreslog därför, att översättaren skulle nämna sig själv som författare, vilket denne dock avböjde.

Sedan än den ena, än den andra av de mer eller mindre oriktiga amerikanska översättningarna flera gånger blivit tryckta i England, utkom äntligen en autentisk översättning år 1888. Den är verkställd av min vän Samuel Moore och före trycket genomsedd av oss båda tillsammans. Titeln är: "Manifiesto of the Communist Party", by Carl Marx and Frederick Engels. Authorized Translation, edited and annotated by Frederick Engels. 1888. London. William Reeves, 185 Fleet st., E. C. Några av anmärkningarna i denna engelska upplaga har jag tagit med i den här föreliggande.

Manifestet har haft en egendomlig historia. Hälsat med entusiasm vid sitt första utkommande av den då ännu föga talrika förtruppen för den vetenskapliga socialismen (såsom de i första företalet omnämnda översättningarna bevisar) trängdes det snart i bakgrunden genom den med Parisarbetarnas nederlag i juni 1848 begynnande reaktionen, och blev slutligen på "laglig väg" förklarad i bann genom domen mot Kölnkommunisterna i november 1852. Med försvinnandet från den offentliga skådeplatsen av den arbetarrörelse, som daterade sig från februari-

revolutionen, trädde också manifestet i bakgrunden.

När den europeiska arbetarklassen åter stärkt sig tillräckligt för ett nytt anlopp mot de härskande klassernas makt, uppstod "Internationella Arbetarassociationen". Den hade till ändamål att sammansmälta Europas och Amerikas hela stridbara arbetarklass till en stor armé. Den kunde därför icke utgå från de i manifestet nedlagda grundsatserna. Den måste ha ett program, som icke utestängde vare sig de engelska trade unions, de franska, belgiska, italienska och spanska proudhonisterna eller de tyska lassalleanerna[2*]. Detta program, motiveringen till Internationalens statuter[2] författades av Marx med ett även av Bakunin och anarkisterna erkänt mästerskap. För den slutliga segern för de i manifestet uppställda grundsatserna förlitade sig Marx endast och allenast på arbetarklassens intellektuella utveckling, sådan den nödvändigt måste försiggå genom föreningen av aktion och diskussion. Händelserna och växlingarna i kampen mot kapitalet, nederlagen ännu mer än framgångarna, kunde icke annat än klarlägga för de kämpande otillräckligheten av deras hittillsvarande universalmedel och göra deras huvuden mottagligare för en grundlig insikt om de verkliga betingelserna för arbetarnas frigörelse. Och Marx hade rätt. Arbetarklassen var 1874, då Internationalen upplöstes, en helt annan än den varit 1864 vid dess grundande. Proudhonismen i de romanska länderna och den specifika lassalleanismen i Tyskland var i utdöende, och själva de då stockkonservativa engelska trade unions var allmänt på väg mot en situation, som presidenten på deras kongress i Swansea 1887 å tradeunionisternas vägnar kunde karakterisera med orden: "Den kontinentala socialismen har upphört att vara en skräck för oss". Men den kontinentala socialismen var redan 1887 nästan blott den teori, som förkunnades i manifestet. Så speglar manifestets historia till en viss grad historien om den moderna arbetarrörelsen sedan 1848. För närvarande är det otvivelaktigt den mest utbredda och mest internationella produkten i hela den socialistiska litteraturen, det gemensamma programmet för många miljoner arbetare i alla länder från Sibirien till Kalifornien.

Och ändå hade det, den gång det utkom, inte varit riktigt att kalla det ett socialistiskt manifest. Med socialister förstod man 1847 två slags folk. Å ena sidan anhängarna av de olika utopiska systemen, speciellt owenisterna i England och fourieristerna i Frankrike, som båda redan då krympt samman till betydelselösa sekter i utdöende. Å andra sidan

en mångfald sociala kvacksalvare, som ville avskaffa de samhälleliga missförhållandena med sina olika universalmedel och allsköns lappning, utan att på minsta sätt röra vid profiten eller kapitalet. I bägge fallen folk, som stod utom arbetarrörelsen och som snarare sökte stöd hos de "bildade" klasserna. Den del av arbetarna däremot, som, övertygad om otillräckligheten av enbart politiska omvälvningar, fordrade en grundlig omdaning av samhället, kallade sig då kommunistisk. Det var en ännu föga förarbetad, blott instinktiv, stundom rå kommunism, men den var mäktig nog att skapa två system av utopisk kommunism, i Frankrike Cabet's "ikariska" och i Tyskland Weitlings. Socialismen betydde 1847 en bourgeois-rörelse, kommunismen en arbetarrörelse. Socialismen var, åtminstone på kontinenten, salongsmässig, kommunismen var den direkta motsatsen. Och då vi redan på den tiden avgjort var av den uppfattningen, att "arbetarnas frigörelse måste vara arbetarklassens eget verk", så kunde vi icke ett ögonblick vara i tvivel om, vilket namn vi skulle välja. Icke heller senare har det fallit oss in att tillbakavisa det.

"Proletärer i alla länder, förena er!" Blott få röster svarade, när vi för nu 42 år sedan slungade ut dessa ord i världen omedelbart före den första Parisrevolutionen, i vilken proletariatet framträdde med egna anspråk. Men den 28 september 1864 förenade sig proletärerna i de flesta västeuropeiska länder till Internationella Arbetarassociationen, ärorik i åminnelse.

Internationalen som sådan levde dock i nio år. Men att det av den grundade eviga förbundet mellan proletärerna i alla länder ännu lever och lever kraftigare än någonsin, därpå ges intet kraftigare vittnesbörd än just denna dag. Ty i dag, när jag skriver dessa rader, håller det europeiska och amerikanska proletariatet mönstring med sina för första gången mobiliserade stridskrafter, mobiliserade som en armé, under en fana och för ett närmaste mål: den redan av kongressen i Genève 1889 proklamerade, lagstadgade åttatimmars normalarbetsdagen. Och denna dags skådespel skall öppna ögonen på kapitalisterna och jordherrarna i alla länder för det faktum, att i dag är proletärerna i alla länder verkligen förenade.

Om nu bara Marx stode vid min sida och med egna ögon såg detta!
London den 1 maj 1890.
F. Engels.

Förord till den andra polska upplagan 1892

Det faktum, att det blivit nödvändigt att utgeva en ny polsk upplaga av Kommunistiska manifestet, framkallar olika reflexioner.

Först och främst måste man konstatera, att Kommunistiska manifestet på senare tid i viss mån blivit en mätare för storindustrins utveckling på den europeiska kontinenten. I samma mån som storindustrin i ett givet land utvecklar sig, i samma mån förstärkes bland detta lands arbetare strävan efter att klargöra för sig sin ställning som arbetarklass i förhållande till de besittande klasserna, i samma mån utbreder sig bland dem den socialistiska rörelsen och växer efterfrågan på manifestet. På så vis kan man efter det antal exemplar av manifestet, som sprides på ett visst nationellt språk, med tillräcklig noggrannhet fastställa icke blott arbetarrörelsens tillstånd utan också storindustrins utvecklingsstadium i varje land.

Således utgör också den nya polska upplagan av manifestet ett tecken på den polska industrins avgjorda framsteg. Och att detta framsteg i verkligheten ägt rum under loppet av de tio år, som förgått sedan den förra upplagan utgavs, därom råder intet tvivel. Kungariket Polen har förvandlats till ett storindustriellt område av det ryska riket.

Samtidigt som den ryska storindustrin är sporadiskt kringstridd - en del vid Finska viken, en del i de centrala guvernementen (Moskva och Vladimir) och en del vid Svarta havets och Asovskas sjöns kuster - har den polska industrin koncentrerats på ett jämförelsevis litet område och åtnjuter på samma gång såväl fördelarna som nackdelarna av en sådan koncentration. Dessa fördelar har insetts av de konkurrerande ryska fabrikanterna, vilka fordrar skyddstullar gentemot Polen, trots sin heta önskan att russificera alla polacker. Nackdelarna - för de polska fabrikanterna och den ryska regeringen - kommer till uttryck i de socialistiska idéernas snabba spridning bland de polska arbetarna och i den stigande efterfrågan på manifestet.

Men den snabba utvecklingen av den polska industrin, som redan växt ett helt huvud högre än den ryska, utgör i sin tur ett nytt bevis för det polska folkets outtömliga livskraft och en ny garanti för en kommande nationell pånyttfödelse. Och pånyttfödelsen av ett oavhängigt, starkt Polen är en sak, som inte rör blott polackerna, utan oss alla. Ett verkligt internationellt samarbete mellan de europeiska folken är möjligt endast då, när vart och ett av dessa folk är helt och håller herre i sitt eget hus. Revolutionen av 1848, som under proletariatets fana endast ledde proletariatets kämpar

därhän, att de krefsade kastanjerna ur elden för bourgeoisin, denna revolution tryggade samtidigt genom de personer, som utförde dess verk - Louis Bonaparte och Bismarck - Italiens, Tysklands och Ungerns oavhängighet. Men Polen, som sedan 1791 gjort mer för revolutionens sak än alla dessa tre folk tillsammans, lämnades åt sig självt, då landet 1863 dignade under den tiofalt starkare ryska övermakten.

Adeln förmådde icke behålla eller tillkämpa sig oavhängigheten, och för bourgeoisin är den för närvarande minst sagt likgiltig. Den kan erövrast endast av det unga polska proletariet, och i dess händer är den säker. Ty Polens oavhängighet är inte mindre nödvändig för arbetarna i det övriga Europa än för de polska arbetarna själva.

London den 10 februari 1892.

F. Engels.

Förord till den första italienska upplagan 1893

Till den italienske läsaren!

Publiceringen av Det kommunistiska partiets manifest sammanföll nästan fullständigt på dagen med den 18 mars 1848, med revolutionerna i Milano och Berlin, vilka utgjorde uppror av två i centrum belägna nationer - den ena på europeiska kontinenten, den andra vid Medelhavet, två nationer, vilka före denna tid försvagats genom sönderdelning och inre strider och därför råkat under främmande herravälde. Om Italien underkastades den österrikiske imperatorn [Ferdinand I], så befann sig Tyskland under den ryske tsarens [Nikolaj I] icke mindre kända ehuru indirekta ok. Följderna av den 18 mars 1848 befriade Italien och Tyskland från denna vanära. Om dessa två stora nationer under tiden 1848-1871 återupprättades och erhöill en viss grad av självständighet, så skedde detta emedan såsom Karl Marx sade[3], de personer som undertryckte revolutionen 1848 mot sin vilja dock utförde dess verk.

Denna revolution var överallt arbetarklassens verk, ty det var just den som byggde barrikader och offrade sitt liv. Men endast de parisiska arbetarna hade den absolut bestämda avsikten att samtidigt med störtandet av regeringen också störta den borgerliga ordningen. Men fastän de fullt klart förstod den motsats som existerade mellan arbetarklassen och bourgeoisin, så hade varken den ekonomiska utvecklingen eller de fran-

ska arbetarmassornas andliga nivå då ännu uppnått det stadium, som skulle ha möjliggjort en social omdaning. Därför tillföll revolutionens frukter slutligen kapitalistklassen. I andra länder åter - Italien, Tyskland, Österrike - gjorde arbetarna från första början inget annat än hjälpte bourgeoisin till makten. Men inte i något land är bourgeoisins herravälde möjligt utan nationell självständighet. Revolutionen 1848 måste därför ha till syfte att genomföra enhet och oavhängighet för de länder, som hittills icke åtnjutit desamma, nämligen Italien, Tyskland, Ungern. Polen kommer i sinom tid att gå samma väg.

Om revolutionen 1848 sålunda inte var en socialistisk revolution, så jämnade den vägen för denna senare och beredde marken för den. Den borgerliga samhällsordningen och det uppsving den gett storindustrin i alla länder har under de senaste 45 åren överallt skapat ett talrikt, fast och starkt proletariet. Den har sålunda, för att använda ett uttryck ur manifestet, skapat sina egna dödgrävare.

Utan ett återupprättande av varje nations oavhängighet och enhet är det omöjligt att skapa vare sig en internationell sammanslutning av proletariet eller ett lugnt och medvetet samarbete mellan dessa nationer för gemensamma mål. Föreställ er ett gemensamt uppträdande av de italienska, ungerska, tyska, polska och ryska arbetarna under de politiska förhållanden, som var rådande före 1848!

Således var striderna 1848 icke fåfänga. Icke heller de 45 år, som skiljer oss från denna revolutionära epok, har varit fåfänga. Frukterna börjar mogna, och jag skulle helst av allt önska, att publiceringen av denna italienska översättning skulle utgöra ett gott förebud för det italienska proletariets seger, såsom publiceringen av originalet utgjorde förebud till den internationella revolutionen.

Manifestet ger full rättvisa åt den revolutionära verksamhet, som kapitalismen i det förflutna utfört. Italien var den första kapitalistiska nationen. Den feudala medeltidens slut och inträdet av den nuvarande kapitalistiska tidsperioden utmärkes av en väldig gestalt - italienaren Dante, som samtidigt var medeltidens sista och den nya tidens första poet. Nu, liksom 1300, inträder en ny historisk tidsperiod. Kommer manne Italien att ge oss en ny Dante, som beseglar födelsetimmen för den nya proletära tidsperioden?

London i februari 1893.

Friedrich Engels.

DET KOMMUNISTISKA PARTIETS MANIFEST

Ett spöke går runt Europa - kommunismens spöke. Alla det gamla Europas makter har förbundet sig till en helig hetsjakt mot detta spöke: påven och tsaren, Metternich och Guizot, franska radikaler och tyska poliser.

Var finns det oppositionsparti, som icke av sina regerande motståndare utskrikes som kommunistiskt, var det oppositionsparti, som icke mot de mer avancerade oppositionsmännen såväl som mot sina reaktionära motståndare slungat tillbaka den brännmärkande beskyllningen för kommunism?

Två ting framgår av detta faktum.

Kommunismen erkännes redan av alla europeiska makter som en makt.

Det är hög tid att kommunisterna öppet inför hela världen framlägger sitt åskådningssätt, sina syften, sina tendenser och gentemot sagan om kommunismens spöke ställer ett manifest av partiet självt.

För detta ändamål har kommunister av de mest olika nationaliteter samlats i London och utarbetat följande manifest, som offentliggöres på engelska, franska, tyska, italienska, flamska och danska språken.

I

Borgare och proletärer

Historien om alla hittillsvarande samhällen^[3*] är historien om klasskamp.

Fri och slav, patricier och plebej, baron och livegen, mästare och gesäll, kort sagt: förtryckare och förtryckta stod i ständig motsättning till varandra, förde en oavbruten, än dold, än öppen kamp, en kamp, som varje gång slutade med en revolutionär omgestaltning av hela samhället eller med de kämpande klassernas gemensamma undergång.

I historiens tidigare epoker finner vi nästan överallt en fullständig uppdelning av samhället i olika stånd, en mångfaldig gradering av de sociala ställningarna. I det gamla Rom har vi patricier, riddare, plebejer, slavar; under medeltiden feodalherrar, vasaller, mästare, gesäller, livegna

och dessutom inom nästan alla dessa klasser återigen särskilda graderingar.

Det ur det feodala samhällets undergång utgångna moderna borgerliga samhället har icke upphävt klassmotsatserna. Det har blott satt nya klasser, nya betingelser för undertryckandet, nya former för kampen i de gamlas ställe.

Vår epok, bourgeoisins epok, utmärker sig dock därigenom, att den har förenklat klassmotsättningarna. Hela samhället delar sig alltmer i två stora fiendliga läger, i två stora, varandra direkt motsatta klasser, bourgeois och proletariat.

Ur medeltidens livegna utgick de första städernas småborgare, och ur detta småborgerskap utvecklade sig bourgeoisins första element.

Upptäckten av Amerika och omseglingen av Afrika skapade en ny terräng för den uppåtgående bourgeoisin. Den ostindiska och kinesiska marknaden, koloniseringen av Amerika, varuutbytet med kolonierna, ökandet av byteshandeln och varorna överhuvudtaget gav handeln, sjöfarten och industrin ett hittills okänt uppsving och därmed åt det revolutionära elementet i det sönderfallande feodala samhället en snabb utveckling.

Det hittillsvarande feodala eller skråmässiga driftssättet i industrin förslog inte längre för de nya marknadernas växande behov. Manufakturen trädde i dess ställe. Skråmästarna utträngdes av det industriella medelståndet, arbetets delning mellan de olika korporationerna försvann för arbetets delning inom den enskilda verkstaden.

Men alltjämt växte marknaderna, alltjämt ökades behoven. Icke ens manufakturen förslog längre. Då revolutionerade ångan och maskinerna den industriella produktionen. I manufakturerens ställe trädde den moderna storindustrin, i det industriella medelståndets ställe trädde de industriella miljonärerna, cheferna för hela industriella arméer, de moderna borgarna.

Storindustrin har skapat den världsmarknad, som upptäckten av Amerika förberedde. Världsmarknaden har gett handeln, sjöfarten och landskommunikationerna en omätlig utveckling. Detta har i sin tur återverkat på industrins utvidgning och i samma mån som industri, handel, sjöfart och järnvägar utvidgade sig, i samma mån utvecklade sig bourgeoisin, ökade sitt kapital och trängde alla från medeltiden härstammande klasser i bakgrunden.

Vi ser således, hur den moderna bourgeoisin själv är produkten av en lång utvecklingsprocess, en rad omvälvningar i produktions- och samfärdsätten.

Vart och ett av dessa bourgeoisins utvecklingsstadier åtföljdes av ett motsvarande politiskt framsteg (för denna klass)[4]. Från att ha utgjort ett förtryckt stånd under feodalherrarnas herravälde, från en beväpnad och sig själv förvaltande association i kommunen[4*], från en oberoende stad-srepublic (såsom i Italien och Tyskland), från skatteskyldigt tredje stånd under monarkin (såsom i Frankrike), sedan under manufakturens tid motvikt mot adeln i ståndsmonarkin eller i den absoluta monarkin, sedan huvudgrundval för de stora monarkierna överhuvudtaget, tillkämpade den sig slutligen efter storindustrins uppkomst det politiska ensamherraväldet i den moderna representativstaten. Den moderna statsmakten är blott ett utskott, som förvaltar hela borgarklassens gemensamma affärer.

Bourgeoisin har spelat en högst revolutionär roll i historien.

Bourgeoisin har överallt, där den kommit till makten, förstört alla feodala, patriarkaliska och idylliska förhållanden. Den har obarmhärtigt slitit sönder de brokiga feodalband, som band samman människorna med deras naturliga ledare, och icke kvarlämnat några andra band än det nakna intresset, det känslolösa "kontant betalning". Den har kränkt det fromma svärmeriets heliga rysning, den ridderliga hänförelsen och det spetsborgerliga vemodet i den egoistiska beräkningens iskalla vatten. Den har upplöst den personliga värdigheten i bytesvärde och i stället för de talrika lagstadgade och välförtjänta friheterna satt den samvetslösa handelsfriheten allena. Den har, kort sagt, i stället för den i politiska och religiösa illusioner höljda utsugningen satt den öppna, skamlösa, direkta, kalla utsugningen.

Bourgeoisin har avklätt alla de verksamheter, som förut betraktades och ärades med from vördnad, deras helgongloria. Den har förvandlat läkaren, juristen, prästen, poeten och vetenskapsmannen till sina betalda lönearbetare.

Bourgeoisin har ryckt av familjeförhållandet dess rörande-sentimentala slöja och återfört det till ett rent penningförhållande.

Bourgeoisin har avslöjat, hur den brutala kraftutvecklingen, som reaktionen så mycket beundrar hos medeltiden, lämpligt kompletterades med den trögaste flegma. Först den har visat, vad mänsklig verksamhet kan åstadkomma. Den har utfört helt andra underverk är egyptiska

pyramider, romerska vattenledningar och gotiska katedraler: den har utfört helt andra tåg än folkvandringar och korståg.

Bourgeoisin kan icke existera, utan att alltjämt revolutionera produktionsinstrumenten, d.v.s. produktionsförhållandena, således samtliga samhällsförhållanden. Ett oförändrat bibehållande av det gamla produktionsättet var däremot den första existensbetingelsen för alla tidigare industriella klasser. Den fortgående omvälvningen i produktionen, det oavbrutna skakandet av alla samhälleliga förhållanden, den eviga osäkerheten och rörelsen kännetecknar bourgeoisins epok gentemot alla andra. Alla fasta inrotade förhållanden och dem åtföljande gamla ärevärdiga föreställningar och åskådningar upplöses, alla nybildade föråldras innan de hinner bli förbenade. Allt fast och beständigt förflyktigas, allt heligt profaneras, och människorna blir slutligen tvungna att betrakta sin levnadsställning och sina ömsesidiga förbindelser med nyktra ögon.

Behovet av en ständigt ökad avsättning för sina produkter jagar bourgeoisin över hela jordklotet. Överallt måste den innästa sig, överallt slå sig ned, överallt skaffa sig förbindelser.

Bourgeoisin har genom sin exploatering av världsmarknaden givit alla länders produktion och konsumtion kosmopolitisk gestalt. Den har till reaktionens stora sorg undanryckt industrin dess nationella grund. De urgamla nationella industrierna har förintats och förintats alltjämt dagligen. De utträngs av nya industrier, vilkas införande blir en livsfråga för alla civiliserade nationer, industrier, som icke längre bearbetar inhemska råämnen, utan råvaror från de avlägsnaste områden och vilkas fabrikat förbrukas icke blott i det egna landet utan i alla världsdelar. I stället för de gamla behoven, som kunde tillfredsställas genom landets egna resurser, träder nya, vilka behöver produkter från de mest avlägsna länder och klimat för att bli tillfredsställda. I stället för den gamla lokala och nationella självtillräckligheten och avskildheten träder en allsidig samfärd, ett allsidigt nationernas beroende av varandra. Och såsom det går i den materiella, så går det ock i den andliga produktionen. De enskilda nationernas andliga produkter blir allmän egendom. Den nationella ensidigheten och inskränktheten blir mer och mer omöjlig, och av den mycket nationella och lokala litteraturen bildas en världslitteratur.

Bourgeoisin rycker genom den snabba förbättringen av alla produktionsinstrument, genom de oändligt förbättrade kommunikationerna

alla, även de mest barbariska nationer, in i civilisationen. De billiga varu-
priserna är det tunga artilleri, med vilket den skjuter ner alla kinesiska
murar och varmed den tvingar barbarernas hårdnackade främlingshat
att kapitulera. Den tvingar alla nationer att tillägna sig bourgeoisins
produktionssätt, om de ej vill gå under; den tvingar dem att hos sig själva
införa den så kallade civilisationen, d.v.s. att bli bourgeois. Med ett ord:
bourgeoisin skapar sig en värld efter sitt eget beläte.

Bourgeoisin har lagt landsbygden under stadens herravälde. Den har
skapat kolossala städer, den har i hög grad ökat invånarantalet i städerna
i förhållande till befolkningen på landsbygden och därigenom dragit en
betydande del av befolkningen undan lantlivets förslöande inverkan.
Och liksom den gjort landet beroende av staden, så har den gjort bar-
bariska och halvbarbariska länder beroende av de civiliserade, bonde-
folken av de borgerliga folken, österlandet av västerlandet.

Bourgeoisin upphäver mer och mer splittringen av produktions-
medlen, av egendomen och av befolkningen. Den har trängt ihop be-
folkningen, centraliserat produktionsmedlen och koncentrerat egen-
domen på få händer. Den nödvändiga följderna härav var den politiska
centralisationen. Oberoende, blott löst förbundna provinser med olika
intressen, lagar, regeringar och tullar sammanfördes till en nation, en
regering, en lag, ett nationellt klassintresse, en tullgräns.

Bourgeoisin har under sitt knappt hundraåriga klassherravälde skapat
mera jättelika och kolossala produktivkrafter än alla de föregående gen-
erationerna tillsammans. Naturkrafternas underkuvande, maskinerna, ke-
mins användning i industri och åkerbruk, ångbåtstrafiken, järnvägarna,
den elektriska telegrafan, uppodlingen av hela världsdelar, upprensning
av floderna för trafik, ur marken framstampade hela befolkningar - vilket
tidigare århundrade anade, att sådana produktivkrafter slumrade i det
sammhälleliga arbetets sköte?

Vi har alltså sett: de produktions- och samfärdsmedel, på vilkas
grundval bourgeoisin växte fram, skapades av det feodala samhället. På
ett visst stadium av utvecklingen av dessa produktions- och samfärdsme-
del, motsvarade de förhållanden, varunder feodalsamhället producerade
och drev utbyte, den feodala organisationen av jordbruk och manufak-
tur, med ett ord de feodala egendomsförhållanden, icke längre de redan
utvecklade produktivkrafterna. Dessa förhållanden hämmade produk-
tionen i stället för att främja den. De förvandlades till lika många fjättrar.

De måste sprängas och de sprängdes.

I deras ställe trädde den fria konkurrensen med den därtill anpas-
sade samhälleliga och politiska konstitutionen med borgarklassens eko-
nomiska och politiska herravälde. En liknande rörelse försiggår nu inför
våra ögon. De borgerliga produktions- och samfärdsförhållanden, de
borgerliga egendomsförhållanden, det moderna borgerliga samhället,
som framtrölat så väldiga produktions- och samfärdsmedel, liknar häx-
mästaren, som inte längre förmår behärska de underjordiska makter, som
han frambesvurit. Sedan årtionden är industrins och handelns historia
blott historien om de moderna produktivkrafternas revolt mot de mod-
erna produktionsförhållanden, mot egendomsförhållanden, som utgör
livsbetingelsen för bourgeoisin och dess herravälde. Det är tillräckligt att
nämna handelskriserna, vilka genom sin periodiska återkomst alltmer
hotande ifrågasätter hela det borgerliga samhällets existens. Under han-
delskriserna förintas regelbundet ej blott en stor del av de frambragta
produkterna, utan även av själva produktivkrafterna. Under kriserna
utbryter en samhällelig epidemi, vilken skulle ha förefallit alla andra ep-
oker som en orimlighet: överproduktionens epidemi. Samhället finner
sig plötsligt försatt tillbaka i ett tillstånd av momentant barbari, en hun-
gersnöd, ett allmänt förintelsekrig synes ha avskurit det från alla livsme-
del, industrin och handeln synes förintade, och varför? Emedan det äger
för mycket civilisation, för mycket livsmedel, för mycket industri och för
mycket handel. De produktivkrafter, som står till samhällets förfogande,
tjänar inte längre till att främja de borgerliga egendomsförhållanden,
de har tvärtom blivit för väldiga för dessa förhållanden, de hämmas av
dem, och så snart de övervunnit detta hinder bringar de hela det borger-
liga samhället i oordning och hotar den borgerliga egendomens existens.
De borgerliga förhållanden har blivit för trånga för att rymma den av
dem skapade rikedom. Varigenom övervinner bourgeoisin kriserna? Å
ena sidan genom det framtvingade tillintetgörandet av en massa produk-
tivkrafter, å andra sidan genom erövringen av nya marknader och en
grundligare utsugning av äldre marknader. Varigenom således? Därigenom
att den förbereder ännu mer ingripande och våldsamma kriser och
minskar medlen att förebygga kriserna.

De vapen, varmed bourgeoisin slagit feodalismen till marken, riktar
sig nu mot bourgeoisin själv.

Men bourgeoisin har ej blott smitt de vapen, som skall bringa den

döden, den har också frambragt de män, vilka skall föra detta vapen - de moderna arbetarna, proletärerna.

I samma grad som bourgeoisin, d.v.s. kapitalet, utvecklas, i samma grad utvecklas proletariatet, de moderna arbetarnas klass, som blott lever så länge som de finner arbete och som blott finner arbete så länge som deras arbete ökar kapitalet. Dessa arbetare, som styckevis måste sälja sig själva, är en vara som varje annan handelsartikel och därför på samma sätt utsatta för alla konkurrensens växlingar, alla marknadens förändringar.

Proletärens arbete har genom maskineriets utveckling och arbetets delning förlorat all självständig karaktär och därmed all lockelse för arbetaren. Han blir blott ett tillbehör till maskinen, och man begär blott de enklaste, enformigaste och lättlärdaste handgrepp av honom. De kostnader, som arbetaren förorsakar, inskränker sig därför nästan blott till de livsmedel, som han behöver för sitt underhåll och sin ras fortplantning. Men en varas pris, alltså även arbetets, är lika med dess produktionskostnader. I samma grad som arbetets motbjudande karaktär tilltager, i samma grad sjunker därför lönen. Än mer, i samma grad som maskin användningen och arbetsdelningen tilltar, i samma grad ökas också arbetets mängd, vare sig det sker genom arbetstidens förlängning eller genom utökning av det på en viss tid krävda arbetet eller genom maskinernas uppdrivna fart o.s.v.

Den moderna industrin har förvandlat den patriarkaliske mästarens lilla verkstad till den industriella kapitalistens stora fabrik. De i fabriken sammanträngda arbetarmassorna organiseras som soldater. De ställes som meniga industrisoldater under uppsikt av en fullständig hierarki av underofficerare och officerare. De är icke blott borgarklassens och borgarstatens träl, utan de trälbindes också dagligen och stundligen av maskinen, av förmannen och framför allt av den enskilde borgerlige fabrikanten själv. Denna despoti är så mycket småaktigare, förhatligare och bittrare, ju öppnare den proklamerar vinsten som sitt syftemål.

Ju mindre handarbetet kräver skicklighet och kraft, d.v.s. ju mer den moderna industrin utvecklas, desto mer uttränges männens arbete genom kvinnors och barns arbete. Köns- och ålderskillnader har icke längre någon social betydelse när det gäller arbetarklassen. Det ges nu blott arbetsinstrument, som allt efter ålder och kön drar olika kostnader.

När fabrikantens utsugning av arbetaren så tillvida är slut, att han fått

sin lön kontant utbetald, så kastar sig de andra delarna av bourgeoisin över honom: husägaren, krämaren, pantlånaren o.s.v.

De hittillsvarande medelstånden, de små industriidkarna, köpmännen och räntetagarna, hantverkarna och bönderna, alla dessa klasser sjunker ned i proletariatet, dels därför, att deras lilla kapital icke räcker till för drift av storindustri och dukar under i konkurrensen med de större kapitalisterna, dels därför att deras speciella skicklighet blir värdelös genom nya produktionssätt. Så rekryteras proletariatet ur befolkningens alla kretsar.

Proletariatet genomgår olika utvecklingsstadier. Dess kamp mot bourgeoisin börjar samtidigt med dess existens.

I början kämpar de enskilda arbetarna, sedan arbetarna vid en fabrik, sedan ett helt facks arbetare på en plats mot den enskilde borgaren, som direkt utsuger dem. De riktar sina angrepp icke blott mot de borgerliga produktionsförhållandena, utan också mot själva produktionsinstrumenten, de förintar de främmande konkurrerande varorna, de slår sönder maskinerna, de sticker fabriker i brand, de söker återvinna den medeltida arbetarens förlorade ställning.

På detta stadium utgör arbetarna en över hela landet spridd och genom konkurrensen splittrad massa. Arbetarnas sammanhållning som massa är ännu icke följden av deras egen förening utan följden av att bourgeoisin förenats, bourgeoisin som för att uppnå sina egna politiska mål måste sätta hela proletariatet i rörelse och tillsvidare också kan göra detta. På detta stadium bekämpar proletärerna alltså icke sina fiender utan sina fienders fiender, resterna av den absoluta monarkin, godsägarna, den icke industriella bourgeoisin, småborgarna. Hela den historiska utvecklingen är på detta sätt koncentrerad i bourgeoisins händer: varje seger, som vinnes under dessa förhållanden, är en seger för bourgeoisin.

Men med industrins utveckling icke blott ökas proletariatet, det tränas också samman i större massor, dess kraft växer, och det känner den mera. Intressena och levnadsläget inom proletariatet blir mer och mer likartade, i det maskinerna mer och mer utplånar skillnaderna i arbetet, och lönen nästan överallt trycks ner på samma låga nivå. Bourgeoisins växande inbördes konkurrens samt de därur framväxande handelskriserna gör arbetarnas lön allt osäkrare, maskinernas ständiga, allt snabbare utveckling och förbättring gör hela deras levnadsställning allt ovissare, och alltmer antar sammanstötningarna mellan den enskilde arbetaren

och den enskilde fabrikanten karaktären av en sammanstötning mellan två klasser. Arbetarna börjar nu sammansluta sig mot bourgeoisin. De förenar sig för att hålla sin lön uppe. De bildar själva varaktiga sammanlutningar för att kunna proviantera för eventuella resningar. Här och där bryter kampen ut i upplopp.

Stundom segrar arbetarna men blott tillfälligt. Det egentliga resultatet av deras strider är icke den omedelbara framgången, utan den allt vidare omkring sig gripande föreningen av arbetare. Denna befrämjas av de växande kommunikationsmedlen, som skapas av storindustrin och som sätter arbetarna på de olika orterna i förbindelse med varandra. Men det behövs blott denna förbindelse för att centralisera de många lönesstriderna, som överallt har samma karaktär, till en hela landet omfattande klasskamp. Varje klasskamp är emellertid en politisk kamp. Och den sammanslutning, som medeltidens dåliga vägar behövde århundraden för att genomföra, den skapar det moderna proletariatet på få år med järnvägarnas hjälp.

Denna proletariatets organisering till klass och därmed till politiskt parti spränges åter varje ögonblick genom konkurrensen bland arbetarna själva. Men den lever oupphörligt upp igen, starkare, fastare, mäktigare. Den framtvingar, genom att begagna sig av splittringar inom bourgeoisin, erkännande i lagform av vissa arbetarintressen. Så t.ex. tiotimmarslagen i England.

Det gamla samhällets motsatser befrämjar på mångfaldigt sätt proletariatets utveckling. Bourgeoisin befinner sig alltjämt i en fortgående kamp, i början mot aristokratin, senare mot de delar av själva bourgeoisin vilkas intressen råkat i strid med industrins framsteg, och ständigt mot bourgeoisin i alla främmande länder. I alla dessa strider ser bourgeoisin sig tvungen att vädja till proletariatet, att ta dess hjälp i anspråk och på så sätt draga det in i den politiska rörelsen. Den själv tillför alltså proletariatet sina egna bildningselement, d.v.s. vapen mot sig själv.

Vidare förekommer det, såsom vi redan sett, att stora delar av den härskande klassen genom industrins framsteg slungas ned till proletariatet eller i varje fall hotas i sina levnadsvillkor. Även dessa tillför proletariatet en mängd bildningselement.

I de tider slutligen, då klasskampen närmare sig avgörandet, antar upplösningssprocessen inom den härskande klassen, inom hela det gamla samhället, en så häftig, så skarp karaktär, att en liten del av den härskande

klassen lösgör sig från denna och ansluter sig till den revolutionära klassen, den klass som bär framtiden i sina händer. Liksom tidigare en del av adeln övergick till bourgeoisin, så övergår nu den del av bourgeoisin till proletariatet, särskilt en del av bourgeoisins ideologer, vilka arbetat sig fram till en teoretisk förståelse av hela den historiska rörelsen.

Av de klasser, som i våra dagar står gentemot bourgeoisin, är blott proletariatet en verkligt revolutionär klass. Alla de andra klasserna förfaller och går under med storindustrin, proletariatet åter är dennas egen produkt.

Medelstånden, den lille fabrikanten, den lille köpmannen, hantverkaren, bonden, alla bekämpar bourgeoisin för att skydda sin existens som medelstånd mot undergång. De är alltså icke revolutionära utan konservativa. Än mer, de är reaktionära, ty de söker vrida historiens hjul tillbaka. Om de är revolutionära, så är de det med hänsyn till sin förestående övergång till proletariatet, så försvarar de icke sina nuvarande utan sina framtida intressen, så lämnar de sin egen ståndpunkt för att ställa sig på proletariatets.

Trasproletariatet, denna passiva förruttnelse av de understa lagren i det gamla samhället, blir genom en proletär revolution här och där indraget i rörelsen, men enligt hela sin levnadsställning kommer det dock att vara bredvilligare att låta köpa sig för reaktionära syften.

Det gamla samhällets levnadsförhållanden är redan förintade i proletariatets levnadsförhållanden. Proletären är egendomslös, hans förhållande till hustru och barn har ingenting mer gemensamt med det borgerliga familjeförhållandet. Det moderna industriella arbetet, det moderna trälandet under kapitalet, som är detsamma i England som i Frankrike, i Amerika som i Tyskland, har utplånat all nationell karaktär hos proletären. Lagarna, moralen, religionen är för honom lika många borgerliga fördomar, bakom vilka lika många borgerliga intressen gömmer sig.

Alla tidigare klasser, som tillkämpat sig makten, sökte skydda sin redan förvärvade levnadsställning genom att underkasta hela samhället sina egna förvärvsbetingelser. Proletärerna kan erövra de samhällsliga produktivkrafterna blott genom att avskaffa sitt eget hittillsvarande förvärvssystem och därmed hela det hittillsvarande förvärvssystemet. Proletärerna har ingenting eget att värna, de har att förstöra all hittills existerande privatsäkerhet och privatförsäkring.

Alla hittillsvarande rörelser har varit rörelser av minoriteter eller i minoriteters intressen. Den proletära rörelsen är den självständiga rörelsen av det oerhörda flertalet i det oerhörda flertalets intresse. Proletariatet, det understa lagret i det nuvarande samhället, kan icke höja sig, icke resa sig, utan att hela överbyggnaden av de skikt, vilka bildar det officiella samhället, sprängs i luften.

Proletariatets kamp mot bourgeoisin är att börja med till formen, ehuru icke till innehållet, en nationell kamp. Varje lands proletariat måste naturligtvis först bli färdigt med sitt eget lands bourgeoisin.

När vi tecknade de allmänna faserna av proletariatets utveckling, följde vi det mer eller mindre dolda inbördeskriget inom det bestående samhället till den punkt, där det bryter ut i en öppen revolution och proletariatet genom att våldsamt störta bourgeoisin grundar sitt eget herravälde.

Hela det hittillsvarande samhället vilade, som vi redan sett, på motsättningen mellan förtryckande och förtryckta klasser. Men för att kunna undertrycka en klass, måste man dock tillförsäkra den betingelser, inom vilka den åtminstone kan existera som träl. Den livegne har under livegenskapen arbetat sig upp till medlem av kommunen liksom småborgaren till borgare under den feodala absolutismens ok. I stället för att höja sig i och med industrins framsteg sjunker däremot den moderne arbetaren allt djupare ned under sin klass' levnadsvillkor. Arbetaren blir en fattiglapp, och fattigdomen utvecklar sig ännu fortare än befolkningen och rikedom. Det framgår därav tydligt, att bourgeoisin är oförmögen att längre förbliva härskande klass i samhället och påtvinga samhället sin klass' levnadsbetingelser som reglerande lag. Den är ur stånd att härska, emedan den är ur stånd att tillförsäkra sin slav existens ens inom gränserna för hans slaveri, emedan den är tvungen att låta honom sjunka ned i ett läge, där bourgeoisin måste nära honom i stället för att näras av honom. Samhället kan icke längre leva under bourgeoisin, d.v.s. dess liv är icke längre förenligt med samhällets.

Det väsentliga villkoret för borgarklassens existens och herravälde är anhopningen av rikedom på privata händer, bildandet och ökandet av kapital, kapitalets förutsättning är lönearbetet. Lönearbetet vilar utslutande på konkurrensen arbetarna emellan. Framsteget i industrin, vars viljelösa och motståndslösa bärare bourgeoisin är, sätter i stället för arbetarnas isolering genom konkurrensen deras revolutionära sammanlutning i föreningar. Med storindustrins utveckling ryckes alltså undan

bourgeoisins fötter själva den grundval, på vilken den producerar och tillägnar sig produkterna. Den producerar framför allt sin egen dödgrävare. Dess undergång och proletariatets seger är lika oundvikliga.

II

Proletärer och kommunister

I vilket förhållande står kommunisterna till proletariatet i allmänhet?

Kommunisterna utgör intet särskilt parti gentemot de andra arbetarpartierna.

De har inga från proletariatets intressen skilda intressen.

De uppställer inga särskilda principer, efter vilka de vill forma den proletära rörelsen.

Kommunisterna skiljer sig från de övriga proletära partierna blott därigenom, att de å ena sidan i proletariatets olika nationella strider framhäver de av nationaliteten oberoende, för hela proletariatet gemensamma intressena och gör dem gällande, och å andra sidan därigenom, att de under de olika utvecklingsgrader, som kampen mellan proletariat och bourgeoisin genomgår, städse företräder hela rörelsens intressen.

Kommunisterna är alltså praktiskt den beslutsammaste, alltid framdrivande delen av arbetarpartierna i alla länder, och teoretiskt har de före den övriga massan av proletariatet kommit till insikt om betingelserna för, gången och de allmänna resultaten av den proletära rörelsen.

Kommunisternas närmaste mål är detsamma som alla övriga proletära partiers: proletariatets utbildande till klass, störtandet av bourgeoisins herravälde, proletariatets erövring av den politiska makten.

Kommunisternas teoretiska läror vilar ingalunda på idéer och principer, som uttänkts eller upptäckts av den ene eller andre världsförbättraren.

De är blott allmänna uttryck för de faktiska förhållandena inom en pågående klasskamp, en inför våra ögon försiggående historisk rörelse. Avskaffandet av hittillsvarande egendomsförhållanden är ingenting för kommunismen särskilt betecknande. Alla egendomsförhållanden har alltid varit underkastade en ständig historisk växling, en ständig historisk förändring.

Den franska revolutionen t.ex. avskaffade feodalegdomen till förmån för den borgerliga egendomen.

Vad som utmärker kommunismen är icke avskaffande av egendomen överhuvudtaget, utan avskaffandet av den borgerliga egendomen.

Men den moderna borgerliga privategendomen är det sista och mest fulländade uttrycket för framställningen och tillägnandet av produkter, som bygger på klassmotsättningar, på den enes utsugning av den andre.

I denna betydelse kan kommunisterna sammanfatta sin teori i uttrycket: privategendomens upphävande.

Man har förebrått oss kommunister, att vi vill avskaffa den personligt förvärvade, genom eget arbete frambragta egendomen; den egendom, som skulle utgöra grundvalen för all personlig frihet, verksamhet och självständighet.

Genom eget arbete förvärvad, självförtjänt egendom! Talar ni om småborgarens eller småbondens egendom, som föregick den borgerliga egendomen? Vi behöver icke avskaffa den, industrins utveckling har avskaffat den och avskaffar den dagligen.

Eller talar ni om den moderna borgerliga privategendomen?

Men skapar lönearbetet, proletärens arbete, egendom åt arbetaren? Ingalunda. Det skapar kapital, d.v.s. den egendom, som utsuger lönearbetet och som blott kan föröka sig genom att skapa nytt lönearbete för att på nytt utsuga det. Egendomen i sin nuvarande form rör sig i motsättningen mellan kapital och lönearbete. Låt oss betrakta de båda sidorna av denna motsättning.

Att vara kapitalist betyder icke blott att intaga en rent personlig, utan en samhällelig ställning i produktionen. Kapitalet är en social produkt och kan blott sättas i rörelse genom en gemensam verksamhet av många medlemmar, ja, i sista instans blott genom den gemensamma verksamheten av alla samhällets medlemmar.

Kapitalet är alltså ingen personlig, utan en samhällelig makt.

Om kapitalet alltså förvandlas till gemensam, alla samhällets medlemmar tillhörande egendom, så förvandlas icke därmed personlig egendom till samhällelig. Blott egendomens sociala karaktär förvandlas. Den förlorar sin klasskaraktär.

Vi kommer nu till lönearbetet.

Lönearbetets genomsnittspris är arbetslönens minimum[5], d.v.s. summan av de livsmedel, som är nödvändiga för att hålla arbetaren som arbetare vid liv. Vad lönearbetaren således genom sitt arbete tillägnar sig

räcker blott till för att uppehålla livet. Vi vill ingalunda avskaffa detta personliga tillägnande av arbetsprodukten för livets omedelbara reproduktion, ett tillägnande, som icke ger något överskott, vilket kunde ge makt över främmande arbete. Vi vill blott upphäva den eländiga karaktären av detta tillägnande, varunder arbetaren blott lever för att öka kapitalet, blott lever i den mån det passar den härskande klassens intressen.

I det borgerliga samhället är det levande arbetet blott ett medel att öka det hopade arbetet[6]. I det kommunistiska samhället skall det hopade arbetet blott vara ett medel att utvidga, berika och befrämja arbetarnas levnadsprocess.

I det borgerliga samhället härskar alltså det förflutna över det nuvarande, i det kommunistiska samhället det nuvarande över det förflutna. I det borgerliga samhället är kapitalet självständigt och personligt, under det att den arbetande individen är osjälvständig och operonlig.

Upphävandet av detta förhållande kallar bourgeoisin upphävandet av personlighet och frihet! Och med rätta. Det är förvisso fråga om upphävandet av den borgerliga personligheten, självständigheten och friheten.

Med frihet förstår man under de nuvarande borgerliga produktionsförhållandena den fria handeln, frihet att köpa och sälja.

Men försvinner schackrandet, så försvinner också det fria schackrandet. Talesätten om det fria schackrandet har, liksom vår bourgeoisin alla övriga frihetsbravader blott någon mening gentemot det bundna schackrandet, gentemot medeltidens undertryckta borgare, men inte gentemot det kommunistiska upphävandet av schackrandet, av de borgerliga produktionsförhållandena och av bourgeoisin själv.

Ni förfasar er över, att vi vill upphäva privategendomen. Men i ert nuvarande samhälle är privategendomen upphävd för nio tiondelar av dess medlemmar - den existerar just därigenom, att den icke existerar för nio tiondelar. Ni förebrår oss alltså, att vi vill upphäva en egendom, som har till nödvändig förutsättning, att det oerhörda flertalet i samhället är egendomslost.

Ni förebrår oss med andra ord, att vi vill upphäva er egendom. Alldeles riktigt, det vill vi.

Från det ögonblick, då arbetet icke längre kan förvandlas till kapital, pengar, jordränta, kort sagt till en samhällsmakt, som kan monopoliseras, d.v.s. från det ögonblick, då den personliga egendomen icke längre kan slå om i borgerlig, förklarar ni, att personligheten är upphävd.

Ni medger således, att ni med personlighet icke menar något annat än borgaren, den borgerlige egendomsägaren. Och denna personlighet skall förvisso upphävas.

Kommunismen berövar ingen makten att kunna tillägna sig samhällsliga produkter, den borttar blott makten att genom detta tillägnande kunna utsuga främmande arbete.

Man har invänt, att med privategendomens upphävande skulle all verksamhet upphöra och en allmän lättja inträda.

I så fall måste det borgerliga samhället för länge sedan ha gått under av slöhet, ty de som här arbetar förvärvar ingenting, och de som här förvärvar, de arbetar icke. Hela invändningen leder till tautologin, att det inte längre kommer att finnas lönearbete, när det inte längre finns kapital.

Alla invändningar, som riktas mot det kommunistiska sättet att producera och tillägna sig materiella produkter, har även utsträckts att gälla tillägnandet och produktionen av andliga produkter. Liksom för borgaren upphörandet av klassegendomen ter sig liktydigt med upphörandet av produktionen själv, så ter sig klassbildningens upphörande för honom identiskt med bildningens upphörande överhuvudtaget.

Den bildning, vars förlust han beklagar, utgör för det enorma flertalet utbildningen till maskin.

Men tvista icke med oss genom att med edra borgerliga föreställningar om frihet, bildning, rätt o.s.v. bedöma avskaffandet av den borgerliga egendomen. Edra idéer är själva produkter av de borgerliga produktions- och egendomsförhållandena, liksom er rätt blott är er till lag upphöjda klassvilja, vars innehåll är givet i de materiella levnadsbetingelserna för er klass.

Den intresseföreställning, vari ni förvandlar edra produktions- och egendomsförhållanden från historiska, under produktionens utveckling övergående, förhållanden till eviga natur- och förnuftslagar, delar ni med alla tidigare härskande klasser, som gått under. Vad ni förstår, när det gäller den antika egendomen, vad ni förstår, när det gäller den feodala egendomen, det vågar ni inte begripa, när det gäller den borgerliga egendomen.

Familjens upphävande! Även de radikalaste beskärmar sig över denna skändliga avsikt hos kommunisterna.

Varpå vilar den nuvarande, den borgerliga familjen? På kapitalet, på

det enskilda förvärvet. Fullständigt utvecklad existerar den blott för bourgeoisin, men den finner sin komplettering i den tvungna familjelösheten hos arbetarna och i den offentliga prostitutionen.

Den borgerliga familjen bortfaller naturligtvis samtidigt med denna dess komplettering, och båda försvinner i och med kapitalets försvinnande.

Förebrår ni oss, att vi vill upphäva föräldrarnas utsugning av barnen? Vi tillstår denna förbrytelse. Men, säger ni, vi upphäver de ömtåligaste förhållanden, när vi i stället för uppfostran i hemmet sätter samhällslig uppfostran.

Och är inte också er uppfostran bestämd genom samhället? Genom de samhällsförhållanden, under vilka ni uppfostras, genom samhällets mer eller mindre direkta inblandning, medelst skolan o.s.v. Kommunismerna uppfinner icke samhällets inverkan på uppfostran, de förändrar blott dess karaktär, de undandrar uppfostran den härskande klassens inflytande.

De borgerliga talesätten om familj och uppfostran, om det ömma förhållandet mellan föräldrar och barn, blir alltmera motbjudande, ju mer alla proletariats familjeband sönderslites till följd av storindustrin och barnen förvandlas till vanliga handelsartiklar och arbetsredskap.

Men ni kommunister vill införa kvinnogemenskap, skriker hela bourgeoisin i korus emot oss.

Borgaren ser i sin hustru blott ett produktionsinstrument. Han hör, att produktionsinstrumenten skall göras till allmän egendom och kan då naturligtvis inte tänka sig annat än att gemensamheten också skall bli kvinnans lott.

Han anar icke, att vad det just gäller, det är att upphäva kvinnans ställning som blott ett produktionsinstrument.

Det finns för övrigt ingenting löjligare än vår borgarklass' högmoraliska harm över kommunisternas föregivna officiella kvinnogemenskap - kommunismerna behöver icke införa kvinnogemenskap - den har nästan alltid existerat.

Våra borgare, som icke är nöjda med, att deras proletärerers hustrur och döttrar står till deras förfogande, för att nu inte tala om den officiella prostitutionen, finner ett särskilt nöje i att ömsesidigt förföra varandras hustrur.

Det borgerliga samhällets äktenskap är i verkligheten hustrugemenskap. Man kunde på sin höjd förebrå kommunisterna, att de istället för en under hyckleri dold kvinnogemenskap ville sätta en officiell, öppen sådan. Men det förstås eljest av sig själv, att med de nuvarande produktionsförhållandenas upphävande även den ur dessa uppkomna kvinnogemenskapen, d.v.s. officiella och icke officiella prostitutionen, kommer att försvinna.

Man har vidare förebrått kommunisterna, att de vill avskaffa fäderneslandet, nationaliteten.

Arbetarna har intet fädernesland. Man kan icke fråntaga dem vad de icke har. Då emellertid proletariatet till att börja med måste erövra den politiska makten, upphöja sig till nationell klass och konstituera sig självt som nation, så är det självt ännu nationellt, om också ej i samma mening som bourgeoisin.

Den nationella avskildheten och motsättningarna mellan folken försvinner mer och mer redan med bourgeoisins utveckling, med handelsfriheten, världsmarknaden, den industriella produktionens likformighet och de därtill svarande levnadsförhållandena.

Proletariatets herravälde skall få dem att försvinna ännu fortare. Samfällad aktion, åtminstone av de civiliserade länderna, är en av de första betingelserna för proletariatets befrielse.

I samma grad som den ena individens exploatering av den andra upphäves, i samma grad upphäves den ena nationens exploatering av den andra.

Med klassmotsättningarna inom nationerna faller den fientliga ställningen mellan nationerna.

De anklagelser mot kommunisterna, som i allmänhet höjes från religiösa, filosofiska och överhuvudtaget ideologiska synpunkter, förtjänar inget utförligt bemötande.

Behövs det en djupare insikt för att förstå, att med människornas levnadsförhållanden, med deras samhälleliga förbindelser, med deras samhälleliga tillvaro också deras föreställningar, åskådningar och begrepp, med ett ord, även deras medvetande förändras sig.

Vad bevisar idéernas historia om icke, att den andliga produktionen förändras sig i och med den materiella? En viss tids härskande idéer var alltid blott den härskande klassens idéer.

Man talar om idéer, som revolutionerar ett helt samhälle; man uttalar

därmed blott det sakförhållandet, att inom det gamla samhället bildats elementen till ett nytt och att de gamla idealens upplösning håller jämna steg med de gamla levnadsförhållandenas upplösning.

När den gamla världen höll på att gå under, besegrades de gamla religionerna av kristendomen. När de kristna idéerna på 1700-talet överskyglades av upplysningsidéerna, kämpade det feodala samhället sin dödsstrid med den då revolutionära bourgeoisin. Samvets- och religionsfrihetens idéer uttryckte blott den fria konkurrensens herravälde på vetandets område.

Men, skall man säga, religiösa, moraliska, filosofiska, politiska, rättsliga idéer o.s.v. förändrades sig dock under den historiska utvecklingens förlopp. Religionen, moralen, filosofin, politiken, och rätten överlevde dock alltid dessa växlingar.

Det ges dessutom eviga sanningar såsom frihet, rättfärdighet o.s.v. vilka är gemensamma för alla samhällstillstånd. Men kommunismen avskaffar de eviga sanningarna, den avskaffar religionen och moralen i stället för att omskapa dem, den står därför i strid med all hittillsvarande historisk utveckling.

Vartill reducerar sig denna anklagelse? Alla hittillsvarande samhällens historia har rört sig i klassmotsatser, som under olika perioder gestaltat sig olika.

Men vilken form de tagit, så är den ena samhällsdelens utsugning av den andra ett för alla gångna århundraden gemensamt faktum. Det är därför intet under, att det sociala medvetandet under alla århundraden rört sig, trots all mångfaldighet och olikhet, i vissa gemensamma former, former av medvetande, som först med klassmotsättningarnas fullständiga försvinnande kommer att helt och hållet upplösas.

Den kommunistiska revolutionen är den radikalaste brytning med de nedärvda egendomsförhållandena; intet under då att i dess utvecklingsgång radikalast brytes med de nedärvda idéerna.

Men låt oss lämna bourgeoisins invändningar mot kommunisterna.

Vi såg redan ovan, att det första steget i arbetarrevolutionen är att höja proletariatet till härskande klass, erövra demokratin.

Proletariatet kommer att begagna sin politiska makt till att så småningom fråntaga bourgeoisin allt kapital och centralisera alla produktionsinstrument i statens d.v.s. i det som härskande klass organiserade proletariatets händer samt fortast möjligt öka mängden av produktionskrafter.

I början kan detta naturligtvis ske endast genom despotiska ingrepp i egendomsrätten och i de borgerliga produktionsförhållandena, således genom åtgärder, vilka synes ekonomiskt otillräckliga och ohållbara, men som under rörelsens utveckling kommer att spränga sina egna gränser och är oundvikliga som medel att omlägga hela produktionssättet.

Dessa åtgärder kommer naturligtvis att vara olika i olika länder.

För de utvecklade länderna skall dock tämligen allmänt följande kunna komma till användning:

1. Jordegendomens expropriering och jordrätans användning till statsutgifter.
2. Stark progressiv beskattning.
3. Arvsrättens avskaffande.
4. Konfiskation av alla emigranternas och rebellernas egendom.
5. Kreditens centralisering i statens händer genom en nationalbank med statskapital och uteslutande monopol.
6. Centralisering av transportväsendet i statens händer.
7. Utökande av nationalfabriker, produktionsinstrument, uppodling och förbättring av jorden efter en samhällelig plan.
8. Lika arbetstvång för alla, upprättande av industriella arméer, särskilt för åkerbruket.
9. Förenande av jordbruks- och industridriften; åtgärder för att så småningom utplåna skillnaden mellan stad och landsbygd.
10. Offentlig och kostnadsfri uppfostran av alla barn. Avskaffande av fabriksarbetet för barn i dess nuvarande form. Uppfostrans förenande med den materiella produktionen o.s.v.

När under utvecklingens lopp klasskillnaderna försvunnit och all produktion koncentrerats i händerna på de förenade individerna, så förlorar den offentliga makten sin politiska karaktär. Den politiska makten i egentlig mening är det organiserade våldet av en klass till en annan klass' undertryckande. När proletariatet i kampen mot bourgeoisin med nödvändighet förenar sig som klass, genom en revolution gör sig till härskande klass och som härskande klass med våld upphäver de gamla produktionsförhållandena, så upphäver det med dessa produktionsförhållanden klassmotsättningarnas existensbetingelser, klasserna överhuvudtaget och därmed sitt eget herravälde som klass.

I stället för det gamla borgerliga samhället med dess klasser och klassmotsättningar framträder en sammanslutning, vari envars fria utveckling är förutsättningen för allas fria utveckling.

III Socialistisk och kommunistisk litteratur

1. Den reaktionära socialismen

a) Den feodala socialismen[7]

Den franska och den engelska aristokratin var enligt sin historiska ställning kallad att skriva smådeskrifter mot det moderna borgerliga samhället. I den franska julirevolutionen 1830 och i den engelska reformrörelsen hade den ännu en gång varit den hatade uppkomlingen underlägsen. Det kunde ej längre vara tal om en allvarlig politisk kamp. Blott den litterära kampen återstod. Men även på litteraturens område hade restaurationstidens[5*] gamla talesätt blivit omöjliga. För att väcka sympati måste aristokratin skenbart lämna sina egna intressen åt sidan och blott i den exploaterade arbetarklassens intresse formulera sin anklagelseakt mot bourgeoisin. Den sökte sig tröst i att sjunga smådevisor om sin nya härskare och viska olycksprofetior i hans öra.

På så sätt uppstod den feodala socialismen, halvt klagosång, halvt smådeskrift, halvt återfall i det förgångna, halvt hotelse för framtiden, stundom träffande bourgeoisin i hjärtat genom en bitter, genialt mörkdande dom, städse verkande komisk genom sin fullkomliga oförmåga att förstå den moderna historiens gång.

De feodala socialisterna svängde den proletära tiggarpåsen i handen som en fana för att samla folket bakom sig. Men så ofta folket följde dem, upptäckte det på deras bak de gamla feodala vapensköldarna och drog sig tillbaka med ett högt och vanvördigt skratt.

En del av de franska "legitimisterna" och det unga England uppförde detta skådespel.

När de feodala bevisar, att deras sätt att utsuga var av en annan art än det borgerliga, så glömmar de blott, att de utplundrade under helt andra

och nu föråldrade förhållanden och förutsättningar. När de gör gällande, att det moderna proletariatet icke existerade under deras herravälde, så glömmer de blott, att just den moderna bourgeoisin var en nödvändig telning av deras samhällsordning.

För övrigt förhåller de så litet den reaktionära karaktären av sin kritik, att deras huvudanklagelse mot bourgeoisin just består i att under dess regim utvecklar sig en klass, som kommer att spränga hela den gamla samhällsordningen i luften.

De förebrår bourgeoisin långt mer, att den frambringat ett revolutionärt proletariat än att den överhuvudtaget frambringat ett proletariat.

I den praktiska politiken deltar de därför i alla våldsåtgärder mot arbetarklassen, och i det dagliga livet bekvämar de sig gärna, trots alla uppstyltade talesätt, att plocka de gyllene äpplena och schackra bort sin tro, kärlek och ära mot ull, betor och brännvin.[6*]

Liksom prästen alltid gick hand i hand med de feodala, så går prästsocialismen samman med den feodala socialismen.

Ingenting är lättare än att ge den kristna askesen en socialistisk anstrykning. Gick inte också kristendomen mot privategendomen, äktenskapet och staten? Predikade den inte i stället välgörenhet och tiggeri, celibat och köttets dödande, klosterliv och kyrka? Den kristna socialismen är blott det vigvatten, varmed prästen välsignar aristokratens vrede.

b) Småborgerlig socialism

Den feodala aristokratin är icke den enda klass, som störtades av bourgeoisin, och vars levnadsbetingelser minskades och upphörde med det moderna borgerliga samhället. Medeltidens småborgardöme och småbondestånd var den moderna bourgeoisins förelöpare. I de industriellt och kommersiellt mindre utvecklade länderna vegeterar denna klass vidare bredvid den uppväxande bourgeoisin.

I de länder, där den moderna civilisationen utvecklats, har uppstått ett nytt småborgerskap, som svävar mellan proletariatet och bourgeoisin, och som ständigt bildas på nytt som en kompletterande del av det borgerliga samhället, men vars medlemmar oupphörligt genom konkurrensen slungas ned i proletariatet och som med storindustrins utveckling t.o.m. ser en tidpunkt närma sig, när de fullständigt försvinner som en självständig del av det moderna samhället och inom handel, industri och åkerbruk ersättes med arbetsinsyningsmän och tjänstemän.

I länder som Frankrike, där bondeklassen utgör långt mer än hälften av befolkningen, var det naturligt, att de skriftställare, som uppträdde för proletariatet mot bourgeoisin, anlade småborgarens och småbondens måttstock på sin kritik av den borgerliga regimen och tog arbetarnas parti från en småborgerlig ståndpunkt. Så bildades den småborgerliga socialismen. Sismondi är huvudrepresentanten för denna litteratur ej blott för Frankrike utan också för England.

Denna socialism klarade högst skarpsinnigt motsägelserna i de moderna produktionsförhållandena. Den avslöjade nationalekonomernas hycklande försköningar. Den uppvisade ovedersägligt de ödeläggande verkningarna av maskinerna och arbetsdelningen, kapitalens och jordegendomens koncentration, överproduktionen, kriserna, småborgarnas och småböndernas nödvändiga undergång, proletariatets elände, anarkin i produktionen, de skriande missförhållandena i rikedomens fördelning, det industriella förintelsekriget nationerna emellan, de gamla sedernas, de gamla familjeförhållandenas och de gamla nationaliteternas upplösning.

Till sitt positiva innehåll vill emellertid denna socialism antingen återställa de gamla produktions- och samfärdsmedlen och med dem de gamla egendomsförhållandena och det gamla samhället, eller också vill den med våld spärra in de moderna produktions- och samfärdsmedlen inom de gamla egendomsförhållandenas ram, som av de förra sprängts och måste sprängas. I båda fallen är den reaktionär och därtill utopisk.

Skrävåsen i industrin och patriarkalisk hushållning på landsbygden är dess sista ord.

I sin fortsatta utveckling har denna riktning utmynnat i ett fejt gnäll.

c) Den tyska eller "sanna" socialismen[8]

Frankrikes socialistiska och kommunistiska litteratur, som uppstod under trycket från en härskande bourgeoisin och utgör det litterära uttrycket för kampen mot detta herravälde, infördes till Tyskland vid en tidpunkt, då bourgeoisin just börjat sin kamp mot den feodala absolutismen. Tyska filosofer, halvfilosofer och skönandar kastade sig begärligt över denna litteratur och glömde blott, att de franska levnadsförhållandena inte hade invandrat samtidigt med dessa skrifter till Tyskland. Inför de tyska förhållandena förlorade den franska litteraturen all omedelbar praktisk betydelse och antog ett rent litterärt utseende. Den måste framstå som

blott en orkeslös spekulatio n över det mänskliga väsendets förverkligande. Så hade för 1700-talets tyska filosofer den första franska revolutionens fordringar blott mening som "det praktiska förnuftets" fordringar i allmänhet, och den revolutionära franska bourgeoisins viljetrytningar betydde i deras ögon den rena viljans lagar, viljan sådan den måste vara, den sant mänskliga viljan.

De tyska litteratörernas enda arbete bestod i att de satte de nya franska idéerna i samklang med sitt gamla filosofiska samvete eller snarare att de från sin egen filosofiska ståndpunkt tillägnade sig de franska idéerna.

Detta skedde på samma sätt som man överhuvudtaget tillägnat sig ett främmande språk: genom översättning.

Det är bekant, hur munkarna över de manuskript, varpå den gamla hednatidens klassiska verk var upptecknade, skrev smaklösa katolska helgonhistorier. De tyska författarna förfor tvärtom med den profana franska litteraturen. De skrev sitt filosofiska nonsens efter det franska originalet. Så skrev de t.ex. efter den franska kritiken av penningförhållandena: "prisgivande av det mänskliga väsendet", efter den franska kritiken av borgarstaten: "upphävande av det abstrakta allmännas herravälde" o.s.v.

Insmugglandet av dylika filosofiska fraser bakom de franska framställningarna döpte de till "handlingens filosofi", "sann socialism", "tysk socialistisk vetenskap", "filosofisk motivering av socialismen" o.s.v.

Den franska socialistiskt-kommunistiska litteraturen blev på så sätt formligen kastrerad. Och då den i tyskarnas händer upphörde att vara ett uttryck för den ena klassens kamp mot den andra, så var tysken övertygad om att ha övervunnit "den franska ensidigheten", att i stället för sanna behov ha tillgodosett sanningens behov, i stället för proletariats intressen det mänskliga väsendets intressen, människans i allmänhet, den människa, som icke tillhör någon klass, överhuvudtaget inte verkligheten utan blott den filosofiska fantasins dimvärld.

Denna tyska socialism, som tog sina tafatta stilövningar så allvarligt och högtidligt och så skrytsamt utbasunerade dem, förlorade emellertid småningom sin pedantiska oskuld.

Den tyska och särskilt den preussiska bourgeoisins kamp mot det feodala och absoluta kungadömet, med ett ord, den liberala rörelsen blev allvarligare.

Den "sanna" socialismen bjöds därmed det önskade tillfället, att mot

den politiska rörelsen ställa upp de socialistiska fordringarna, att utslunga det gamla anatemet mot liberalismen, mot representativstaten, mot den borgerliga konkurrensen, mot borgerlig pressfrihet, borgerlig rätt, borgerlig frihet och likhet, och predika för folkmassorna, att de icke hade något att vinna genom denna rörelse, utan snarare allt att förlora. Den tyska socialismen glömde mycket lägligt, att den franska kritiken, vars själlösa eko den var, förutsätter det moderna borgerliga samhället med motsvarande materiella levnadsbetingelser och dithörande politiska konstitution, idel förutsättningar som det först gällde att tillkämpa sig i Tyskland.

Den "sanna" socialismen tjänade de tyska absoluta regeringarna med deras följe av präster, skolmästare, junkrar och byråkrater som lämplig fågelskrämma mot den hotfulla uppåtsträvande bourgeoisin.

Den utgjorde det sliskiga påbrödet till de svidande piskslag och de gevärskulor, med vilka samma regeringar kuvade de tyska arbetarupproren.

Blev den "sanna" socialismen på så sätt ett vapen i handen åt regeringarna mot den tyska bourgeoisin, så representerade den även omedelbart ett reaktionärt intresse, det tyska småborgardömet intresse. I Tyskland bildade det från 1500-talet härstammande och sedan dess i olika former åter och åter uppdykande småborgarskiktet den egentliga sociala grunden för de bestående förhållandena.

Dess upprätthållande betyder upprätthållandet av de bestående tyska förhållandena. Av bourgeoisins industriella och politiska herravälde fruktar det den säkra undergången å ena sidan till följd av kapitalets koncentration, å andra sidan genom uppkomsten av ett revolutionärt proletariat. Detta småborgardöme tyckte att den "sanna" socialismen slog två flugor i en smäll. Den spred sig också som en epidemi.

Den skrud, virkad av spekulativ spindelväv, översållad med granna frasblommor, genomdränkt av kärleksvarma dagdroppar, denna hjärterörande skrud, vari de tyska socialisterna inhöljde sina få beniga "eviga sanningar", ökade blott avsättningen av dessa varor hos denna publik.

Å sin sida insåg den tyska socialismen allt mer sin kallelse: att vara detta småborgerskaps högtravande representant.

Den proklamerade den tyska nationen som normalnation och den tyske spetsborgaren som normalmänniska. Den gav åt varje nedrighet av

denne borgare en fördold, högre socialistisk mening, enligt vilken den kom att betyda motsatsen. Den drog den sista konsekvensen, när den uppträdde direkt mot kommunismens "brutalt destruktiva" inriktning och förkunnade sin upphöjda opartiskhet över alla klasstrider. Med mycket få undantag hör allt, som i Tyskland cirkulerar av föregivna socialistiska och kommunistiska skrifter till denna smutsiga kraftlösa litteratur.[7*]

2. Den konservativa eller borgerliga socialismen[9]

En del av bourgeoisin önskar avhjälpa de sociala missförhållandena för att trygga det borgerliga samhällets bestånd.

Dit hör: ekonomer, filantroper, humanister, förbättrare av de arbetande klassernas läge, välgörenhetsorganisatörer, djurskyddsvänner, måttlighetsivrare, kråkvinkelreformatorer av brokigaste slag. Och denna borgerliga socialism har även utformats till hela system.

Som exempel härpå anför vi Proudhons "Philosophie de la Misère" (Eländets filosofi).

Den borgerliga socialismen vill bibehålla det moderna samhällets levnadsbetingelser utan de nödvändigt därur framgående striderna och farorna. Den vill behålla det bestående samhället med undantag av de element, som revolutionerar och upplöser det. Den önskar en bourgeoisin utan proletariat. Bourgeoisin föreställer sig naturligtvis den värld, vari den härskar, som den bästa av världar. Den borgerliga socialismen utarbetar denna trösterika föreställning till ett halvt eller helt system. När denna uppmanar proletariatet att förverkliga detta system och draga in i det nya Jerusalem, så begär den i grunden blott att det skall kvarstanna i det nuvarande samhället men avstå från sin föreställning om detsamma såsom någonting förhatligt.

En annan, mindre systematisk men mer praktisk form av socialismen sökte avhålla arbetarklassen från varje revolutionär rörelse genom att hävda, att inte den eller den politiska förändringen utan blott en förändring av de materiella levnadsförhållandena, de ekonomiska förhållandena, kunde vara av nytta för densamma. Men med förändring av de materiella levnadsförhållandena menar denna socialism ingalunda avskaffande av de borgerliga produktionsförhållandena, vilket blott är möjligt på revolutionär väg, utan administrativa förbättringar, som kan gå för sig på dessa produktionsförhållandens mark och alltså ingenting

ändrar i förhållandet mellan kapital och lönearbete, utan i bästa fall blott minskar bourgeoisins kostnader för dess herravälde och förenklar dess statshushållning.

Sitt rätta uttryck uppnår den borgerliga socialismen först då, när den blivit enbart en oratorisk formel.

Fri handel! - i arbetarklassens intresse. Skyddstullar! - i arbetarklassens intresse. Cellfångelser! - i arbetarklassens intresse. Detta är den borgerliga socialismens sista enda allvarligt menade ord.

Bourgeoisins socialism består ju i påståendet att bourgeoisin är bourgeoisin - i arbetarklassens intresse.

3. Den kritiska utopiska socialismen och kommunismen

Vi talar icke här om den litteratur, som i alla stora moderna revolutioner hävdar proletariatets fordringar. (Skrifter av Babeuf med flera.)

Proletariatets första försök under en tid av allmän jäsning, under perioden för det feodala samhällets störtande, att direkt förverkliga sitt eget klassintresse, strandade med nödvändighet på proletariatets eget utvecklade tillstånd liksom därpå, att de materiella betingelserna för dess befrielse saknades. De uppkom först som en produkt av den borgerliga epoken. Den revolutionära litteratur, som åtföljde dessa första proletära rörelser, är till sitt innehåll nödvändigtvis reaktionär. Den förkunnar en allmän askes och en grov likhetslära.

De egentliga socialistiska och kommunistiska systemen, Saint-Simons, Fouriers, Owens o.s.v., dök upp under den första utvecklade perioden av kamp mellan proletariat och bourgeoisin, som vi förut skildrat ("Borgare och proletärer").

Uppfinnarna av detta system ser visserligen motsättningen mellan klasserna liksom de upplösande elementens verksamhet i det härskande samhället. Men de ser hos proletariatet ingen historiskt befogad självverksamhet, ingen för densamma säregen politisk rörelse.

Då klassmotsättningarnas utveckling håller jämna steg med industrins utveckling, finner de ej heller de materiella förutsättningarna för proletariatets frigörelse och söker då i stället efter en social vetenskap, efter sociala lagar för att skapa dessa betingelser.

I stället för samhällelig verksamhet sätter de sin personliga uppfinnarverksamhet, i stället för de historiska betingelserna för frigörelsen

sätter de sina fantasier, i stället för proletariats småningom försiggående organiserande till klass sätter de sin egen godtyckligt utklädda samhällsorganisation. Den kommande världshistorien upplöser sig för dem i propaganda för och i praktiskt utförande av deras samhällsplaner.

De är visserligen medvetna om att i sina planer företräda framför allt den arbetande klassens intresse i dess egenskap av den mest lidande klassen. Bara ur denna synpunkt, som den mest lidande klassen, existerar proletariats för dem.

Men klasskampens utvecklade form liksom deras eget klassläge för med sig, att de tror sig vara vitt höjda över varje klassmotsättning. De vill förbättra alla samhällsmedlemmars levnadsläge, även de bäst ställas. De vädjar alltjämt till alla samhällsmedlemmar utan åtskillnad, ja, företrädesvis till den härskande klassen. Man behöver bara förstå deras system för att erkänna det som den bästa möjliga plan för det bästa möjliga samhälle.

De förkastar därför varje politisk och framför allt varje revolutionär aktion, de vill nå sitt mål på fredlig väg och försöker att bana väg för det nya sociala evangeliet genom små experiment, som naturligtvis slår fel, genom exempelns makt.

Den fantastiska skildringen av det framtida samhället uppstår i en tid, då proletariats ännu är högst utvecklat och därför självt ännu uppfattar sin ställning fantastiskt, den speglar dess första aningsfulla längtan efter en allmän omgestaltning av samhället.

Men i dessa socialistiska och kommunistiska skrifter ingår även kritiska element. De angriper alla grundvalar för det bestående samhället. De har därför lämnat ett högst värdefullt material till arbetarnas upplysning. Deras positiva teorier om det kommande samhället, t.ex. upphävandet av motsatsen mellan stad och landsbygd, av familjen, av det privata förvärvet, av lönearbetet, förkunnandet av den sociala harmonin, statens förvandling till blott en förvaltning av produktionen - alla dessa satsar är allenast uttryck för bortfallandet av de klassmotsatser som först nu börjar utveckla sig och som de känner blott i deras första formlösa obestämthet. Dessa teorier har därför ännu en rent utopisk karaktär.

Den kritiskt utopiska socialismens och kommunismens betydelse står i omvänt förhållande till den historiska utvecklingen. I samma mån som klasskampen utvecklar sig och tager gestalt förlorar denna fantastiska upphöjdhet över den, detta fantastiska bekämpande av densamma, allt

praktiskt värde, allt teoretiskt berättigande. Om än därför upphovsmännen till dessa system i många hänseenden var revolutionära, så bildar deras lärjungar likaväl reaktionära sekter. De håller fast vid mästarens gamla åskådningar trots proletariats historiska framsteg. De söker därför konsekvent avtrubba klasskampen och utjämna motsättningarna. De drömmer alltjämt om att på försök få förverkliga sina sociala utopier, stifta enskilda falangstärer, grunda hemkolonier, upprätta ett litet Ikarien[8*] - ett nytt Jerusalem i fickformat - och för uppbyggandet av alla dessa luftslott måste de vädja till det borgerliga hjärtats och penningpåsens filantropi. Så småningom hamnar de i kategorin av ovan skildrade reaktionära eller konservativa socialister och skiljer sig från dem blott genom sitt mer systematiska pedanteri, genom sin fantastiska övertro på sin sociala vetenskaps förmåga att göra underverk.

De uppträder därför med förbittring mot alla arbetarnas politiska rörelser, som blott uppstår ur den blinda otron gentemot det nya evangeliet.

Så reagerar owenisterna i England mot chartisterna där, och fourieristerna i Frankrike mot reformisterna där.

IV

Kommunisternas ställning till de olika oppositionella partierna

Av kapitel två framgår av sig självt kommunisternas förhållande till redan existerande arbetarpartier, alltså deras förhållande till chartisterna i England och agrarreformivrarna i Nordamerika.[10]

De kämpar för uppnåendet av arbetarklassens omedelbart näraliggande mål och intressen, men de representerar inom den nuvarande rörelsen samtidigt rörelsens framtid. I Frankrike ansluter sig kommunisterna till det socialistiskt-demokratiska[9*] partiet mot den konservativa och radikala bourgeoisin, utan att därför uppge rätten att intaga en kritisk ställning gentemot de fraser och illusioner, vilka härrör ur den revolutionära traditionen.

I Schweiz understödjer de de radikala utan att glömma, att detta parti består av inbördes oeniga element, delvis av demokratiska socialister i fransk mening, delvis av radikal bourgeoisin.

I Polen understödjer kommunisterna det parti[11], som ställer en agrar revolution som villkor för den nationella befrielsen, samma parti, som framkallade Krakau-upproret 1846.

I Tyskland kämpar det kommunistiska partiet gemensamt med bourgeoisin så snart denna uppträder revolutionärt, mot den absoluta monarkin, den feodala jordegendomen och småborgerskapet.

Men det försummar icke ett ögonblick att hos arbetarna utveckla ett så klart medvetande som möjligt om den fientliga motsättningen mellan bourgeoisin och proletariat, så att de tyska arbetarna omedelbart kan vända de sociala och politiska förhållandena, som bourgeoisins herravälde måste medföra, mot bourgeoisin själv, så att i Tyskland kampen mot bourgeoisin genast börjar, sedan de reaktionära klasserna störtats.

Kommunisterna riktar sin huvuduppmärksamhet på Tyskland, emedan Tyskland står inför en borgerlig revolution, och emedan det fullbordar denna omvälvning under mer framskridna betingelser av den europeiska civilisationen överhuvudtaget och med ett långt mer utvecklat proletariat än England på 1600-talet och Frankrike på 1700-talet. Den tyska borgerliga revolutionen kan sålunda vara blott det omedelbara förspelen till en proletär revolution.

Med ett ord: kommunisterna understödjer överallt varje revolutionär rörelse mot de bestående sociala och politiska förhållandena.

I alla dessa rörelser framhäver de egendomsfrågan, vilken mer eller mindre utvecklad form den än må ha tagit, som rörelsens grundfråga.

Kommunisterna arbetar slutligen överallt på förbindelse och samförstånd mellan de demokratiska partierna i alla länder.

Kommunisterna försmår att hemlighålla sina åsikter och avsikter. De förklarar öppet, att deras mål blott kan nås genom en våldsam omstörtning av all hittillsvarande samhällsordning. Må de härskande klasserna darra för en kommunistisk revolution. Proletärerna har i den ingenting annat att förlora än sina bojor. Men de har en värld att vinna.

Proletärer i alla länder, förena er!

Anmärkningar:

[1] Denna översättning gjordes i verkligheten av Plechanov, såsom denne själv meddelar i den ryska upplagan av år 1900.

[2] Se "De Allmänna stadgarna för ... Associationen" (1864).

[3] Marx Engels Werke bd 13, s. 414-416; "Die Erfurterei im Jahre 1859".

[4] De i parentes ingående orden tillfogades av Engels i den av honom auktoriserade engelska översättningen 1888 i London.

[5] Denna från Ricardo och den klassiska engelska politiska ekonomin övertagna uppfattning spreds framför allt genom Ferdinand Lassalles försorg under beteckningen "den järnhårda lönelagen", men förkastades senare av Marx, se uppsatsen "Lön, pris och profit".

[6] D.v.s. det genom arbete ("materialiserat", "försakligt" eller "kristalliserat") framställda realkapitalet.

[7] Syftar väl på flera riktningar och representanter, exempelvis Chateaubriand (1768-1848) i Frankrike, Adam Müller (1779-1829) i Tyskland och Samuel Taylor Coleridge (1772-1834) i England. Till de franska legitimisterna räknas framför allt filosofen och teologen Lamennais (1782-1854), politikern Comte de Montalambert (1784-1850) samt Villeneuve-Bargemont (1784-1850), som bl.a. föreslog förbud mot barnarbete och pläderade för yrkesutbildning, inrättande av sparbanker m.m. De viktigaste representanterna för det unga England (Young England) var Disraeli (1804-1881) och Lord Ashley (senare Lord Shaftesbury, 1818-1906). Som "feodal" eller aristokratisk engelsk socialism kan också Thomas Carlyle (1795-1881) betecknas, i varje fall i dennes tidigare produktion ("Chartism", 1839 och "Past and Present", 1843).

[8] Som Rjazanov påpekat är den hårda kritiken av denna riktning - till vilken också Moses Hess (1812-1875) ur vissa synpunkter kan hänföras - delvis en självkritik, något som Engels också erkänt.

[9] Som exempel på denna riktning anges Proudhon och dennes arbete "Philosophie de la Misère" (1846), vilket Marx kritiserade skarpt i sin motskrift "Misère de la Philosophie" (1847). Eftersom Proudhon eftertryckligare än någon hänförts till den småborgerliga socialismen - i första hand av Marx själv - har väl Manifestets klassifikation huvudsakligen historiskt intresse. Det bör dock påpekas, att M. uttalade sig mycket uppskattande om P. så sent som 1845 i "Die heilige Familie", närmare bestämt om P:s tidigare skrift "Qu'est-ce-que la propriété" (1841), vilken enl. M. hade "samma betydelse för den moderna nationalekonomin som Sieyès' skrift 'Qu'est-ce-que le tiers état?' för den moderna

politiken” (Werke, II, s. 33). Denna höga uppskattning modifierade M. senare i takt med sin egen intellektuella utveckling, se brev till J. B. v. Schweitzer 24/1 1865 (Werke, XVI, s. 25ff).

[10] Dessa ”agrarreformivrare” var organiserade i den 1845 bildade National Reform Association och räknade flera emigrerade tyska hantverkare i sina led. De krävde bl.a. begränsning av jordinnehav, nationalisering av jorden, jordfördelning, 10-timmars arbetsdag, avskaffande av slaveriet m.m.

[11] Avser Polska Demokratiska Sällskapet grundat 1832, som organiserade det uppror vilket ledde till att en nationell regering utropades i Krakow 24/1 1846. Regeringen lovade bönderna jord och medborgerliga rättigheter. Trots att den störtades utövade den ett stort inflytande på demokrater och kommunister i hela Europa. Marx och Engels tillmätte den polska frihetsrörelsen en alldeles speciell betydelse, emedan den var förbunden med krav på social och nationell frigörelse och riktade sig mot reaktionens bålverk i det samtida Europa: den ryska tsarismen. Eftersom Tyskland också hörde till Polens uppstyckare och förtryckare fanns det gemensamma polsk-tyska intressen. ”Eine Nation kann nicht frei werden und zugleich fortfahren, andre Nationen zu unterdrücken” yttrade Engels i ett tal om Polen 29/11 1847 i London (Werke, IV, s. 417).

Noter:

[1*] ”Denna tanke”, säger jag i företalet till den engelska översättningen, ”som enligt min åsikt är ägnad att för historievetskapen betyda samma framsteg som Darwins teori för naturvetenskapen, denna tanke hade vi småningom båda närmast oss redan flera år före 1845. Hur långt jag självständigt nått i denna riktning, visar min bok ’Den arbetande klassens läge i England’. När jag emellertid våren 1845 åter träffade Marx i Bryssel, hade han den färdigt utarbetad och framlade den för mig i nästan lika klara ord som de, vari jag ovan sammanfattat den.”

[2*] Lassalle själv erkände sig gentemot oss alltid som ”lärjunge” till Marx och stod som sådan självklart på manifestets grund. Annorlunda med dem av hans anhängare, som aldrig nådde ut över hans fordran på produktionskooperationen med statskredit och som indelade hela arbetarklassen i anhängare av statshjälp eller av självhjälp.

[3*] Det vill säga, noga talat, den skriftligt bevarade historien. År 1847 var samhällets förhistoria, den samhällseliga organisation, som föregick all nedskrivna historia, ännu så gott som okänd. Sedan dess har Haxthausen påvisat den gemensamma jordegendomen i Ryssland. Maurer har bevisat, att den är den samhällseliga grundval, från vilken alla tyska stammar historiskt utgick, och småningom fann man, att bykommuner med gemensam jordegendom var samhällets urform från Indien till Irland. Slutligen blev den inre organisationen av detta primitiva kommunistiska samhälle i dess typiska form blot-

tad genom Morgans glansfulla upptäckt av gensens natur och dess ställning i stammen. Med upplösningen av detta ursprungliga byalag börjar splittring i särskilda och slutligen varandra motsatta klasser. (Engels anmärkning till den tyska upplagan 1890.)

[4*] Så kallade Italiens och Frankrikes stadsborgare sina stadssamhällen, sedan de köpt eller tilltvingat sig av sina länsherrar de första självförvaltningsrättigheterna. (Engels’ anmärkning till den tyska upplagan 1890.)

De uppkommande städerna i Frankrike kallades ”kommuner” t.o.m. före den tid, då de av sina feodalhärskare tillkämpat sig lokal självförvaltning och politiska rättigheter som ”tredje stånd”. Överhuvudtaget har här som typiskt land för bourgeoisins ekonomiska utveckling tagits England; som exempel på bourgeoisins politiska utveckling - Frankrike. (Engels’ anmärkning till manifestets engelska upplaga 1888.)

[5*] Här avses ej den engelska restaurationstiden 1660-1689, utan den franska restaurationen 1814-1830. (Engels anmärkning till den engelska upplagan 1888.)

[6*] Detta hänför sig huvudsakligen till Tyskland, där den godsägande aristokratin och junkerdömet brukar stora delar av sina egendomar genom förvaltare och dessutom är stora producenter av betsocker och brännvin. Den rika engelska aristokratin har ännu icke nått därhän, men även den vet redan, hur man kan motverka den sjunkande jordbräntan genom att låna sina namn till grundläggare av mer eller mindre tvivelaktiga aktiebolag. (Engels anmärkning till den engelska upplagan 1888.)

[7*] Revolutionsstormen 1848 bortsopade hela denna vidriga riktning och betog den lusten att vidare göra i socialism. Huvudrepresentant och klassisk typ för denna riktning är herr Karl Grün.

[8*] Hemkolonier (kolonier inom landet) kallade Owen sina kommunistiska mönstersamhällen. Falangstärer kallades de av Fourier planerade socialistiska kolonierna. Ikarien kallades det utopiskt fantastiska land, vars kommunistiska inrättningar Cabet skildrade. (Engels anm. till den tyska upplagan 1890.)

[9*] Detta parti representerades då i parlamentet av Ledru-Rollin, i litteraturen av Louis Blanc, i den dagliga pressen genom tidningen ”Reforme”. Benämningen socialdemokrati betydde, att denna del av det demokratiska eller republikanska partiet, liksom författarna till denna benämning, var mer eller mindre socialistiskt färgade. (Engels anmärkning till den engelska upplagan 1888.)

Det parti i Frankrike som då kallade sig socialistiskt-demokratiskt samt politiskt stod under Ledru-Rollins ledning och litterärt under Louis Blancs, var himmelsvitt skilt från nutidens tyska socialdemokrati. (Engels anmärkning till tyska upplagan 1890.)

Karl Marx
Internationella Arbetar-
associationens generalråds
manifest om inbördeskriget i
Frankrike 1871
(*tredje delen*)

På morgonen den 18 mars 1871 väcktes Paris av det skallande ropet: "Leve kommunen!" Vad är kommunen som sätter borgarnas förstånd på så hårda prov?

"Paris proletärer", sade centralkommittén i sitt manifest av den 18 mars, "har mitt under nederlagen och de härskande klassernas förräderi förstått att timmen har slagit, då de måste rädda situationen genom att ta ledningen av de offentliga angelägenheterna i sina egna händer ... De har förstått att det är deras högsta plikt och absoluta rättighet att göra sig till herrar över sina egna öden och gripa regeringsmakten."

Men arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål.

Den centraliserade statsmakten med dess allestädes närvarande organ - stående armé, polis, byråkrati, prästerskap, rättsväsen, organ som är skapade efter en systematisk och hierarkisk arbetsfördelningsplan - härstammar från den absoluta monarkins tidevarv, där den tjänade det uppåtgående borgarsamhället som ett mäktigt vapen i dess strider mot feodalismen. Likväl blev dess utveckling hämmad av allehanda medeltida bråte, godsägar- och adelsförmåner, lokala privilegier, stads- och skråmonopol samt landskapslagar. 1700-talets franska revolution sopade med sin jättekvast bort alla dessa kvarlevor från gången tid och rensade sålunda samtidigt samhällsmarken från de sista hinder som stod i vägen för den moderna statens överbyggnad. Denna moderna statsbyggnad

restes under det första kejsardömet, som i sin tur självt hade framskapats genom det gamla halvfeodala Europas koalitionskrig mot det moderna Frankrike. Under de efterföljande formerna för statsmakten ställdes regeringen under parlamentarisk kontroll, d.v.s. under de besittande klassernas direkta kontroll. Å ena sidan utvecklade den sig nu till ett drivhus för kolossala statsskulder och tryckande skatter och blev på grund av den oemotståndliga dragningskraften hos dess ämbetsmannaväld, sina inkomster och sin fördelning av ämbeten ett stridsäpple för de konkurrerande fraktionerna och äventyrarna inom de härskande klasserna. Å andra sidan förändrades dess politiska karaktär samtidigt med samhällets ekonomiska förändringar. I den mån som den moderna industrins framsteg utvecklade, utvidgade och fördjupade klassmotsättningen mellan kapital och arbete, i samma mån erhöll statsmakten mer och mer karaktären av en offentlig makt för arbetarklassens undertryckande, ett instrument för klassherravälde. Efter varje revolution som betecknar ett framsteg för klasskampen framträder statsmaktens rent förtryckande karaktär allt klarare och klarare. Revolutionen av år 1830 flyttade över regeringen från godsägarna till kapitalisterna och därmed från arbetarnas mer avlägsna till deras mer direkta motståndare. Bourgeois-republikanerna, som i februarirevolutionens namn grep statsrodret, utnyttjade det för att få till stånd junimassakrerna, för att bevisa för arbetarklassen att den "sociala" republiken inte innebar någonting annat än att republiken stod för det sociala förtrycket, och för att bevisa för den konungsligt sinnade massan av bourgeoisin och godsägarna att de tryggt kunde överlåta regeringsbestyren och de därmed följande pekuniära fördelarna åt bourgeoisrepublikanerna. Efter denna sin enda hjältebragd i juni återstod för bourgeoisrepublikanerna ingenting annat än att träda tillbaka från "ordningspartiets" första till dess sista led - detta "ordningsparti" som utgjorde en koalition av alla fraktioner och grupper inom de exploaterande klasserna i deras nu öppet proklamerade motsättning till de producerande klasserna. Den lämpliga formen för deras samregering var den parlamentariska republiken med Louis Bonaparte som president, en den ohöljda klassterrorismens regering och den avsiktliga utmaningen mot "vile multitude" (den simpla massan). Om den parlamentariska republiken, som Thiers sade, var den statsform som minst skilde de härskande klassernas fraktioner från varandra, så öppnade den däremot en avgrund mellan denna klass och hela samhället utanför dess egna

tunnsådda led. De skrankor som den inre splittringen av denna klass under tidigare regimer ännu hade lagt på statsmakten hade nu bortfallit genom klassens sammanslutning. Med hänsyn till proletariatets hotande resning begagnade nu den förenade besittande klassen hänsynslöst och fräckt statsmakten som kapitalets nationella krigsverktyg mot arbetet. Men dess oavbrutna korståg mot de producerande massorna tvang den inte blott att förse den administrativa makten med ständigt växande förtryckarmyndighet. Det tvang den även att beröva sitt eget parlamentariska verktyg - nationalförsamlingen - alla försvarsmedel gentemot den administrativa makten. Den exekutiva makten i Louis Bonapartes person kastade den på porten. Bröstarvingen till "ordningspartiets" republik var det andra kejsardömet.

Kejsardömet med statskuppen som födelseattest, den allmänna rösträtten som vidimering och sabeln som spira påstod att det stödde sig på bönderna, på den stora massa av producenter som inte var omedelbart invecklad i striden mellan arbete och kapital. Det påstod sig rädda arbetarklassen genom att bryta parlamentarismen och därmed regeringens ohöljda underkastelse under de besittande klasserna. Det påstod sig rädda de besittande klasserna genom att upprätthålla deras ekonomiska överhöghet över arbetarklassen. Och slutligen påstod det sig förena alla klasser genom att återuppliva den nationella ärans bedrägliga sken. I själva verket var det den enda möjliga regeringsformen vid en tidpunkt, då bourgeoisin redan förlorat förmågan att behärska nationen och arbetarklassen ännu inte tillägnat sig denna förmåga. Det tilljublades av hela världen som samhällets räddare. Under kejsardömet herravälde uppnådde bourgeois-samhället, befriat som det var från alla politiska bekymmer, en av det självt aldrig anad utveckling. Dess industri och dess handel utbredde sig i omätliga proportioner. Finanssvindeln firade kosmopolitiska orgier. Massornas elände avtecknade sig bjärt mot den skändliga prakten hos en skimrande, överlastad och skurkdoftande lyx. Statsmakten, som skenbart svävade högt över samhället, var emellertid den skandalösaste skandalen i detta samhälle och samtidigt den härd som alstrade all denna ruttenhet. Dess egen ruttenhet och ruttenheten hos det av den räddade samhället blottades genom Preussens bajonetter, vilka själva brann av begär efter att få flytta tyngdpunkten hos denna regim från Paris till Berlin. Imperialismen är den mest prostituerade och samtidigt den avskyvärdaste formen av denna statsmakt, som skapats av

det uppåtsträvande borgerliga samhället som ett verktyg för dess egen befrielse från feodalismen och som det fullt utvecklade bourgeoisamhället hade förvandlat till ett verktyg för kapitalets förslavande av arbetet.

Kejsardömets diametrala motsats var kommunen. Ropet efter den "sociala republiken", varmed Paris proletariat inledde februarirevolutionen, uttryckte det obestämda kravet på en republik som inte endast skulle undanröja den monarkiska formen för klassherraväldet utan själva klassherraväldet. Kommunen var den bestämda formen för denna republik.

Paris, den gamla regeringsmaktens medelpunkt och säte och samtidigt den franska arbetarklassens samhälleliga tyngdpunkt, detta Paris hade med vapen i hand rest sig mot Thiers och hans lantjunkares försök att återställa och föreviga denna av dem från kejsardömet ärvda regeringsmakt. Paris kunde göra motstånd blott därför att det till följd av belägringen blivit kvitt armén, i vars ställe det satt ett huvudsakligen av arbetare bestående nationalgarde. Detta faktum gällde det nu att förvandla till en stående institution. Kommunens första dekret gick därför ut på att avskaffa den stående hären och ersätta den med det beväpnade folket.

Kommunen bildades av de genom allmän rösträtt valda kommunalråden i de olika distrikten av Paris. De var ansvariga och kunde avsättas när som helst. Deras flertal bestod självfallet av arbetare eller erkända representanter för arbetarklassen. Kommunen skulle inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång. Polisen, som dittills varit statsregeringens verktyg, berövades genast alla sina politiska funktioner och förvandlades till kommunens ansvariga verktyg och dess medlemmar kunde när som helst avsättas. Likaså tjänstemännen i alla andra förvaltningsgrenar. Räknat från kommunens medlemmar och nedåt måste de offentliga tjänsterna uträttas för arbetarlön. De höga statsdignitärernas förvärvade rättigheter och representationspengar försvann med dessa dignitärer själva. De offentliga ämbetena upphörde att vara centralregeringens hantlangares privategendom. Inte blott den kommunala förvaltningen utan alla hittills genom staten utövade initiativ lades i kommunens händer.

Sedan den stående hären och polisen, verktygen för den gamla regeringens materiella makt, en gång undanröjts, tog kommunen genast itu med att bryta det andliga förtryckets verktyg, prästernas makt. Den

beslöt att alla kyrkor skulle upplösas och exproprieras såvitt de var besittande korporationer. Prästerna sändes tillbaka till privatlivets frid för att där efter sina föregångares, apostlarnas exempel livnära sig av de troendes allmosor. Samtliga undervisningsanstalter öppnades kostnadsfritt för folket och rensades samtidigt från all inblandning från statens och kyrkans sida. Därmed hade inte endast skolbildningen gjorts tillgänglig för var och en, utan även vetenskapen själv hade befriats från de bojor, som klassfördomar och regeringsmakt lagt på den.

De juridiska ämbetsmännen förlorade det skenbara oberoende, som blott hade tjänat syftet att dölja deras underdanighet under alla de på varandra följande regeringar, till vilka de alla i tur och ordning svurit och brutit trohetseden. Liksom alla andra offentliga tjänstemän skulle de för framtiden väljas och vara ansvariga och kunna avsättas.

Pariskommunen skulle naturligtvis tjäna som mönster för alla stora centra inom Frankrikes näringsliv. Så snart den kommunala tingens ordning blivit införd i Paris och andra rangens metropoler skulle den centraliserade regeringen ha fått vika för producenternas självstyrelse även i provinserna. I ett kort utkast till nationell organisation, som kommunen inte fick tid att utarbeta vidare, heter det uttryckligen att kommunen skall vara den politiska formen även för den minsta by och att den stående hären på landet skulle ersättas med en folkmilis med ytterst kort tjänstetid. Varje distrikts landskommuner skulle förvalta sina gemensamma angelägenheter genom en deputeradeförsamling i distriktets huvudstad och dessa distriktsförsamlingar skulle sedan i sin tur skicka sina ombud till nationalrepresentationen i Paris. Ombuden skulle när som helst kunna ersättas och alltid vara bundna av sina väljares bestämda instruktioner. De få men viktiga funktioner som sedan återstod för en centralregering skulle inte - så som falskeligen uppgivits - avskaffas utan anförtros åt kommunala, d.v.s. strängt ansvariga ämbetsmän. Nationens enhet skulle inte brytas utan tvärtom organiseras genom kommunalförfattningen. Den skulle bli verklighet genom förintandet av den statsmakt som utgav sig för att förkroppsliga denna enhet, men ville vara oberoende av och överlägsen över nationen, på vars kropp den ändå blott var en parasitär utväxt. Medan det gällde att operera bort de enbart förtryckande organen från den gamla regeringsmakten, skulle dess berättigade funktioner fråntagas en makt, som gjorde anspråk på att stå över samhället, och återlämnas till samhällets ansvariga tjänstemän. I stället

för att en gång vart tredje eller sjätte år avgöra, vilken medlem av den härskande klassen som skulle företräda och förtrampa folket, skulle den allmänna rösträtten tjäna det i kommuner organiserade folket på samma sätt som den individuella rösträtten tjänar varje annan arbetsgivare att till sitt företag välja ut arbetare, uppsyningsmän och bokhållare. Och det är tillräckligt känt att bolag likaväl som enskilda personer vanligen vet att i affärsangelägenheter finna den rätte mannen och, ifall de någon gång skulle missta sig, snart åter korrigerar misstaget. Men å andra sidan kunde ingenting vara kommunens anda mer främmande än att ersätta den allmänna rösträtten med hierarkisk investitur (furstlig utnämning av ämbetsmän).

Det är nya historiska skapelsers vanliga öde att falskeligen bli betraktade som motstycken till äldre former av samhällslivet, vilka överlevt sig själva och vilka de förra i någon mån liknar. Sålunda har denna nya kommun, som bryter sönder den moderna statsmakten, ansetts som ett återupplivande av de medeltida kommunerna som först föregick denna statsmakt och sedan bildade dess grundval.

Kommunens författning har missuppfattats som ett försök att ersätta den enhet av stora folk som, om ock ursprungligen åstadkommen med våld, dock numera blivit en viktig faktor för den samhälleliga produktionen, med ett förbund av småstater, sådant som Montesquieu och girondisterna drömde om.

Kommunens motsättning mot statsmakten har missuppfattats som en överdriven form av den gamla kampen mot ultracentralisation. Speciella historiska omständigheter må i andra länder ha förhindrat en sådan klassisk utveckling av den borgerliga regeringsformen, så som den försiggått i Frankrike, och må ha låtit de stora centrala statsorganen, som exempelvis i England, kompletteras med korrupta kyrkoråd (vestries), schackrande stadsfullmäktige och ilsket fräsande fattigvårdsföreståndare i städerna samt med faktiskt ärftliga fredsdömarämbeten på landsbygden. Kommunförfattningen skulle tvärtom ha återskänkt till samhällskroppen alla de krafter som den parasitära utväxten, vilken lever på samhället och hämmar dess rörelsefrihet, hittills uppslukat. Enbart genom denna handling skulle den ha satt fart på Frankrikes pånyttfödelse.

Medelklassen i provinsstäderna såg i kommunen ett försök att återställa det herravälde, som den under Louis Phillippe hade utövat över landsbygden och som under Louis Bonaparte undanträngdes i det

påstådda syftet att landsbygden borde härska över städerna. Men i verkligheten hade kommunförfattningen ställt landsbygdens producenter under distriktshuvudstädernas andliga ledning och där genom städernas arbetare garanterat dem de naturliga representanterna för sina intressen.

Kommunens blotta existens förde med sig det lokala självstyret som någonting självklart, men numera inte som motvikt till den nu överflödiga statsmakten. Det kunde blott falla en Bismarck in, vilken, om han inte är upptagen av sina blod- och järnintriger, gärna återvänder till sitt gamla och för hans andliga kaliber så tilltalande hantverk som medarbetare i "Kladderadatsch" - blott ett sådant huvud kunde få infallet att pådyvla pariskommunen en längtan efter den karikatyr på den gamla franska stadsförfattningen av 1791, som kommit till uttryck i den preussiska stadsordningen, som trycker ned städernas förvaltningar till blott och bart underordnade kuggar i det preussiska statsmaskineriet. Kommunen gjorde alla borgarrevolutioners slagord - billig regering - till verklighet genom att den upphävde de båda största utgiftsposterna, armén och byråkratin. Kommunens blotta existens förutsatte monarkins icke-existens som åtminstone i Europa utgör klassherraväldets regelrätta barlast och outhärliga täckmantel. Den skapade åt republiken grundvalen för verkligt demokratiska inrättningar. Men varken den "billiga regeringen" eller den "sanna republiken" var dess slutmål. Båda dessa resultat kom vid sidan om och av sig själva.

Den mångfald av tolkningar som kommunen utsattes för och den mångfald av intressen som fann sitt uttryck i den bevisar att den var en ytterst utvidgningsmöjlig politisk form, under det att alla föregående regeringsformer varit väsentligen undertryckande. Dess verkliga hemlighet var denna: den var väsentligen en arbetarklassens regering, resultatet av den produktiva klassens kamp mot den expropriande klassen, den äntligen upptäckta politiska formen, under vilken arbetets ekonomiska befrielse kunde fullbordas.

Utan denna sista betingelse hade kommunförfattningen varit en omöjlighet och ett bedrägeri. Producenternas politiska herravälde kan inte existera jämsides med upprätthållandet av deras sociala slavställning. Kommunen skulle därför tjäna som hävstång för att omstörta de ekonomiska grundvalar, på vilka klassernas existens och därmed även klassherraväldet vilar. När arbetet en gång befriats blir varje människa en arbetare och det produktiva arbetet upphör att vara en klassgemenskap.

Det är ett egendomligt faktum: Trots allt det myckna pratet och den omätliga litteraturen under de senaste sextio åren om arbetarnas emancipation, så hinner arbetarna knappt någonstans ta saken i egna händer förrän de apologetiska talesätten genljuder från förespråkarna för det nuvarande samhället med dess båda poler: kapital och löneslaveri (godsägaren är numera ingenting annat än kapitalistens stillatigande kompanjon), som om det kapitalistiska samhället ännu befunde sig i den renaste jungfruliga oskuldens tillstånd med alla sina principer ännu utvecklade, alla sina självbedrägerier ännu inte avslöjade och med all sin prostituerade verklighet ännu inte blottad. Kommunen, utropar de, vill avskaffa egendomen, grundvalen för all civilisation! Mycket riktigt, mina herrar, kommunen ville avskaffa den klassegendom som förvandlar de många arbete till rikedom för ett fåtal. Den hade för avsikt att expropriera expropriatorerna. Den ville göra den individuella egendomen till verklighet genom att förvandla produktionsmedlen, jorden och kapitalet, som nu framför allt är medlen för slaveri och utsugning av arbetet, till enbart verktyg för det fria och associerade arbetet.

Men detta är kommunismen, den "omöjliga" kommunismen! Nåväl, de personer från de härskande klasserna som är nog kloka att inse omöjligheten i det nuvarande systemets fortvaro - och det finns många sådana - har arbetat upp sig till påflugna och storordiga apostlar för den kooperativa produktionen. Men om den kooperativa produktionen inte skall bli idel sken och svindel, om den skall tränga ut det kapitalistiska systemet, om de kooperativa sammanslutningarna som helhet skall reglera den nationella produktionen efter en gemensam plan och därmed ta den under sin egen ledning och göra slut på den beständiga anarki och de periodiska konvulsioner som är den kapitalistiska produktionens oundvikliga öde - vad vore det annat, mina herrar, än kommunismen, den "möjliga" kommunismen.

Arbetarklassen begär inga underverk av kommunen. Den har inte att genomföra några fixa och färdiga utopier genom folkbeslut. Arbetarklassen vet att den, för att framarbete sin egen befrielse och den högre livsform som det nuvarande samhället på grund av sin egen ekonomiska utveckling oemotståndligt motarbetar, måste genomgå långa strider, en hel serie historiska processer, varigenom människorna likaväl som omständigheterna helt och hållet kommer att förvandlas. Dess uppgift är inte att förverkliga några ideal. Den har blott att sätta det nya samhällets element i frihet, vilka

har utvecklat sig redan i det sönderfallande bourgeois-samhällets sköte. I fullt medvetande om sin historiska mission och med det hjältemodiga beslutet att handla på ett sätt som är arbetarklassen värdigt, kan den tillåta sig le åt presslakejernas plumpa skällsord likaväl som åt välmenande bourgeois-doktrinärers skolmästrande protektion, när de hasplar ur sig sina banala fraser och sekteristiska griller i den vetenskapliga ofelbarhetens orakelgångar.

När pariskommunen tog ledningen av revolutionen i egen hand, när enkla arbetare för första gången vågade antasta sin "naturliga överhet", de besittandes regeringsprivilegium och under makalöst svåra omständigheter anspråkslöst, samvetsgrant och effektivt utförde sitt arbete - utförde det för löner, av vilka den högsta knappt utgjorde en femtedel av det som enligt en hög vetenskaplig auktoritet (professor Huxley) var det minsta för en sekreterare i Londons skolråd - då vred sig den gamla världen i krampryckningar av ilska vid anblicken av den röda fanan, vilken vajade över stadshuset som symbolen för arbetets republik.

Och ändå var detta den första revolution, i vilken arbetarklassen öppet erkändes som den enda klass som ännu var i stånd att prestera ett samhällligt initiativ, och erkändes till och med av den stora massan av medelklassen i Paris - undantagen var endast de rika kapitalisterna. Kommunen hade räddat medelklassen genom en klok lösning av den ständigt återkommande stridsfrågan och upphovet till medelklassen själv, striden mellan gäldenärer och borgenärer. Samma del av medelklassen hade 1848 deltagit i undertryckandet av arbetarupproret i juni månad. Och omedelbart därefter blev den av den konstituerande församlingen utan några omsvep utlämnad som offer åt sina borgenärer. Men detta var inte den enda orsaken till att den nu anslöt sig till arbetarna. Den kände att den inte hade mer än ett val: kommunen eller kejsardömet, oavsett under vilken benämning. Kejsardömet hade ruinerat denna medelklass genom sitt slöseri med den allmänna rikedom, genom den av det uppammade finanssvindel, genom sin medverkan i den med konstlade medel påskyndade kapitalkoncentrationen och den därav betingade expropriationen av en stor del av denna medelklass. Kejsardömet hade politiskt undertryckt medelklassen, upprört den i sedligt hänseende med sina orgier, det hade sårat deras voltairism genom att överlämna dess barns uppfostran åt de "ignoranta bröderna" (munkarna), det hade kränkt dess nationalkänsla som fransmän genom att huvudstupa störta den i

ett krig, som blott lämnade en ersättning för all förödelse det anställde: kejsardömet förintade. Efter de höga bonapartistiska och kapitalistiska tatarbandens utvandring från Paris framträdde medelklassens verkliga ordningsparti som "Union républicaine" och ställde sig faktiskt under kommunens fana och försvarade kommunen mot Thiers avsiktliga förvrängningar. Det återstår att se om denna tacksamhet från den stora massan av medelklassen skall uthärda de nuvarande svåra prövningarna.

Kommunen hade fullkomligt rätt när den tillropade bönderna: "Vår seger är ert hopp!" Av alla de lögnen som utkläckts i Versailles och förts vidare av de ärorika europeiska pressluskarna var påståendet att lantjunkarna i nationalförsamlingen var de franska böndernas representanter en av de oförsämdaste. Man kan tänka sig den kärlek den franske bonden skulle hysa för de personer, till vilka han efter år 1815 måste betala en miljard i skadestånd! I den franske bondens ögon är ju storgodsägarens blotta existens redan ett ingrepp i hans landvinningar av år 1789. Borgaren hade 1848 pålagt bondens jordlott en tilläggsskatt av 45 centimes på varje franc, men han gjorde det i revolutionens namn. Nu hade han anstiftat ett inbördeskrig mot revolutionen för att vältra över på bonden huvudbördan av de fem miljarder som beviljats preussarna i krigsskadestånd. Kommunen däremot förklarade med detsamma i en av sina första proklamationer att krigets faktiska upphovsmän också skulle bära kostnaderna. Kommunen skulle ha befriat bonden från blodsskatten, skänkt honom en billig regering och förvandlat hans blodsugare, notarien, advokaten, rättstjänaren och andra juridiska vampyrer till avlönade kommunaltjänstemän, valda av bonden själv och ansvariga inför honom. Den skulle ha befriat honom från skogvaktarens, gendarmens och prefektens godtyckliga herravälde. Den skulle ha ersatt prästens fördumningsverksamhet med skollärares upplysningsverksamhet. Och den franske bonden är framför allt en man som räknar. Han skulle ha funnit det ytterst förnuftigt att prästens betalning skall vara beroende av de fromma känslorna inom församlingen i stället för att den skall indrivnas av skattmasen. Detta var de stora omedelbara välgärningar som kommunens herravälde - och endast det - ställde i utsikt för de franska bönderna. Det är därför alldeles överflödigt att här närmare ingå på de invecklade verkliga livsfrågorna som kommunen allena var i stånd, och samtidigt tvungen, att lösa till förmån för bonden - hypoteksskulden vilken som en mara tyngde ned hans jordlott, och lantproletariatet som

dagligen förökade sig där, samt att han berövades denna jordlott genom den expropriation, som med ständigt ökad fart gjorde sig gällande på grund av de moderna åkerbruksmetoderna och på grund av konkurrensen från det kapitalistiska jordbruket.

Den franske bonden hade valt Louis Bonaparte till republikens president, men ordningspartiet skapade det andra kejsardömet. Vad den franske bonden verkligen behövde började han visa när han år 1849 och 1850 överallt ställde upp sin mär mot regeringsprefekten och sin skollärare mot regeringsprästen och till och med mot regeringsgendarmen. Alla lagar, som ordningspartiet utfärdade under januari och februari 1850, var uppenbara tvångsåtgärder mot bönderna. Bonden var bonapartist emedan den stora revolutionen med alla dess fördelar för honom, i hans ögon var förkroppsligad i Napoleon. Detta bedrägeri, som under andra kejsardömet snabbt gick mot sin upplösning (och det var till hela sin natur fientligt mot lantjunkarna) - hur skulle denna fördom från gången tid ha kunnat stå sig mot kommunens appell till böndernas livsintressen och trängande behov?

Lantjunkarna visste - och det var det de mest fruktade - att tre månaders ostörd kommunikation mellan kommunens Paris och landsbygden skulle ha åstadkommit ett allmänt bondeuppror. Därav förklarar deras ängsliga brådska att omge Paris med en polisblockad och hejda kreaturspestens utbredning.

Om således kommunen var den sanna representanten för alla sunda element i det franska samhället och sålunda den sant nationella regeringen, så var den samtidigt i sin egenskap av arbetarregering, som den djärve förkämpen för arbetets befrielse i ordets fulla bemärkelse internationell. Under uppsikt av den preussiska armén, som hade annekterat två franska provinser åt Tyskland, annekterade kommunen all världens arbetare åt Frankrike.

Det andra kejsardömet hade varit det kosmopolitiska lurendrejeriets jubelfest, alla länders svindlare hade på dess rop rusat till för att delta i dess orgier och dess utplundring av det franska folket. Till och med i detta ögonblick är Ganesco, den valackiske fähunden, fortfarande Thiers högra hand och Markovskij, den ryske spionen, hans vänstra hand. Kommunen lät alla främlingar få den äran att falla för en odödlig sak.

Under tiden mellan det genom förräderi förlorade kriget utåt och det genom sin sammansvärjning med den främmande erövraren anstiftade

inbördeskriget hade bourgeoisin fått tid att praktisera sin patriotism genom att anställa polisjakter på tyskarna i Frankrike. Kommunen gjorde en tysk [Leo Frankel] till sin arbetsminister.

Thiers, bourgeoisin och det andra kejsardömet hade i ett sträck bedragit Polen genom högljudda löften om hjälp, medan de i verkligheten förrådde det till Ryssland och gick Rysslands smutsiga ärenden. Kommunen hedrade Polens hjältemodiga söner [J. Dabrowski och W. Wróblewski] genom att ställa dem i spetsen för Paris försvar. Och för att otvetydigt beteckna den nya historiska era som kommunen visste med sig att den inledde, rev kommunen under å ena sidan de segerrika preussarnas och å andra sidan den av bonapartistiska generaler förda bonapartistiska arméns ögon ned krigsärans kolossala symbol, Vendômekolonnen.

Kommunens stora sociala åtgärd var dess egen arbetsfyllda existens. Dess speciella åtgärder kunde bara antyda den riktning i vilken en folkets regering med folkets stöd rör sig. Dit hör avskaffandet av nattarbetet för bagargesällerna, att vid vite förbjuda arbetsgivarnas vanliga praxis att nedpressa lönen genom att under alla möjliga förevändningar utkräva penningstraff av arbetarna, ett förfarande, vid vilket arbetsgivaren är lagstiftare, domare och exekutor i en och samma person och till på köpet sticker pengarna i egen ficka. En annan åtgärd av liknande slag var utlämnandet av alla stängda verkstäder och fabriker till de kooperativa arbetarsammanslutningarna utan ersättning oavsett om kapitalisten i fråga hade flytt eller helt enkelt föredragit att inställa arbetet.

Kommunens finansiella åtgärder, som utmärktes av insikt och måttfullhet, kunde blott inskränka sig till sådana som var förenliga med en belägrad stads läge. Med hänsyn till de oerhörda stölder från staden Paris, som begicks av de stora finanskompanierna och byggnadsentreprenörerna under Haussmanns herravälde, hade kommunen haft långt större rätt att konfiskera deras egendom än Louis Bonaparte hade att konfiskera familjen Orléans. Hohenzollrarna och de engelska oligarkerna, vilka båda härleder en god del av sina besittningar från rövade kyrkogods, var naturligtvis i högsta grad förbittrade på kommunen som av sekulariseringen (indragning av kyrkogods till det allmänna) utvann blott 8.000 francs.

Medan regeringen i Versailles, så snart den åter hämtat en smula mod och styrka, begagnade de våldsammaste medel mot kommunen;

medan den undertryckte yttrandefriheten i hela Frankrike och förbjöd delegeradeförsamlingarna i de stora städerna; medan den underkastade Versailles och det övriga Frankrike ett spionage vida värre än det andra kejsardömet; medan den lät sina inkvisitoriska gendarmer bränna alla i Paris tryckta tidningar och bryta alla brev från och till Paris; medan de blygsammaste försök i nationalförsamlingen att yttra ett ord till förmån för Paris dränktes i ett oväsen som t.o.m. ställde junkerkammaren av år 1816 i skuggan; under versaillarnas blodtörstiga krigföring utanför och deras försök till mutning och sammansvärjning inom Paris - hade kommunen då inte skamligt förrätt sin ställning, därest den iakttagit alla liberalismens etikettsformer som under djupaste fred? Hade kommunens regering varit släkt med herr Thiers regering, så hade lika liten anledning förelegat att förbjuda ordningspartiets tidningar i Paris som kommunens i Versailles.

Det var faktiskt förargligt för lantjunkarna att den ogudaktiga kommunen just vid den tidpunkt, då de förklarade återvändandet i kyrkans sköte vara det enda medlet till Frankrikes räddning, avslöjade de egendomliga hemligheterna i nunneklostret Picpus och S:t Laurentiuskyrkan. Det var en satir på Thiers att kommunen avsatte och häktade sina generaler så snart de misstänktes försumma sin tjänst, medan Thiers lät storkors regna över de bonapartistiska generaler för deras mästerskap i att förlora drabbningar, underteckna kapitulationer och rulla Wilhelmshöhe-cigarretter. Utstötningen och arresteringen av en medlem [Blanchet] som nästlat sig in under falskt namn och tidigare avtjänat sex dagars fängelse för konkursbedrägeri - var inte det en utstuderad skymf, slungad i ansiktet på förfalskaren Jules Favre, som då ännu var Frankrikes utrikesminister, ännu i färd med att sälja Frankrike åt Bismarck och fortfarande dikterade order till den oförlikneliga belgiska regeringen? Men kommunen gjorde faktiskt inte anspråk på ofelbarhet, så som alla de gamla regeringarna utan undantag gör. Den publicerade alla tal och handlingar, den invigde allmänheten i alla sina ofullkomligheter.

I varje revolution tränger sig, utom revolutionens verkliga representanter, folk av annan prägel fram. Somliga är överlevande från tidigare revolutioner, med vilka de är sammanväxta, utan insikt i den samtida rörelsen men fortfarande i besittning av stort inflytande på folket genom sitt kända mod och sin karaktär eller också bara på grund av blotta traditionen. Andra är rena skrikhalsar, som genom att år efter år upprepa

ständigt samma deklamationer mot dagens regering hade fått rykte om sig att vara revolutionärer av renaste vatten. Även efter den 18 mars framträdde sådana typer och spelade i några fall t.o.m. en framstående roll. Så långt deras makt räckte hämmade de arbetarklassens verkliga aktion liksom de hämmat varje tidigare revolutions fulla utveckling. De utgör ett oundvikligt ont. Med tiden skakar man dem av sig. Men kommunen fick aldrig tid till det.

Underbar var i sanning den förvandling som kommunen hade genomfört i Paris! Inte ett spår kvar av det andra kejsardömet horaktiga Paris. Paris var inte längre samlingsplatsen för brittiska jordägare, irländska absentees[3], amerikanska exslavägare och uppkomlingar, ryska godsägare och valackiska bojarer. Inga lik mer i la Morgue, inga nattliga inbrott och nästan inga stölder mer. Efter februaridagarna 1848 var gatorna i Paris en gång igen verkligen säkra och det utan någon som helst polis.

“Vi”, sade en medlem av kommunen, “hör numera inte talas om några mord, rån eller handgripligheter mot personer. Det ser faktiskt ut som om polisen hade släpat med sig alla sina konservativa vänner till Versailles.”

Kokotterna hade följt sina beskyddare - familjens, religionens och framför allt egendomens flyktade män - i spåren. I deras ställe återtog Paris verkliga kvinnor sin hedersplats - heroiska, ädelmodiga och uppofrande som antikens kvinnor. Paris, det arbetande, tänkande, kämpande och blödande Paris, som för sin förberedelse av ett nytt samhälle nästan glömde kannibalerna utanför sina portar och strålade av hänförelse över sitt historiska initiativ!

Och nu står mot denna nya värld i Paris den gamla världen i Versailles - denna församling av gengångare från alla avdöda regimer, legitimister och orléanister lystna att få hugga in på nationens lik - med en svans av antediluviala republikaner (gamla reaktionärer) som genom sin närvaro i nationalförsamlingen möjliggjorde slavägarupproret, som hoppades kunna upprätthålla sin parlamentariska republik tack vare fåfången hos den bedagade sprattelgubben i spetsen för regeringen och skapade en karikatyr genom att hålla sina spöklika sammanträden i Jeu de Paume (bollhuset i vilket nationalförsamlingen av år 1789 fattade sina berömda beslut). Där var denna församling, representanten för allt som var utdött i Frankrike, uppstöttad av ingenting annat än Louis Bonapartes generalers sablar i en ställning av skenbart liv. Paris alltigenom sanning, Versailles alltigenom lögn, och denna lögn utslungad genom Thiers mun.

Thiers sade till en deputation från borgmästarna i Seine-et-Oise-departementet: “Ni kan lita på mitt ord som jag aldrig brutit!” Till själva nationalförsamlingen sade han att den var “den friast valda och mest liberala församling som Frankrike någonsin ägt”, åt sin brokigt blandade soldatesk att den var föremål för “världens beundran och den finaste armé Frankrike någonsin haft”, åt provinserna att bombardemanget av Paris var en saga: “om några kanonskott lossats, så kom de inte från versaillesarmén utan från några insurgenter som vill göra troligt att de slåss fast de inte vågar visa sig någonstans”. Vidare säger han åt provinserna: “artilleriet i Versailles bombarderar inte Paris, det skjuter blott med kanon.” Till ärkebiskopen av Paris säger han att de arkebuseringar och repressalier (!) som versaillestrupperna beskylls för var idel lögn. Han förkunnar för Paris att hans enda avsikt är att “befria staden från de avskyvärda tyranner som förtrycker den” och att kommunens Paris i verkligheten bestod av “en handfull förbrytare”.

Thiers Paris var inte det verkliga Paris, den “simpla mängdens” Paris, utan ett fantasi-Paris, francs-fileurernas[4] Paris, boulevardernas Paris, såväl för män som för kvinnor, det rika, det kapitalistiska, det förgyllda, det lättjefulla Paris, som nu med sina lakejer, sina svindlare, sitt litterära tattarfölje och sina kokotter trängdes i Versailles, Saint Denis, Rueil och Saint Germain. För detta Paris var inbördeskriget blott ett angenämt mellanspel, det tittade på striden genom kikare, räknade kanonskotten och svor vid sin egen och sina horors ära att skådespelet var oändligt mycket bättre iscensatt än vad det nånsin varit på Theatre de la Porte Saint Martin. De fallna var verkligen döda, skrien från de sårade var inte blotta skenet. Och dessutom, hur världshistorisk var inte hela saken!

Detta är herr Thiers Paris precis som emigrationen i Koblenz var herr de Calonnes Frankrike.

Karl Marx
Det alienerade arbetet
(ur ekonomisk filosofiska
manuskripten)
1844

||XXII|

Vi har utgått från nationalekonomins förutsättningar. Vi har accepterat dess språk och dess förutsättningar. Vi har förutsatt privategendomen, åtskiljandet av arbete, kapital och jord; likaså arbetslön, kapitalprofit och jordränta liksom arbetsdelning, konkurrens, begreppet bytesvärde etc. Utifrån nationalekonomin själv, med dess egna ord, har vi visat, att arbetaren reduceras till en vara och en eländig vara, att arbetarens elände står i omvänt förhållande till betydelsen och omfattningen av hans produktion. Att det nödvändiga resultatet av konkurrensen är anhopningen av kapitalet på några få händer, alltså det än mera fruktansvärda återupprättandet av monopolet, och att slutligen skillnaden mellan kapitalist och jordrentiär, liksom mellan jordbruksarbetare och industriarbetare oundvikligen försvinner så att hela samhället sönderfaller i två klasser, egendomsägarnas och de egendomslösa arbetarnas.

Nationalekonomin utgår från privategendomens faktum. Den förklarar det inte.[12] Den fattar privategendomens materiella process sådan den försiggår i verkligheten i allmänna abstrakta formler, som därför får rangen av lagar. Den begriper inte dessa lagar, d.v.s. den påvisar inte hur de är en följd av privategendomens väsen. Nationalekonomin ger heller ingen förklaring till uppdelningen i arbete och kapital, kapital och jord. När den t.ex. bestämmer förhållandet mellan arbetslön och kapitalvinst så utgår den ifrån kapitalisternas intressen; den förutsätter det som skall utvecklas. På samma sätt kommer överallt konkurrensen in

i resonemanget. Den förklaras genom yttre omständigheter. Huruvida dessa yttre, till synes tillfälliga omständigheter blott är ett uttryck för en nödvändig utveckling, därom lär oss nationalekonomin ingenting. Vi har sett hur för den själva utbytet ter sig som ett tillfälligt faktum. De enda hjul nationalekonomen sätter i rörelse är vinningslystnadens och krigets mellan de vinningslystna, konkurrensen.

Just emedan nationalekonomen inte begriper utvecklingens sammanhang kan t.ex. läran om konkurrensen ställas upp mot läran om monopolen, läran om näringsfriheten mot läran om korporationen, läran om jordegendomens fördelning mot läran om de stora jordegendomarna, ty konkurrensen, näringsfriheten, delningen av jordegendomarna bestämmas och uppfattas blott som tillfälliga, oavsiktliga, våldsamma - och inte som nödvändiga, oundvikliga och naturliga konsekvenser av monopolen, korporationen och feodalegendomen.

Vi måste alltså nu förklara det väsentliga sambandet mellan privategendom och vinningslystnad, mellan arbete, kapital och jordegendom, mellan utbyte och konkurrens, mellan människans värde och nedvärdering, mellan monopol och konkurrens etc., kort sagt: Vi måste klargöra sambandet mellan hela denna alienation och penningssystemet.

Vi skall inte försätta oss i något uppdiktat uttillstånd som nationalekonomen gör, då han vill förklara något.[13] Ett sådant uttillstånd förklarar ingenting. Det skjuter blott bort frågan i ett grått töcknigt fjärran. Det reducerar det som skall deduceras, nämligen det nödvändiga förhållandet mellan två företeelser, t.ex. mellan arbetsdelning och utbyte, till att bli en fråga om ett faktum eller en händelse. På samma sätt förklarar teologin det ondas ursprung genom syndafallet, d.v.s. förklaringen består endast av ett faktum i historisk form.

Låt oss utgå från ett samtida nationalekonomiskt faktum.

Arbetaren blir allt fattigare ju mera rikedom han producerar, ju mera hans produktion tilltar i mäktighet och omfång.[14] Arbetaren blir en allt billigare vara, ju fler varor han frambringar. Sakvärldens tilltagande värde står i direkt proportion till människovärldens avtagande värde. Arbetet producerar inte bara varor; det producerar också sig självt och arbetaren som varor, och detta just på samma sätt som det producerar andra varor.

Detta faktum uttrycker inte mer än följande: Objektet, som arbetet producerar, dess produkt, framträder som ett för arbetet främmande

väsen, som en av producenten oavhängig makt. Arbetsprodukten är det arbete som fixeras i ett ting, den är arbetets objektivering. Arbetets förverkligande är detsamma som dess objektivering. Detta förverkligande av arbetet innebär inom nationalekonomin arbetarens föroverkligande <Entwirklichung>, arbetets objektivering innebär att det förlorar och blir slav under objektet, tillägelsen blir alienation, föryttring.

Arbetets förverkligande innebär i så hög grad ett föroverkligande att arbetaren kan föroverkligas intill svältdöden. Objektiveringen framstår i så hög grad som en förlust av objektet att arbetaren berövats de objekt som är nödvändiga för honom, inte bara för hans liv utan också för hans arbete. Ja, själva arbetet är ett objekt som han bara kan bemäktiga sig med största ansträngning och de mest oregelbundna avbrott: Tillägelsen av objektet är i så hög grad en alienation, att ju fler objekt arbetaren producerar desto mindre kan han äga, och i desto större utsträckning blir han beroende av sin produkt, kapitalet.

Ur det faktum, att arbetaren förhåller sig till sin arbetsprodukt som till ett främmande objekt, kan man dra alla dessa slutsatser. Med en sådan förutsättning står det nämligen klart, att ju mera arbetaren sliter ut sig, desto mäktigare blir den främmande objektsvärld som han själv skapar, desto fattigare blir han själv och hans inre värld och desto mindre blir hans eget. Det är på samma sätt i religionen. Ju mera människan tillskriver Gud, desto mindre behåller hon för egen räkning. Arbetaren ägnar sitt liv åt objektet, men därmed tillhör inte längre livet honom, utan objektet. Ju större denna verksamhet är, desto färre föremål kommer alltså att tillhöra arbetaren. Vad arbetsprodukten är, det är inte han. Ju större arbetsprodukten är, desto mindre är han alltså själv. Att arbetaren föryttras i produkten innebär inte bara att hans arbete blir ett objekt, en yttre existens, utan också att den existerar utanför honom, oberoende av honom, och främmande för honom, som en makt som står hindrande i hans väg, ja, att det liv som han vikt åt objektet blir honom fientligt och främmande.

||XXIII|

Låt oss nu närmare betrakta arbetarens objektivering, hans produktion och därmed hans alienation eller hans förlust av objektet, produkten.

Arbetaren kan inte producera någonting utan naturen, utan den sinnliga omvärlden. Den är det råmaterial ur vilket hans arbete förverkligas, i

vilket det försiggår, av vilket och genom vilket det produceras.

Men på samma sätt som naturen erbjuder arbetet livsmedel i den meningen att arbetet inte kan leva utan de föremål som det har att bearbeta, så erbjuder naturen å andra sidan också livsmedel i en mer begränsad mening, nämligen medel för arbetarens fysiska existens.

Ju mera arbetaren genom sitt arbete tillägnar sig omvärlden, den sinnliga naturen, desto mera måste han alltså avstå från livsmedel i dubbel mening, för det första genom att den sinnliga världen alltmera upphör att vara ett objekt, ett livsmedel för hans arbete, för det andra därigenom att den alltmer upphör att vara livsmedel i den omedelbara meningen, medel för arbetarens fysiska existens.

I dubbelt måtto blir alltså arbetaren en slav under sitt objekt, dels därigenom att han erhåller ett arbetsobjekt, d.v.s. ett arbete, och dels därigenom att han erhåller existensmedel. Det första är alltså nödvändigt för att han skall kunna existera som arbetare, det andra för att han skall kunna existera som fysiskt subjekt. Höjden av detta slaveri är att han numera blott som arbetare kan överleva som fysiskt subjekt, och att han numera såsom fysiskt subjekt är arbetare.

(Arbetarens alienation i sitt objekt uttryckes enligt nationalekonomins lagar så, att ju mera han producerar desto mindre har han att konsumera; att ju mera värde han frambringar, desto värdelösare, ovärdigare blir han; ju mera utformad produkten är, desto mera missformad blir arbetaren, ju mera civiliserat arbetets objekt blir, desto mera barbarisk blir arbetaren; ju mäktigare arbetet blir, desto vanmäktigare blir arbetaren; ju mera snillrikt arbetet blir, desto mera själlös och barbarisk blir arbetaren.)

Nationalekonomin döljer alienationen i arbetets väsen genom att den icke betraktar det omedelbara förhållandet mellan arbetaren (arbetet) och produktionen. Så enkelt är det. Arbetet producerar underverk för de rika men det producerar armod för arbetaren. Det producerar palats för de rika med jordhålör för arbetaren. Det producerar skönhet, men för arbetaren producerar det lyten. Det ersätter arbetet med maskiner, det tvingar en del av arbetarna till barbariskt arbete, och den andra delen gör det till maskiner. Det producerar intelligens men för arbetaren producerar det svagsinhet och kretinism.

Arbetets omedelbara förhållande till sina produkter är arbetarens förhållande till objekten för sin produktion. De besuttnas förhållande till produktionens objekt och till själva produktionen är bara en kon-

sekvens av detta första förhållande och bekräftar det. Vi skall senare skärskåda denna andra sida. När vi alltså frågar: Vilket är arbetets väsentliga förhållande? så frågar vi efter arbetarens förhållande till produktionen.

Vi har hittills endast betraktat arbetarens alienation, hans föryttring från dess enda sida, nämligen hans förhållande till produkterna av sitt arbete. Men alienationen visar sig inte bara i resultatet utan redan i produktionsakten, i själva den producerande verksamheten. Hur skulle arbetaren kunna bli främmande för sin arbetsprodukt, om han inte i själva produktionsakten själv gjorde sig främmande; produkten är ju blott summan av verksamheten, produktionen. Om alltså arbetsprodukten är en föryttring, så måste själva produktionen vara det verksamma föryttrandet, verksamhetens föryttrande, föryttrandets verksamhet. I alienationen av arbetsobjektet resumeras blott alienationen, föryttringen i arbetets verksamhet.

Vari består då föryttringen i arbetet?

För det första däri, att arbetet för arbetaren är något utanför honom liggande, något yttre, som inte tillhör hans väsen, och att han därför inte bejaktar utan förnekar sig själv genom sitt arbete, inte känner sig lycklig utan olycklig, inte utvecklar någon fri fysisk och andlig energi utan förstör sin fysik och ruinerar sin ande. Arbetaren känner sig därför som sig själv först utanför sitt arbete, och i arbetet känner han sig som om han vore utanför sig själv. Han är hemma när han inte arbetar och när han arbetar är han icke hemma. Hans arbete är därför inte frivilligt utan påtvingat. Det är tvångsarbete. Därför är det inte tillfredsställelsen av ett behov, utan det är bara ett medel att tillfredsställa behov utanför arbetet. Att det är något främmande framgår tydligast därav att så snart icke något tvång föreligger - av fysiskt eller annat slag - så skyr arbetaren sitt arbete som pesten. Det yttre, väsensfrämmande, arbetet, arbetet där människan föryttras, är ett självuppföringens, ett spåkningens arbete. Slutligen framgår det att arbetet inte är en del av arbetarens väsen därigenom, att det inte är hans eget utan en annans, att det inte tillhör honom, att han däri inte tillhör sig själv utan en annan. Liksom den mänskliga fantasins, den mänskliga hjärnans och det mänskliga hjärtats självverksamhet i religionen påverkar^[15] individen oavhängigt av individen, d.v.s. som en främmande, gudomlig eller demonisk aktivitet, så är arbetarens verksamhet inte hans självverksamhet. Den tillhör en annan, genom den förlorar han sig själv.

Detta får därför till följd, att människan (arbetaren) känner sig fritt verksam blott i sina djuriska funktioner, genom att äta, dricka och avla barn, på sin höjd också genom att sätta bo, att kläda sig etc., medan hon i sina mänskliga funktioner inte är mer än ett djur. Det djuriska blir det mänskliga och det mänskliga blir det djuriska.

Att äta, dricka, avla barn etc. är visserligen också äkta mänskliga funktioner. Men genom den abstraktion, som skiljer dem från raden av andra mänskliga aktiviteter och som gör dem till det enda och yttersta syftet med livet blir de djuriska.

Vi har studerat akten för den praktiska mänskliga verksamhetens, d.v.s. arbetets alienation från tvenne sidor. 1) Arbetarens förhållande till arbetsprodukten som till ett främmande och honom övermäktigt objekt. Detta förhållande är tillika hans förhållande till den sinnliga omvärlden, till naturföremålen, som en främmande, honom fientligt konfronterande värld. 2) Arbetets förhållande till produktionsakten inom arbetet. Detta förhållande är arbetarens förhållande till sin egen verksamhet. Arbetarens verksamhet framstår som passivitet, hans avlande som snöpning, hans egen fysiska och andliga energi, hans personliga liv - ty vad är livet [annat] än verksamhet - som en mot honom riktad, av honom oberoende, honom icke tillhörig verksamhet. Om han ovan alienerats från tinget alieneras han här från sig själv.

||XXIV|

Vi skall nu göra en tredje begreppsbestämning av det alienerade arbetet, som bygger på de båda tidigare anförda.

Människan är en artvarelse, inte bara därigenom, att hon praktiskt och teoretiskt gör arten (sin egen såväl som andra föremåls) till sitt objekt, utan också därigenom - och det är bara ett annat uttryck för samma sak - att hon förhåller sig till sig själv som till ett universellt och alltså fritt väsen.[16]

Artlivet består fysiskt sett, såväl för människan som för djuren, däri att människan (liksom djuren) lever av den oorganiska naturen. Människan gör det så mycket mera universellt än djuren, eftersom hon utnyttjar den oorganiska naturen så mycket allmänare. Liksom växter, djur, stenar, luft, ljus o.s.v. teoretiskt sett utgör en del av det mänskliga medvetandet - dels såsom ett föremål för naturvetenskapen, dels såsom ett föremål för konsten - de är hennes andliga, oorganiska natur, hennes

andliga livsmedel, som hon först måste tillreda för att kunna avnjuta och smälta - så utgör de också praktiskt en del av det mänskliga livet och den mänskliga verksamheten. Fysiskt sett lever människan av dessa naturprodukter, de må användas till näring, uppvärmning, klädsel eller bostad. Människans universalitet framträder praktiskt just i den universalitet som gör hela naturen till hennes oorganiska kropp såväl i den meningen att den 1) omedelbar sett är ett livsmedel, som i att den [2]) är materialet, föremålet och verktyget för hennes livsaktivitet. Naturen är människans oorganiska kropp, nämligen den del av naturen som inte är mänskliga kroppar. Att människan lever av naturen betyder: naturen är hennes kropp och hon måste stå i ständig förbindelse med den för att inte dö. Att människans fysiska och andliga liv sammanhänger med naturen har ingen annan innebörd än att naturen hänger samman med sig själv, ty människan är en del av naturen.

Genom att det alienerade arbetet alienerar människan 1) från naturen, 2) från henne själv, från hennes egen verksamhet, hennes livsaktivitet, så gör det henne främmande för sin art. Det gör artlivet till ett medel för det individuella livet. Först skiljer det artlivet och det individuella livet åt, och därefter gör det det senare i dess abstraktion till syfte för det förra, även detta taget i sin abstrakta och alienerade form.

För det första framstår nämligen för människan arbetet, livsaktiviteten, själva det produktiva livet bara som ett medel för tillfredsställelandet av ett behov, behovet att tillfredsställa den fysiska existensen. Men det produktiva livet är artens liv. Det är det liv som frambringar liv. I slaget av livsaktivitet ligger nämligen artens hela karaktär, artskaraktären, och den fria medvetna aktiviteten är människans artkaraktär. Livet själv framstår blott som livsmedel.

Djuret är omedelbart ett med sin livsaktivitet. Denna skiljer sig inte från djuret. Det är den. Människan gör själv sin livsaktivitet till objekt för sin vilja och sitt medvetande. Hennes livsaktivitet är medveten. Den är inte en bestämning med vilken hon omedelbart sammanfaller. Den medvetna livsaktiviteten skiljer omedelbart människan från den djuriska livsaktiviteten. Endast och just därigenom framstår hon som självständigt artväsen. Endast av den anledningen är hennes verksamhet en fri verksamhet.[17] Det alienerade arbetet vänder upp och ned på detta förhållande, så att människan - just emedan hon är ett medvetet väsen - gör sitt väsen till blott och bart ett medel för sin existens.

Det praktiska frambringandet av en objektvärld, bearbetandet av den oorganiska världen är proberstenen på människan som ett medvetet artväsen, d.v.s. som ett väsen som förhåller sig till sin art som till sitt eget väsen eller till sig själv som artväsen.[18] Visserligen producerar också djuret. Det bygger sig bon, som biet, bävern, myran o.s.v. Men det producerar blott det som det omedelbart behöver för sig självt och för sina ungar; det producerar ensidigt, medan människan producerar universellt, det producerar blott under trycket av ett omedelbart fysiskt behov, medan människan producerar oberoende av fysiska behov och djupast sett endast gör det i frihet från dessa behov. Djuret producerar blott sig självt medan människan återskapar hela naturen. Djurets produkt hör omedelbart till dess kropp medan människan står fri i förhållande till sin produkt. Djuret formar endast sin produkt efter sin arts måttstock och behov, medan människan vet att producera efter varje arts mått och överallt kan använda objektets inneboende mått; människan formar därför sin produkt även enligt skönhetens lagar.

Just i bearbetningen av objektvärlden hävdar sig därför människan verkligen som ett artväsen. Denna produktion är hennes verksamma artliv. Genom den framstår naturen som hennes verk och hennes verklighet. Arbetets objekt är därför att objektivera människans artliv, på så sätt att hon inte bara som i medvetandet intellektuellt, utan i praktiken fördubblas och att hon därmed kan betrakta sig själv i en av henne skapad värld.[19] Genom att det alienerade arbetet berövar människan objektet för hennes arbete, berövar det henne därför också hennes artliv, den verkliga objektivering av hennes art och förvandlar hennes fördel i förhållande till djuren till nackdelen att hennes oorganiska kropp, naturen, undandras henne.

På samma sätt är det det alienerade arbetet som deklasserar självverksamheten eller den fria verksamheten till ett medel. Därigenom gör det människans artliv till ett medel för hennes fysiska existens.

Det medvetande som människan har om sitt artliv förvandlas alltså genom alienationen därhän, att artlivet blir ett medel för henne.

Det alienerade arbetet åstadkommer alltså:

3) att människans artväsen - såväl naturen som den andliga förmåga som tillkommer hennes art - blir ett främmande väsen och ett medel för hennes individuella existens. Det gör såväl hennes egen kropp som naturen omkring henne, hennes andliga väsen, hennes mänskliga väsen,

främmande för henne.

4) En omedelbar konsekvens av att människan alienerats från sin arbetsprodukt, sin livsaktivitet och sitt artväsen är människans alienation från människan. När människan ställes upp emot sig själv så står också den andra människan främmande för henne. Det som gäller för människans förhållande till sitt arbete, till sin arbetsprodukt och till sig själv, det gäller för människans förhållande till den andra människan, liksom till arbetet och objektet för andras arbete.

Överhuvudtaget innebär satsen, att människan alienerats från sitt artväsen, att en människa alienerats från den andra liksom varje människa alienerats från det mänskliga väsendet.

Människans alienation, liksom överhuvudtaget varje annat förhållande vari en människa står till sig själv, blir verkligt, kommer till uttryck först i det förhållande i vilket människan står till andra människor.

Således betraktar varje människa, som i sitt arbete är alienerad, andra människor enligt den måttstock som gäller för henne själv som arbetare.

||XXV|

Vi utgick ifrån ett nationalekonomiskt faktum, alienationen av arbetaren och hans produkt. Vi har fastslagit innebörden av detta faktum: det alienerade, föryttrade arbetet. Vi har analyserat detta faktum, d.v.s. vi har bara analyserat ett nationalekonomiskt faktum.

Låt oss nu närmare betrakta hur det alienerade arbetets begrepp måste komma till uttryck i verkligheten.

Om arbetsprodukten är mig främmande och konfronterar mig som en främmande makt, vem tillhör den i så fall?

Ett annat väsen än mitt.

Vilket är detta väsen?

Gudarna? I äldsta tider tycks visserligen huvudproduktionen, t.ex. tempelbyggnaderna i Egypten, Indien och Mexico, ha uppförts till gudarnas ära och som färdiga produkter tillhört gudarna. Men gudarna var ju själva aldrig arbetsgivare. Det var heller inte naturen. Och vilken motsägelse vore det icke om människan, ju mera hon genom sitt arbete lagt naturen under sitt välde och ju onödigare underverken blivit genom industrins underverk; om människan för att behaga dessa gudamakter skulle avstå från att glädjas över produktionen och njuta produkten!

Det främmande väsen som arbetet och produkten tillhör, som arbetet

och njutningen betjänar, kan blott vara människan själv.

Om arbetsprodukten inte tillhör arbetaren utan utgör en emot honom stående, främmande makt så är detta blott möjligt om den tillhör en annan människa än arbetaren. Om arbetarens verksamhet är ett lidande för honom, så måste den innebära njutning och livsglädje för någon annan. Varken gudarna eller naturen utan blott människan själv kan vara denna främmande makt över andra människor.

Man kan blott erinra sig den tidigare uppställda satsen att människans förhållande till sig själv blir objektivt och verkligt för henne först genom hennes förhållande till andra människor.[20] När hon alltså förhåller sig till sin arbetsprodukt, till det arbete som objektiverats för henne som till ett främmande, fientligt, övermäktigt och av henne oberoende föremål så är också en annan, henne främmande, fientlig, övermäktig och av henne oberoende människa detta föremåls herre. När hon förhåller sig till sin egen verksamhet som till något främmande så är hennes verksamhet en tjänst under en annan människas ledning, tvång och ok.

Människans alienation från sig själv och naturen framgår alltid ur det förhållande, i vilket hon anser sig själv och naturen stå till andra, från henne åtskilda människor. Därför är människans religiösa självalienation nödvändig i lekmännens förhållande till prästerna eller - med andra ord, eftersom det här gäller den intellektuella världen - till en förmedlare eller dylikt. I den praktiska, verkliga världen kan människans självalienation bara uppträda i det praktiska, verkliga förhållandet till andra människor. Det medel varigenom hennes självalienation fortgår, är själv praktiskt. Genom det alienerade arbetet präglar människan alltså inte bara sitt förhållande till produkten och produktionsakten som ett förhållande till främmande och fientliga makter; hon präglar också det förhållande i vilket andra människor står till hennes produktion och hennes produkt, och det förhållande i vilket hon står till dessa andra människor. Liksom hon genom sin egen produktion avhänder sig sin realitet, och liksom hon gör sin egen produkt till en henne icke tillhörig produkt, till en förlust, så ger hon makten över produktionen och produkten åt den som själv inte producerar.

Liksom hon alienerar sin egen verksamhet från sig så tillägnar hon denna verksamhet en främmande, som den icke tillhör.

Vi har hittills bara betraktat förhållandet från arbetarens sida, vi skall senare också se det från icke-arbetarens sida.

Genom det alienerade, föryttrade arbetet frambringar alltså arbetaren förhållandet mellan arbetet och en för arbetet främmande, utanför detta stående människa. Arbetarens förhållande till arbetet skapar kapitalistens, eller vad man nu vill kalla arbetsherrarnas förhållande till arbetet. Privategendomen är alltså produkten, resultatet, den nödvändiga konsekvensen av det föryttrade arbetet, arbetarens yttre förhållande till naturen och till sig själv.

Privategendomen framträder alltså vid analys av det föryttrade arbetets begrepp, d.v.s. den föryttrade människans, det alienerade arbetets, det alienerade livets, den alienerade människans.

Vi har visserligen nått fram till begreppet det föryttrade arbetet (det föryttrade livet) via nationalekonomins lära om privategendomens rörelse. Men det visar sig vid analys av det senare begreppet att privategendomen inte alls är grunden, orsaken till det föryttrade arbetet, utan tvärtom en konsekvens därav, liksom gudarna ursprungligen inte är orsaken till, utan en verkan av, mänsklig förståndsförmörkelse. Senare utvecklas detta förhållande till en växelverkan.

Först då utvecklingen av privategendomen kulminerar blir denna dess hemlighet åter framträdande, nämligen för det första att den är en produkt av det föryttrade arbetet och för det andra att den är det medel varigenom arbetet föryttras, eller förverkligandet av denna föryttring.

Denna utveckling kastar ljus över olika, hittills olösta problem.

1) Nationalekonomin utgår från arbetet som den egentliga själen i produktionen, och ändå ger den arbetet intet och privategendomen allt. Proudhon har ur denna motsägelse dragit slutsatser till arbetets fördel och privategendomens nackdel. Vi inser däremot att denna skenbara motsägelse är det alienerade arbetets självmotsägelse och att nationalekonomin bara formulerat det alienerade arbetets lag.

Vi inser därför också att arbetslön och privategendom är identiska: ty då produkten, föremålet för arbetet, betalar själva arbetet är arbetslönen bara en nödvändig konsekvens av arbetets alienation, liksom arbetet av samma anledning framstår som arbetslönens tjänare och inte som ett självändamål. Vi skall senare behandla detta förhållande och drar nu bara ytterligare några konsekvenser.

En väldig höjning av arbetslönen (vi kan bortse från alla svårigheterna, bl.a. att en sådan höjning vore en anomali som blott skulle kunna

upprätthållas med våld), vore alltså - ingenting annat än en bättre betalning för slaverna och hade alltså varken återgett arbetaren eller arbetet deras mänskliga bestämmelse och värdighet.

Ja, t.o.m. Proudhons krav att alla människor skulle få samma lön omvandlar bara den nuvarande arbetarens förhållande till sitt arbete till alla människors förhållande till arbetet. Samhället betraktas då som en abstrakt kapitalist.

Arbetslönen är en omedelbar följd av det alienerade arbetet, och det alienerade arbetet är den omedelbara orsaken till privategendomen. Med den ena sidan måste också den andra falla.

2) Ur det alienerade arbetets förhållande till privategendomen följer vidare att samhällets frigörelse från privategendomen och från slaveriet politiskt sett framträder i arbetarens frigörelse inte därför att det endast skulle röra sig om hans frigörelse utan därför att hela den mänskliga träldomen involveras i arbetarens förhållande till produktionen och att alla slag av träldom bara är modifikationer och konsekvenser av detta förhållande.

Liksom vi genom analys av det alienerade, föryttrade arbetets begrepp har funnit privategendomens begrepp, så kan vi med hjälp av dessa båda faktorer utveckla alla nationalekonomiska kategorier, och vi skall i varje kategori, t.ex. schackrandets, konkurrensens, kapitalets, penningens, bara finna ett bestämt och utvecklat uttryck för denna första grundlag.

Men innan vi skärskådar detta förhållande skall vi försöka lösa två uppgifter.

1) Att bestämma privategendomens väsen, sådant det framgår som resultat av det alienerade arbetet, i dess förhållande till den sant mänskliga och sociala egendomen.

2) Vi har antagit arbetets alienation, dess föryttring, som ett faktum och analyserat detta faktum.: Nu frågar vi: hur kommer människan till att föryttra, alienera sitt arbete? Hur grundas denna alienation i den mänskliga utvecklingens väsen? Vi har redan kommit lösningen mycket närmare genom att vi omvandlat frågan om privategendomens ursprung till en fråga om det föryttrade arbetets förhållande till mänsklighetens utvecklingsgång. När man talar om privategendomen, så tror man att man har att göra med någonting utanför människan. När man talar om arbetet så har man omedelbart att göra med människan själv. Denna nya fråga innefattar redan lösningen.

ad 1) Privategendomens allmänna väsen och dess förhållande till den sant mänskliga egendomen.

Det föryttrade arbetet har inför våra ögon upplösts i tvenne beståndsdelar som är ömsesidigt beroende av varandra eller som bara är olika uttryck för ett och samma förhållande. Tillägnelsen framstår som alienation, som föryttrande och föryttrandet som tillägnelse, alienationen som det sanna införlivandet i samhället.[21]

Vi har behandlat den ena sidan av saken, det föryttrade arbetet i relation till arbetaren, d.v.s. det föryttrade arbetets förhållande till sig självt. Som produkt, som nödvändigt resultat av detta förhållande, framstår icke-arbetarens egendomsförhållande till arbetaren och till arbetet. Privategendomen som det materiella, samlande uttrycket för det föryttrade arbetet omfattar båda förhållandena: arbetarens förhållande till arbetet och till sin arbetsprodukt och till icke-arbetaren och icke-arbetarens förhållande till arbetaren och arbetsprodukten.

När vi nu har sett att tillägnelsen, vad gäller arbetaren - som genom arbetet tillägnar sig naturen - framstår som alienation, självverksamheten som verksamhet för en annan och som en annans verksamhet, livsaktiviteten som en uppoffring av livet, produktionen av föremål som förlusten av föremål till en främmande makt, en främmande människa, så låt oss nu behandla denna för arbetet och arbetaren främmande människas förhållande till arbetaren, arbetet och dess objekt.

Först måste man uppmärksamma att allt det som för arbetaren framstår som alienerande, föryttrande verksamhet för icke-arbetaren framstår som alienerat, föryttrat tillstånd.[22]

För det andra, att arbetarens verkliga, praktiska förhållande i produktionen och till produkten (som sinnestillstånd) hos hans fiende icke-arbetaren framstår som ett teoretiskt förhållande.

||XXVII|

För det tredje. Icke-arbetaren handlar i alla avseenden mot arbetaren som arbetaren handlar mot sig själv, men han handlar inte mot sig själv som han handlar mot arbetaren.[23]

Noter

[12] Likaså Engels i Umriss zu einer Kritik der Nationalökonomie (Marx/Engels Werke [MEW] bd I, sid. 500): "Sjuttonhundratulet, revolutionens århundrade, revolutionerade också ekonomin, men liksom alla revolutioner under detta århundrade var ensidiga och blev stående i en motsats ..., ... så kom ej heller den ekonomiska revolutionen utöver denna motsats. Förutsättningarna blev överallt bestående; ... ekonomin kom inte på tanken att fråga efter privategendomens berättigande."

[13] Smith återför människornas ekonomiska relationer till en för dem karakteristisk "benägenhet för utbyte" - stammande antingen direkt ur den mänskliga naturen, en följd av deras förnuft eller deras talförmåga. I sitt excerpthäfte från studierna av Smith (MEGA I, bd 3, sid. 458) kommenterar Marx: "Synnerligen kostlig är det cirkelbevis Smith anför. För att förklara arbetsdelningen förutsätter han utbytet. Men för att utbytet skall vara möjligt måste han dock förutsätta arbetets delning, differentieringen av de mänskliga aktiviteterna. Han slipper inte undan genom att förvisa problemet till ett uttillstånd."

[14] Detta fenomen, som påvisats av nästan alla samhällskritiker under detta skede, analyserades till sin grund först av Marx. Jfr tes W. Weitling: Garantien der Harmonie und Freiheit, Berlin 1955, sid. 229: "Precis som det bildas en grop om man kastar upp en hög, så uppstår det fattigdom vid anhopningen av rikedom."

[15] Marx anknyter till Feuerbach, som förklarade religionen som en föryttring av det mänskliga väsendet, och han söker påvisa det analoga sakförhållande som ligger till grund här för i den ekonomiska alienationen. Jfr L. Feuerbach Das Wesen des Christentums, Berlin 1956, Bd I, sid. 70 f: "Eftersom det positiva i åskådningen av det gudomliga väsendet blott kan vara det mänskliga, så kan åskådningen av människan, såsom föremål för medvetandet, blott vara en negativ. För att berika Gud måste människan bli fattig, för att Gud skall bli allt måste människan vara ett intet." etc.

[16] Jfr Feuerbach, som också påvisade hur människans andliga verksamhet (liksom hennes vara) alienerats i religionen och i den idealistiska filosofin - erkännerligen Hegels. (Das Wesen des Christentums sid. 82): "Gud såsom människans extrem, tänkt såsom icke mänskligt, d.v.s. personligt mänskligt väsen - är förståndets objektiva väsen." Likaså (§ 23, a.a. sid. 40 f): "Det tänkande, som berövats sin bestämdhet, att vara subjektivitetens tänkande och verksamhet är den hegelska logikens väsen ... så föryttrar och alienerar den absoluta filosofin från människan hennes eget väsen, hennes egen verksamhet!"

[17] Marx tar fasta på Feuerbachs upptäckt, att människan i religionen alieneras från sitt "artväsen", från sin samhälleliga karaktär, som hos Feuerbach naturligtvis blott uppfattas abstrakt som något naturmässigt. Jfr Feuerbach, Das Wesen des Christentums sid. 35: "Religionen beror på människans väsentliga åtskillnad från djuret ... Vad ligger då denna väsentliga skillnad mellan människa och djur? Det enklaste och mest allmänna svaret, och det mest populära är: medvetandet ... Medvetande existerar i strängare mening blott

då ett väsen har sin art, sin väsensart till objekt. Djuret har väl sig självt till objekt såsom individ - därigenom har det självkänsla - men icke såsom art, och därmed saknar det det medvetande som härleder sitt namn från vetande ... Men blott ett väsen för vilket den egna arten, väsensarten, är objekt kan göra andra ting eller väsen till objekt i enlighet med deras väsentliga natur."

[18] Jfr Feuerbach (Das Wesen des Christentums sid. 39 f): "Människan är intet utan objekt ... Men det objekt som ett subjekt väsentligen, med nödvändighet förhåller sig till är ingenting annat än det egna, objektiva väsendet hos detta subjekt ... Genom objektet blir därför människan medveten om sig själv: medvetandet om objektet är människans självmedvetande. Genom objektet lär du känna människan, genom detta framträder hennes väsen för dig; objektet är hennes uppenbara väsen, hennes sanna, objektiva Jag." Vad som hos Feuerbach är en sak för medvetandet blir hos Marx en sak för den materiellt-praktiska verksamheten.

[19] Jfr Feuerbach (Das Wesen des Christentums sid. 35 f): "Djuret har därför blott ett enkelt, människan ett dubbelt liv. Hos djuret är det inre livet ett med det yttre - människan har ett inre och ett yttre liv. Människans inre liv är livet i förhållande till hennes art, hennes allmänna väsen."

[20] Jfr Feuerbach (Grundsätze ..., § 61, sid. 83): "Den enskilda människan för sig har icke människans väsen i sig, varken såsom moraliskt eller såsom tänkande väsen. Människans väsen finns blott i gemenskapen, i människans enhet med människan - en enhet som emellertid blott består genom den reella åtskillnaden mellan jag och du."

[21] Den första "beståndsdelen" hänför sig av allt att döma till tillägnelsen av naturen genom arbetet, ämnesomsättningen mellan människa och natur. Denna innebär under kapitalistiska förhållanden ett föryttrande av de producerade varorna till kapitalisterna, en alienation. Den andra beståndsdelen, att detta föryttrande framträder som tillägnelse kan tolkas på följande sätt: Blott genom att arbetet på detta sätt föryttras i den vara som tillhör kapitalisten visar sig dess samhälleliga karaktär, dess "införlivande i samhället", och blott härigenom kan arbetet tillägnas av samhället och av själve arbetaren.

[22] Syftar väsentligen på produktionsmedlens avskiljande såsom kapital från det levande arbetet och produkternas avskiljande från de omedelbara producenterna såsom varor. För kapitalistens del: positivt hans makt och rikedom, negativt lyder han under varuvärlden och dess lagar.

[23] I Die heilige Familie skriver Marx: "Den besuttna klassen och proletariats klass representerar samma mänskliga självalienation, men den första klassen befinner sig väl och är tillfreds med denna självalienation, vet alienation vara dess egen makt och äger under den skenet av en mänsklig existens. Den andra känner sig förkrossad under alienationen, ser i den sin vanmakt och verkligheten av en omänsklig existens". (MEW, bd 2, sid. 37) |

Karl Marx

Inledning till kritiken av den politiska ekonomin

1857

I. Produktion, konsumtion, distribution, utbyte (cirkulation)

1. Produktion

a) Föreliggande ämne berör närmast den materiella produktionen.

I samhällen producerande individer - och följaktligen individernas samhälleligt bestämda produktion - är naturligtvis utgångspunkten. Den enskilda och isolerade jägaren och fiskaren, varmed Smith och Ricardo börjar, tillhör 1700-talets fantasifattiga inbillningar. Det är robinsonader, vilka ingalunda, såsom kulturhistorikerna inbillar sig, blott ger uttryck för en reaktion mot överförfiningen och återvändande till ett missförstått naturliv. Lika litet som Rousseaus "Contrat social", vilket genom fördrag sätter de av naturen oavhängiga subjekten i förhållande till och förbindelse med varandra, grundar sig på sådan naturalism. Detta är ett sken och blott det estetiska skenet av de små och stora robinsonaderna. Det är snarare föregripandet av det "borgerliga samhället", som förbereddes sedan 1500-talet och på 1700-talet tar jättesteg mot sin mognad. I detta den fria konkurrensens samhälle uppträder den enskilde löst från de naturband o.s.v., som under tidigare historiska epoker gör honom till ett tillbehör för ett bestämt, begränsat mänskligt konglomerat. För 1700-talets profeter, på vars axlar Smith och Ricardo ännu fullständigt står, förefaller denna 1700-talsindivid - produkten å ena sidan av de feudala samhällsformernas upplösning, å andra sidan av de nya produktivkrafter som utvecklats sedan 1500-talet - som ett ideal, vars existens tillhör det förgångna. Inte som ett historiskt resultat utan som utgångspunkt för

historien. Emedan i överensstämmelse med naturen individen, enligt deras föreställning om den mänskliga naturen, inte förefaller som historiskt uppkommande utan av naturen bestämd. Denna villfarelse har hittills varit utmärkande för varje ny epok. Steuart, som i många avseenden står i motsättning till 1700-talet och som aristokrat står mer på historisk grund har undvikit denna begränsning.

Ju längre vi går tillbaka i historien, desto mer uppträder individen - följaktligen också den producerande individen - som självständig, tillhörande ett större helt: till en början ännu på ett helt naturligt sätt i familjen och i den till stam utvidgade familjen; senare i det ur stammarnas motsättning och sammansmältning uppkommande samhället i dess olika former. Först på 1700-talet, i det "borgerliga samhället", möter den enskilde det sociala sammanhangets olika former som enbart medel för hans privata syften, som yttre nödvändighet. Men den epok, som skapar denna ståndpunkt - den isolerade enskildes - är just den epok, som har de hittills mest utvecklade samhälleliga (från denna ståndpunkt allmänna) förhållandena. Människan är i ordets egentligaste betydelse ett zoon politikon [politiskt djur], inte bara ett sällskapligt djur, utan ett djur, som blott i samhället kan isolera sig. Produktion av den isolerade enskilde utanför samhället - en sällsynthet, som väl kan förekomma med en civiliserad människa, som av en tillfällighet hamnat i ödemarken och som inom sig redan dynamiskt bär samhällskrafterna - är en lika stor meningslöshet som språkutveckling utan tillsammans levande och tillsammans talande individer. Vid detta behöver vi inte längre uppehålla oss. Man skulle inte alls behöva beröra denna punkt, om inte Bastiat, Carey, Proudhon etc. åter på fullt allvar dragit in denna meningslöshet - som var fullt förståelig hos 1700-talets män - mitt i den modernaste ekonomin. För Proudhon o.a. är det naturligtvis angenämt att historiefilosofiskt förklara ursprunget av något ekonomiskt förhållande, vars historiska uppkomst han inte känner, på så sätt att han mytologiserar: Adam eller Prometheus har kommit på idén fix och färdig, sedan har den införts etc. Ingenting är mera tråkigt och torrt än den fantiserande locus communis [utnötta frasen].

Om det alltså talas om produktion, så talas det alltid om produktion på ett bestämt samhälleligt utvecklingsstadium - om samhälleliga individers produktion. Det kan därför förefalla som om vi - för att över

huvud tala om produktion - antingen måste följa den historiska utvecklingsprocessen i dess olika faser eller från första början förklara, att vi har att göra med en bestämd historisk epok, alltså t.ex. med den moderna borgerliga produktionen, vilken faktiskt utgör vårt egentliga tema. Men alla produktionens epoker har vissa kännetecken gemensamma, gemensamma bestämmningar. Produktionen i allmänhet är en abstraktion, men en förnuftig abstraktion, såvida den verkligen framhäver det gemensamma, fixerar det och därför bespar oss upprepningar. Emellertid är detta allmänna eller det genom jämförelse utsöndrade gemensamma självt någonting med många lemmar och uttryckes i olika bestämmningar. Något därav tillhör alla epoker, en annan del är gemensam blott för några. [Vissa] bestämmningar kommer den modernaste epoken att ha gemensamt med den äldsta. Man kan inte tänka sig någon produktion utan dem; men även om de mest utvecklade språken har lagar och bestämmningar, som är gemensamma också för de mest outvecklade, så är det just skillnaden från detta allmänna och gemensamma som utgör deras utveckling. De bestämmningar, som gäller för produktionen över huvud taget, måste utsöndras just för att man för enhetens skull - vilken uppkommer redan därav att subjektet, mänskligheten, och objektet, naturen, är desamma - inte skall glömma den väsentliga olikheten. I denna glömska ligger t.ex. de moderna ekonomernas hela visdom, vilka bevisar de bestående sociala förhållandenas evighet och harmoni. Exempelvis: ingen produktion är möjlig utan ett produktionsinstrument, även om detta instrument bara är handen. Ingen produktion är möjlig utan tidigare, anhopat arbete, även om detta arbete bara är den färdighet, som genom upprepad övning samlats och koncentrerats i vildens hand. Kapitalet är bland annat också produktionsinstrument, också tidigare, objektiverat arbete. Alltså är kapitalet ett allmänt, evigt naturförhållande; d.v.s. om jag utlämnar just det specifika som först gör "produktionsinstrument", "anhopat arbete" till kapital. Hela produktionsförhållandenas historia uppträder därför t.ex. hos Carey blott som en förfälskning, som i ond avsikt gjorts av regeringarna.

Om det inte finns någon produktion i allmänhet, så finns det inte heller någon allmän produktion. Produktionen är alltid en särskild produktionsgren - t.ex. agrikultur, boskapskötsel, manufaktur etc. eller den är totaliteten därav. Men den politiska ekonomin är inte teknologi. Förhållandet mellan de allmänna bestämmelserna för produktionen på

en given samhällelig nivå och de särskilda produktionsformerna utvecklas på ett annat ställe (senare).

Slutligen är produktionen inte bara särskild produktion. Utan den är ständigt bara en viss samhällskropp, ett samhälleligt subjekt, som verkar i en mer eller mindre bred totalitet av produktionsgrenar. Det förhållande, som gör den vetenskapliga framställningen till reell rörelse är likaledes något, som ännu inte hör hit. Produktion i allmänhet. Särskilda produktionsgrenar. Produktionens totalitet.

I ekonomin har det kommit på modet att förutskicka en allmän del, och det är just i denna, som figurerar under titeln "Produktion" (se exempelvis J. St. Mill), som de allmänna betingelserna för all produktion avhandlas. Denna allmänna del består eller uppges skola bestå av:

1. De betingelser, utan vilka produktion inte är möjlig, d.v.s. de anger alltså faktiskt ingenting annat än de väsentliga momenten för all produktion. Men som vi skall se, reduceras detta i verkligheten till några synnerligen enkla bestämmingar, som traggas i platta tautologier;

2. de betingelser, som mer eller mindre främjar produktionen, såsom t.ex. Adam Smiths fortskridande och stagnerande samhällstillstånd. För att höja det, som hos honom har sitt värde som aperçu [anmärkning], till vetenskaplig betydelse, skulle det vara nödvändigt att anställa undersökningar om produktivitetsgradens utveckling hos enskilda folk - undersökningar, som ligger utanför de egentliga gränserna för vårt ämne, men som måste användas i den mån de hör till ämnet, vid utvecklandet av konkurrensen, ackumulationen o.s.v. I sin allmänna formulering reduceras svaret till den allmänna tesen att ett industriellt folk befinner sig på höjden av sin produktion i det moment, då det över huvud taget befinner sig på höjdpunkten av sin historiska utveckling. In fact står ett folk på sin industriella höjdpunkt, så länge ännu inte vinsten utan vinnandet är huvudsaken för detsamma. Sätillvida står yankees över engelsmännen. Eller också: att t.ex. vissa raser, anlag, klimat, naturförhållanden, såsom läge vid havet, jordens fruktbarhet etc., är gynnsammare för produktionen än andra. Detta återigen utmynnar i den tautologin, att rikedom skapas lättare i den mån som dess subjektiva och objektiva element i högre grad är för handen.

Men detta är inte allt, som ekonomerna verkligen innefattar i denna allmänna del. Produktionen måste tvärtom - se t.ex. Mill - till skillnad från distributionen etc. framställas såsom bunden av eviga naturlagar,

som är oberoende av historien; vid detta lämpliga tillfälle lirkar man sedan helt omärkligt in borgerliga förhållanden som oomkullrunneliga naturlagar för samhället in abstracto [i allmänhet]. Detta är det mer eller mindre medvetna syftet med hela förfarandet. Vid distributionen däremot skall människorna faktiskt ha tillåtit sig allehanda godtycklighet. Helt bortsett från det brutala sönderslitandet av det verkliga förhållandet mellan produktion och distribution, måste så mycket vara klart från första början, att hur olikartad distributionen än må vara på olika samhällsstadier, så måste det vara möjligt att likaväl som i produktionen finna ut gemensamma bestämmingar och lika möjligt att blanda ihop alla historiska olikheter eller låta dem försvinna i allmänmänskliga lagar. Så t.ex. erhåller slaven, den livegne, lönarbetaren alla en kvantitet livsmedel, som gör det möjligt för dem att existera som slav, som livegen, som lönarbetare. Erövraren, som lever av tributen, eller tjänstemannen, som lever av skatten, eller markägaren, som lever av jordräntan, eller munken, som lever av allmosor, eller leviten, som lever av tiondet, får alla en del av den samhällliga produktionen, vilken del bestämmas av andra lagar än slavens etc. De båda huvudpunkter, som alla ekonomer ställer under denna rubrik, är: 1. Egendom. 2. Säkrande av densamma genom justitieväsen, polis etc. På detta kan man svara mycket kort:

ad 1. All produktion är tillägnande av naturföremålen från individens sida inom och medels en bestämd samhällsform. I denna mening är det tautologi att säga, att egendom (tillägnande) skulle vara en betingelse för produktionen. Men rentav löjligt är det att härifrån ta ett språng till en bestämd form av egendomen, t.ex. privategendomen. (Något som därtill såsom betingelse förutsätter en motsatsform, avsaknad av egendom.) Historien visar tvärtom att kollektivegendom (t.ex. hos indierna, slaverna, de gamla kelterna etc.) är den ursprungliga formen, en form som i gestalten av kommuniegendom ännu länge spelar en betydande roll. Här berör vi ännu inte alls frågan, huruvida rikedom utvecklas bättre under den ena eller andra egendomsformen. Men att det inte kan vara tal om någon produktion, alltså inte heller om något samhälle, där det inte existerar någon form av egendom, är en tautologi. Ett tillägnande som inte gör något till sitt eget är en contradictio in subjecto [motsägelse i sig själv].

ad 2. Tryggande av det förvärvade etc. Om dessa plattheter reduceras

till sitt verkliga innehåll, så säger de mer än deras predikare vet. Nämligen att varje produktionsform alstrar sina egna rättsförhållanden, regeringsform etc. Klumpigheten och oförmågan att begripa ligger just däri, att man sätter företeelser, som organiskt hör ihop, i ett tillfälligt förhållande till varann, i ett rent förnufts-sammanhang. De borgerliga ekonomerna har bara den föreställningen, att man kan producera bättre med tillhjälp av den moderna polisen än t.ex. under nävrätten. De glömer bara, att också nävrätten är en rätt, och att den starkares rätt under annan form också fortlever i deras "rättsstat".

När de samhällliga tillstånd, som motsvarar ett bestämt produktionsstadium, börjar uppkomma eller när de börjar försvinna, inträder naturligtvis störningar i produktionen, ehuru i olika grad och av olika verkan.

Resumering: det finns bestämmingar, gemensamma för alla produktionsstadier, vilka bestämmingar av tänkandet fixeras som allmänna; men de s.k. allmänna betingelserna för all produktion är ingenting annat än dessa abstrakta moment, med vars hjälp man inte kan förstå ett enda verkligt historiskt produktionsstadium.

2. Produktionens allmänna förhållande till distribution, utbyte, konsumtion

Innan vi ingår på en vidare analys av produktionen, är det nödvändigt att betrakta de olika rubriker, som ekonomerna ställer vid sidan av den.

Den första ytliga föreställningen: i produktionsprocessen anpassar (frambringa, gestaltar) samhällsmedlemmarna naturprodukterna för mänskliga behov; distributionen bestämmer det förhållande, i vilket den enskilde får del av dessa produkter; utbytet tillför honom de särskilda produkter, i vilka han vill omsätta den del, som genom fördelningen tillfaller honom; slutligen blir produkterna i konsumtionen föremål för utnyttjande, individuellt tillägnande. Produktionen frambringa de föremål, som motsvarar behoven; distributionen fördelar dem enligt samhällliga lagar; utbytet fördelar återigen det fördelade i enlighet med det enskilda behovet; i konsumtionen slutligen utträder produkten ur denna samhällliga cirkulation, den blir direkt föremål för och tjänare åt det enskilda behovet och tillfredsställer det i nyttjandeprocessen.

Produktionen uppträder sålunda som utgångspunkten, konsumtionen som slutpunkten, distributionen och utbytet som mitten, vilken i sin tur innesluter i sig två moment, då distributionen är det moment, som bestämmas av samhället, och utbytet det som bestämmas av individerna. I produktionen objektiveras personen, i personen subjektiveras saken; i distributionen övertar samhället under formen av allmänna, härskande lagar förmedlingen mellan produktionen och konsumtionen; i utbytet förmedlas de genom individens tillfälliga bestämdhet.

Distributionen bestämmer det förhållande (den kvantitet), i vilket produkterna tillfaller individen; utbytet bestämmer de produkter, i vilka individen kräver den andel som distributionen tilldelat honom.

Produktion, distribution, utbyte, konsumtion bildar så [enligt ekonomernas lära] en regelrätt syllogism; produktionen bildar det allmänna i denna syllogism, distributionen och utbytet det särskilda, konsumtionen det enskilda, i vilket det hela sluter sig samman. Detta är visserligen ett sammanhang men ett ytligt. Produktionen bestämmas genom allmänna naturlagar, distributionen genom samhälllig tillfällighet, den kan därför inverka mer eller mindre gynnsamt på produktionen; utbytet ligger mellan båda som formellt samhälllig rörelse, och den avslutande akten, konsumtionen, som uppfattas inte bara som slutmål utan också som yttersta syfte, ligger egentligen utanför ekonomin, utom i den mån den verkar tillbaka på utgångspunkten och på nytt inleder hela processen.

De politiska ekonomernas motståndare - vare sig det nu rör sig om motståndare inom deras vetenskaps krets eller utanför - som beskyller ekonomerna för att barbariskt söndra vad som hör ihop, står antingen på samma grund som de eller under dem. Ingenting är vanligare än den förebråelsen, att de politiska ekonomerna alltför mycket framhäver produktionen, betraktar den som självändamål. Distributionen säges ha lika stor betydelse. Denna förebråelse vilar just på den ekonomiska föreställningen, att distributionen existerar som självständig, oavhängig sfär vid sidan av produktionen. Eller [man förebrår dem] att inte alla moment skulle fattas i sin enhet. Liksom om detta sönderslitande inte från verkligheten skulle ha trängt in i läroböckerna, utan tvärtom från läroböckerna och in i verkligheten, och liksom om det här skulle röra sig om ett dialektiskt försonande av begrepp och inte om förstående av reella förhållanden.

a) [Produktion och konsumtion]

Produktionen är omedelbart också konsumtion. Dubbel konsumtion, subjektiv och objektiv: individen, som under produktionsprocessen utvecklar sina färdigheter, ger också ut dem, förbrukar dem i produktionsakten, alldeles så som den naturliga akten att avla avkomman är ett förbrukande av livskraft. För det andra: [produktionen är] konsumtion av produktionsmedel, som användes och förbrukas och delvis (såsom t.ex. vid eldning) åter upplöses i grundelementen. Likaså konsumtionen av råmateriale, som inte förblir i sin naturliga gestalt och beskaffenhet, utan tvärtom förlorar dessa. Själva produktionsakten är därför också i alla sina moment en konsumtionsakt. Men detta erkänner ekonomerna. Produktionen som omedelbart identisk med konsumtionen, konsumtionen som omedelbart sammanfallande med produktionen kallar de produktiv konsumtion. Denna identitet mellan produktion och konsumtion följer av Spinozas sats: Determinatio est negatio [Att bestämma är att förneka].

Men denna bestämning av den produktiva konsumtionen uppställs endast för att skilja den med produktionen identiska konsumtionen från den egentliga konsumtionen, som tvärtom uppfattas som förintande motsats till produktionen. Låt oss alltså betrakta den egentliga konsumtionen.

Konsumtionen är omedelbart också produktion, liksom i naturen konsumtionen av element och kemiska ämnen är produktion av växter. Att människan exempelvis i näringsprocessen, en form av konsumtion, reproducerar sin egen kropp, är klart. Men detta gäller om varje annat slag av konsumtion, som på det ena eller andra sättet reproducerar människor i ett eller annat avseende. Konsumtiv produktion. Men, säger den politiska ekonomin, denna med konsumtionen identiska produktion är en andra produktion, som uppkommer ur den första produktens förintande. I den första försakligades producenten, i den andra personifierades den av honom producerade saken. Alltså är denna konsumtiva produktion - ehuru den är en omedelbar enhet mellan produktion och konsumtion - väsentligt skild från den egentliga produktionen. Den omedelbara enhet, i vilken produktionen sammanfaller med konsumtionen och konsumtionen med produktionen, låter deras omedelbara dualism bestå.

Produktionen är alltså omedelbart konsumtion, konsumtionen är

omedelbart produktion. Var och en är omedelbart sin motsats. Samtidigt äger emellertid en förmedlande rörelse rum mellan båda. Produktionen möjliggör konsumtionen, vars material den skapar och vilken utan produktionen skulle sakna objekt. Men konsumtionen möjliggör också produktionen, emedan blott den åt produkterna skapar det subjekt, för vilket de är produkter. Produkten får sin sista finish [fulländning] blott i konsumtionen. En järnväg, som inte trafikeras, som alltså inte förbrukas, inte konsumeras, är blott en järnväg dynamei[2] och inte en verklig järnväg. Utan produktion ingen konsumtion, men också: utan konsumtion ingen produktion, då produktionen i så fall skulle vara meningslös. Konsumtionen producerar produktionen i dubbelt avseende:

1. I det produkten först i konsumtionen blir verklig produkt. Kläder exempelvis blir först verkliga kläder genom att de bäres; ett hus, som inte bebos, är in fact inget hus; alltså, produkten, till skillnad från det rena naturföremålet, visar sig nyttig, blir produkt först i konsumtionen. Först konsumtionen ger produkten, i det den förintar den, dess finishing stroke [det sista hammarslaget]; ty produkten är [resultatet av] produktionen inte bara som försakligad verksamhet, utan blott som föremål för det verkande subjektet.

2. I det konsumtionen skapar behovet av ny produktion, alltså det ideella upphovet till produktionen, dennas inre pådrivande kraft, som är dess förutsättning. Konsumtionen skapar driften till produktion; den skapar också det föremål, vilket som syfte på ett avgörande sätt inverkar på produktionen. Om det är klart, att produktionen erbjuder konsumtionen föremålet i dess yttre form, så är det lika klart, att konsumtionen förutsätter produktionsföremålet ideellt som inre bild, som behov, som drift och som syfte. Den skapar produktionsföremålen i deras ännu subjektiva form. Utan behov ingen produktion. Men konsumtionen reproducerar behovet.

Till detta svarar från produktionens sida, att den[3]:

1. produktionen levererar materialet, föremålet. En konsumtion utan föremål är ingen konsumtion; från denna sida skapar, producerar alltså produktionen konsumtionen.

2. Men det är inte bara föremålet, som produktionen skapar åt konsumtionen. Den ger också konsumtionen dess bestämdhet, dess karaktär, dess finish [fulländning]. Just så som konsumtionen gav produkten dess finish som produkt, ger produktionen finish åt konsumtionen. Framför

allt är föremålet inget föremål över huvud taget utan ett bestämt föremål, som måste konsumeras på ett bestämt sätt, som återigen förmedlas genom produktionen själv. Hunger är hunger, men hunger som tillfredsställes med kokat kött, som ätes med kniv och gaffel, är en annan hunger än den som slukar rått kött med tillhjälp av händer, naglar och tänder. Inte bara konsumtionsföremålet utan också konsumtionsättet produceras därför genom produktionen, inte bara objektivt utan också subjektivt. Produktionen skapar alltså konsumenten.

3. Produktionen levererar inte bara ett material åt behovet, utan den levererar också ett behov åt materialet. Då konsumtionen lämnar sin första primitiva grovhet och omedelbarhet - och dess kvarblivande på denna nivå skulle i sig ännu vara resultatet av en produktion, som stelnat i primitiv grovhet - så förmedlas den själv som drift genom föremålet. Det behov, som den känner efter föremålet, har skapats genom att den blivit varse detsamma. Konstföremålet - likaså varje annan produkt - skapar en publik, som förstår konst och är i stånd att njuta av det sköna. Produktionen producerar därför inte bara ett föremål för subjektet, utan också ett subjekt för föremålet.

Produktionen producerar därför konsumtionen: 1. i det den skapar materialet för denna, 2. i det den bestämmer konsumtionsättet, 3 i det den hos konsumenten uppväcker behovet genom föremålet som den skapat som produkt. Den producerar därför konsumtionsföremål, konsumtionsätt, konsumtionsdrift. Likaså producerar konsumtionen producentens inriktning genom att väcka målmedvetna behov hos honom.

Identiteterna mellan konsumtion och produktion uppträder alltså som en trefaldighet:

1. Omedelbar identitet: Produktionen är konsumtion; konsumtionen är produktion. Konsumtiv produktion. Produktiv konsumtion. Nationalekonomerna kallar båda produktiv konsumtion, men gör ännu en skillnad: det första figurerar som reproduktion, det andra som produktiv konsumtion. Alla undersökningar beträffande det första är undersökningar om produktivt eller improduktivt arbete; undersökningarna beträffande det andra är undersökningar om produktiv eller improduktiv konsumtion.

2. Att var och en av dem uppträder som medel för den andra och förmedlas av den, vilket uttryckes som deras ömsesidiga beroende. Detta är en rörelse, varigenom de träder i förhållande till varandra och uppträder som ömsesidigt outhärliga för varandra, men dock ännu förblir

yttre i förhållande till varandra. Produktionen skapar materialet som yttre föremål för konsumtionen; konsumtionen skapar behovet som inre föremål, som ändamål för produktionen. Utan produktion ingen konsumtion; utan konsumtion ingen produktion. [Denna sats] figurerar i ekonomin i många former.

3. Produktionen är inte bara omedelbart konsumtion, och konsumtionen omedelbart produktion; inte heller är produktionen bara medel för konsumtionen och konsumtionen ändamål för produktionen, d.v.s. att var och en levererar den andra dess föremål: produktionen yttre föremål för konsumtionen, konsumtionen det i tankarna föreställda föremålet för produktionen. Var och en av dem är inte bara omedelbart den andra och inte bara förmedlar den andra, utan var och en av de båda skapar den andra, i det den själv försiggår, skapar sig som den andra. Konsumtionen fulländar först produktionens akt, i det den ger produkten fulländning som produkt, i det den upplöser den, konsumerar dess självständigt sakliga form; i det den genom behovet att upprepa stegrar det i produktionens första akt utvecklade anlaget till färdighet. Konsumtionen är alltså inte bara den avslutande akt, genom vilken produkten blir produkt, utan också den, genom vilken producenten blir producent. Å andra sidan producerar produktionen konsumtionen, i det den skapar det bestämda konsumtionsättet, och vidare, i det den skapar eggelsen till konsumtion, skapar konsumtionsförmågan själv som behov. Denna sistnämnda under siffran 3 bestämda identitet har i ekonomin otaliga gånger förklarats i förhållandet mellan efterfrågan och tillgång, mellan föremål och behov, mellan de av samhället skapade och de naturliga behoven.

Därför är ingenting enklare för en hegelian än att identifiera produktion och konsumtion. Och det har gjorts inte bara av socialistiska belletterister utan till och med av prosaiska ekonomer, t.ex. Say, i den formen, att om man betraktar ett folk eller också mänskligheten in abstracto [i allmänhet], så är dess produktion dess konsumtion. Storch har påvisat Says fel genom att erinra om att ett folk exempelvis inte fullständigt konsumerar sin produkt utan också skapar produktionsmedel etc., fixt kapital etc. Att betrakta samhället som ett enda subjekt är dessutom att betrakta det på ett felaktigt sätt - spekulativt. Hos ett subjekt uppträder produktion och konsumtion som moment av en enda akt. Här har bara framhävts det viktigaste, att, om man betraktar produktion och

konsumtion som ett subjekts eller enskilda individers verksamheter, de i varje fall uppträder som moment av en process, i vilken produktionen är den verkliga utgångspunkten och därför också det dominerande momentet. Konsumtionen som livsnödvändighet, som behov är själv ett inre moment av den produktiva verksamheten, men den sistnämnda är utgångspunkten för realiserandet och därför också dess dominerande moment, den akt i vilken hela processen ånyo upprepas från början. Individen producerar ett föremål och återvänder genom att konsumera det på nytt tillbaka till sig själv men som producerande och sig själv reproducerande individ. Konsumtionen uppträder sålunda som ett moment av produktionen.

Men i samhället är producentens förhållande till produkten, så snart denna är färdig, ett rent yttre, och produktens återvändande till subjektet är beroende av det senares förhållande till andra individer. Produkten kan inte omedelbart gripas av subjektet. Inte heller är det producentens syfte att omedelbart tillägna sig produkten, om han producerar i samhället. Mellan producenten och produkten träder distributionen, som med tillhjälp av samhälleliga lagar bestämmer hans andel av produktvärlden; den står alltså mellan produktionen och konsumtionen.

Står nu distributionen som självständig sfär vid sidan av och utanför produktionen?

b) [Produktion och distribution]

Om man betraktar de vanliga verken över politiska ekonomin, så måste det framför allt falla i ögonen, att allt i dem gives i dubbel form. Exempelvis: i distributionen figurerar jordränta, arbetslön, ränta och profit, medan i produktionen jord, arbete, kapital figurerar som produktionsagenter. Vad kapitalet beträffar, så är det från första början klart, att det sättes i dubbelt mening: 1. som produktionsagent, 2. som inkomstkälla, som bestämmande och bestämd distributionsform. Därför figurerar ränta och profit som sådana även i produktionen, för såvitt de är former under vilka kapitalet ökas, tillväxer, alltså moment av själva kapitalets produktion. Ränta och profit som distributionsformer förutsätter kapitalet som produktionsagent. De är distributionssätt, vilka som förutsättning har kapitalet som produktionsagent. De är likaså kapitalets reproduktionssätt.

Likaså är arbetslön lönarbete, betraktat under en annan rubrik: den

bestämmdhet, som arbetet i det sistnämnda har som produktionsagent, uppträder i det förstnämnda som distributionsbestämning. Om arbetet inte vore bestämt som lönarbete, så skulle det sätt, på vilket det tar del av produkterna, inte uppträda som arbetslön, i likhet med t.ex. under slaveriet. Slutligen jordräntan - för att genast ta den mest utvecklade distributionsformen, i vilken jordegendomen tar del av produkterna - förutsätter stor jordegendomen (egentligen storjordbruket) som produktionsagent, men inte jorden som sådan, lika litet som arbetslönen förutsätter arbetet som sådant. Distributionsförhållandena och -sätten uppträder därför blott som produktionsagenternas fransidor. En individ, som i lönarbetets form deltar i produktionen, tar i arbetslönens form del av produkterna, produktionsresultaten. Distributionens struktur bestäms fullständigt genom produktionens struktur. Distributionen är själv en produkt av produktionen - inte bara med avseende på föremålet, då blott produktionsresultaten kan distribueras, utan också med avseende på formen, då det bestämda sättet att delta i produktionen bestämmer de särskilda distributionsformerna, den form under vilken var och en deltar i distributionen. Det är en fullständig illusion, då man i produktionen talar om jord och i distributionen om jordränta etc.

Ekonomer som Ricardo, vilka man framför allt förebrår, att de bara skulle gett akt på produktionen, har därför betraktat distributionen som den politiska ekonomins enda föremål, emedan de instinktivt fattade distributionsformerna som det mest bestämda uttryck, i vilket produktionsagenterna fixeras i ett givet samhälle.

I förhållande till den enskilda individen uppträder naturligtvis distributionen som en samhällelig lag, som bestämmer individens ställning i den produktionssfär, inom vilken han producerar, och som alltså föregår produktionen. Individen har från själva början inget kapital, ingen jordegendom. Den samhälleliga distributionen hänvisar honom från födelsen till lönarbetet. Men denna hänvisning är själv resultatet av, att kapital, jordegendom existerar som självständiga produktionsagenter.

Om vi betraktar hela samhällen, förefaller distributionen i ännu ett avseende föregå produktionen och bestämma den såsom vore den ett anteekonomiskt fact [förekonomiskt faktum]. Ett erövrarfolk fördelar landet bland erövrarna och fastställer på så sätt en bestämd fördelning och form för jordegendomen, och bestämmer därmed också produktionen. Eller det gör de besegrade till slavar och gör sålunda slavarbetet

till produktionens grundval. Eller ett folk slår genom en revolution sönder storjordegendomen i parceller och ger alltså genom denna nya distribution produktionen en ny karaktär. Eller lagstiftningen förevisar jordägandet i händerna på vissa familjer eller fördelar arbetet som ärftligt privilegium och fixerar det sålunda enligt kastordning. I alla dessa fall - och de är alla historiska - tyckes distributionen inte indelas och bestämmas genom produktionen, utan tvärtom produktionen genom distributionen.

Distributionen uppträder i den ytligaste uppfattningen som distribution av produkterna och på så sätt längre avlägsen från produktionen och quasi [liksom] självständig gentemot densamma. Men innan distributionen är distribution av produkterna, är den: 1. distribution av produktionsverktygen och 2. vad som är en vidare bestämning av samma förhållande, distribution av samhällsmedlemmarna mellan de olika slagen av produktion. (Individernas underordnande under bestämda produktionsförhållanden.) Distributionen av produkterna är uppenbarligen bara ett resultat av denna distribution, som är inbegripen i själva produktionsprocessen och bestämmer produktionens struktur. Att betrakta produktionen utan att ta hänsyn till denna i densamma inneslutna distribution är tydligen tom abstraktion, under det att omvänt distributionen av produkterna av sig själv är given med denna distribution, som ursprungligen bildar ett moment av produktionen. Ricardo, som strävade efter att förstå den moderna produktionen i dess bestämda sociala struktur och som är produktionens ekonom par excellence [i särskild grad], förklarar just därför, att det inte är produktionen utan distributionen som är det egentliga temat för den moderna ekonomin. Man ser här åter klart, vilken plattighet de ekonomer gör sig skyldiga till som framställer produktionen som evig sanning, under det att de förvisar historien till distributionens område.

I vilket förhållande denna distribution, som bestämmer själva produktion, står till den senare är uppenbarligen en fråga, som faller inom själva produktionen. Om det påstås, att åtminstone i det fall, då produktionen måste utgå från en viss distribution av produktionsverktygen, distributionen i denna betydelse föregår produktionen, bildar dess förutsättning, så måste man på detta svara, att produktionen faktiskt har sina betingelser och förutsättningar, som bildar moment av densamma. Dessa kan till en början uppträda som naturligt uppkomna. Under själva produktionsprocessen förvandlas de från naturligt uppkomna till historiska, och om

de under en period uppträdde som naturlig förutsättning för produktionen var de för en annan dess historiska resultat. Inom produktionen själv förändras de ständigt. Användandet av maskiner t.ex. förändrade distributionen av såväl produktionsverktygen som av produkterna. Den moderna storjordegendomen själv är resultatet av såväl den moderna handeln och den moderna industrin som den senares tillämpande på lantbruket.

De ovan ställda frågorna reducerar sig alla ytterst till den frågan, hur allmänt historiska förhållanden spelar in i produktionen, och till förhållandet mellan produktionen och den historiska rörelsen över huvud taget. Frågan hör tydligen in under betraktandet och utvecklandet av själva produktionen.

Men i den triviala form, i vilken de ställts härövan, kan de avfärdas lika kort. Vid alla erövringar kan utgången vara av tre slag. Det erövrande folket påtvingar det erövrade sitt eget produktionssätt (t.ex. engelsmännen i Irland under detta århundrade, delvis i Indien); eller det låter det gamla vara kvar och nöjer sig med tribut (t.ex. turkar och romare); eller det inträder en växelverkan, varigenom ett nytt uppstår, en syntes (delvis under de germanska erövringarna). I varje fall är produktionssättet - vare sig det är det erövrande folkets, eller det erövrades, eller det som uppstår genom bådadas sammansmältning - bestämmande för den nya distribution, som följer. Ehuru den sistnämnda uppträder som förutsättning för den nya produktionsperioden, är den sålunda själv återigen en produkt av produktionen - inte bara av den historiska i allmänhet utan av det bestämda historiska produktionssättet.

Mongolerna exempelvis, som lade stora områden öde i Ryssland, handlade i enlighet med sitt produktionssätt, boskapsskötseln, för vilken stora obebodda vidder var en huvudbetingelse. De germanska barbarerna, för vilka åkerbruk med hjälp av livegna var traditionellt produktionssätt liksom också det isolerade livet på landsbygden, kunde desto lättare påtvinga de romerska provinserna dessa betingelser, som den koncentration av jordegendomen, som ägt rum där, redan fullständigt kastat omkull de äldre jordbruksförhållandena.

Det är en traditionell föreställning, att man under vissa perioder levt uteslutande av rov. Men för att kunna röva måste det finnas något att röva, alltså produktion. Och sättet för rövandet bestäms självt återigen av produktionssättet. En stockjobbing nation [nation av börsspekulanter] exempelvis kan inte plundras på samma sätt som ett herdefolk.

I slavens person rövar man omedelbart produktionsverktyget. Men då måste produktionen i det land, för vars räkning han rövas, vara så uppbyggd, att den tillåter slavarbete, eller (såsom i Sydamerika etc.) det måste skapas ett produktionsätt, som motsvarar slavarbetet.

Lagar kan föreviga ett produktionsverktyg, t.ex. jord, i händerna på vissa familjer. Dessa lagar får blott ekonomisk betydelse, då storjordeg- endomen harmonierar med den samhällseliga produktionen, såsom exempelvis i England. I Frankrike bedrevs småjordbruk trots storjordeg- endomen, därför slogs den sistnämnda också sönder av revolutionen. Men förevigandet av parcelleringen, t.ex. genom lagar? Trots dessa lagar koncentreras egendomen åter. Lagarnas inflytande, då det gäller att bibehålla distributionsförhållanden, och därigenom deras inverkan på produktionen måste fastställas för sig.

c) Slutligen utbyte och cirkulation

Cirkulationen själv är blott ett bestämt moment av utbytet eller också utbytet betraktat i sin totalitet.

I den mån utbytet blott är ett förmedlande moment mellan produktionen och den genom densamma bestämda distributionen å den ena sidan och konsumtionen å den andra; men i den mån också konsumtionen själv uppträder som ett moment av produktionen, inbegripes tydligen utbytet också i det sistnämnda som ett av dess moment.

Det är för det första klart, att det utbyte av verksamheter och färdigheter, som äger rum i själva produktionen, direkt tillhör denna och utgör det väsentliga i den. För det andra gäller detsamma om utbytet av produkter, i den mån det är ett medel för framställandet av den färdiga, för den omedelbara konsumtionen bestämda produkten. Så tillvida är utbytet själv en akt, som ingår i produktionen. För det tredje är det så kallade exchange [utbytet] mellan dealers and dealers [affärsmän sinsemellan] till sin organisation fullständigt bestämd genom produktionen, likaväl som den själv är producerande verksamhet. Utbytet uppträder oberoende vid sidan av, indifferent i förhållande till produktionen blott i det sista stadiet, där produkten omedelbart utbytes för konsumtion. Men 1. inget utbyte äger rum utan arbetsdelning, vare sig denna än är naturligt uppkommen eller själv redan är ett historiskt resultat, 2. privatutbyte förutsätter privatproduktion, 3. utbytets intensitet, liksom dess

expansion, liksom dess form, bestämmas genom produktionens utveckling och struktur, exempelvis utbytet mellan stad och land, utbytet på landsbygden, i staden etc. Utbytet uppträder sålunda i alla sina moment antingen direkt inbegripet i produktionen eller bestämd genom den.

Det resultat, till vilket vi kommit, är inte, att produktion, distribution, utbyte, konsumtion är identiska, utan att de alla bildar delar av en totalitet, skillnader inom en enhet. Produktionen dominerar såväl över sig själv såsom innehållande motsatta produktionsbestämningar, som också över alla andra moment. Från den börjar processen ständigt åter på nytt. Att utbyte och konsumtion inte kan vara det dominerande säger sig självt. Detsamma gäller om distributionen som distribution av produkterna. Men som distribution av produktionsagenterna är den själv ett produktionsmoment. En bestämd produktion betingar alltså bestämd konsumtion, distribution, bestämt utbyte, de bestämda förhållandena mellan dessa olika moment inbördes. Naturligtvis bestämmas å sin sida också produktionen i sin ensidiga form, av de andra momenten. Exempelvis: då marknaden, d.v.s. utbytessfären, utvidgas, så växer produktionen till omfånget och dess differentiering blir djupare. Med distributionens förändring ändrar sig produktionen, exempelvis med kapitalets koncentration, med olika fördelning av befolkningen mellan stad och landsbygd etc. Slutligen bestämmer konsumtionsbehoven produktionen. Växelverkan mellan de olika momenten äger rum. Detta är fallet hos varje organiskt helt.

3. Den politiska ekonomins metod

Då vi betraktar ett givet land i politiskt-ekonomiskt avseende, så börjar vi med dess befolkning, dennas fördelning i klasser, befolkningens fördelning mellan förvärvsgrenarna i stad, på land och till sjöss, mellan de olika produktionsgrenarna, export och import, årlig produktion och konsumtion, varupriser etc.

Det förefaller riktigt att börja med det reella och konkreta, de verkliga förutsättningarna, alltså t.ex. i ekonomin med befolkningen, som är hela den samhällseliga produktionsaktens grundval och subjekt. Emellertid visar sig detta vid närmare betraktande vara felaktigt. Befolkningen är en abstraktion, om jag t.ex. skulle utelämna de klasser, av vilka den

består. Dessa klasser återigen är ett tomt ord, om jag inte känner de element, på vilka de vilar, t.ex. lönarbete, kapital etc. Dessa sistnämnda förutsätter utbyte, arbetsdelning, priser etc. Kapital t.ex. är ingenting utan lönarbete, utan värde, pengar, pris etc. Om jag alltså började med befolkningen, så skulle det vara en kaotisk föreställning om det hela, och blott genom närmare bestämning skulle jag analytiskt komma fram till allt enklare begrepp: från det föreställt konkreta till allt tunnare abstraktioner, tills jag nått fram till de enklaste bestämningarna. Härifrån skulle nu resan upprepas tillbaka igen, tills jag slutligen åter anlände till befolkningen, men denna gång inte som till en kaotisk föreställning om ett helt utan som till en rik totalitet med många bestämningar och förhållanden. Den första vägen är den, som ekonomin vid sin uppkomst historiskt följt. 1600-talets ekonomer exempelvis börjar ständigt med den levande helheten, befolkningen, nationen, staten, flera stater etc., men de slutar alltid med att de genom analys finner ut några bestämmande, abstrakta, allmänna förhållanden, såsom arbetsdelning, pengar, värde etc. Så snart dessa enskilda moment mer eller mindre abstraherats och fixerats började de ekonomiska system uppstå, vilka från det enkla, såsom arbete, arbetsdelning, behov, bytesvärde, stiger till stat, utbyte nationerna emellan och världsmarknad. Den sistnämnda metoden är tydligen den vetenskapligt riktiga. Det konkreta är konkret, emedan det är sammanfattningen av många bestämningar, alltså mångfaldens enhet. I tänkandet uppträder det därför som sammanfattningsprocess, som resultat, inte som utgångspunkt, ehuru det är den verkliga utgångspunkten och därför också utgångspunkten för åskådningen och föreställningen. På den första vägen förflyktigas den fullständiga föreställningen till abstrakt bestämning; på den andra vägen för de abstrakta bestämningarna till reproduktion av det konkreta genom tänkandet. Hegel förföll därför till den illusionen att fatta det reella som resultat av det sig i sig sammanfattande, i sig fördjupande och ur sig utvecklande tänkandet, under det att metoden att stiga från det abstrakta till det konkreta blott är sättet för tänkandet att tillägna sig det konkreta, att reproducera det som något andligt konkret. Men detta är ingalunda själva det konkretas uppkomstprocess. Exempelvis den enklaste ekonomiska kategori, t.ex. bytesvärdet, förutsätter befolkning, en befolkning som producerar i bestämda förhållanden, men också vissa former av familj eller samhälle eller statsväsen etc. Det kan aldrig existera annat än som abstrakt, ensidigt förhållande

av ett redan givet konkret, levande helt.

Som kategori för däremot bytesvärdet en antediluviansk tillvaro. För medvetandet - och det filosofiska medvetandet utmärker sig därigenom att det logiska tänkandet för det är den verkliga människan och den logiskt uppfattade världen som sådan den verkliga världen - uppträder därför kategoriernas rörelse som den verkliga produktionsakten - vilken beklagligt nog bara får en stöt utifrån - vars resultat världen är; och detta är såtillvida riktigt - vilket återigen är en tautologi - som den konkreta totaliteten som tanketotalitet, som en tankekonkretion, in fact är en produkt av tänkandet, förståndet; men detta är ingalunda en produkt av begreppet, som tänker och utvecklar sig utanför eller över åskådningen och föreställningen, utan bearbetandet av åskådning och föreställning till begrepp. Det hela, sådant det uppträder i huvudet som en tänkt helhet, är en produkt av det tänkande huvudet, som tillägnar sig världen på det för detsamma enda möjliga sättet, ett sätt som är skilt från det konstnärliga, religiösa, praktiskt-andliga tillägnet av denna värld. Det reella subjektet existerar hela tiden utanför huvudet som något självständigt, nämligen så länge huvudet förhåller sig blott spekulativt, blott teoretiskt. Också vid den teoretiska metoden [för den politiska ekonomin] måste därför subjektet, d.v.s. samhället, ständigt såsom förutsättning föresväva föreställningen.

Men har inte dessa enkla kategorier också en oavhängig historisk eller naturlig existens före de mer konkreta kategorierna? Ça dépend [det beror på]. Hegel exempelvis börjar riktigt rättsfilosofin med besittandet som subjektets enklaste rättsliga förhållande. Men det existerar inget besittande före familjen eller före förhållandena av herre och underlydande, vilka utgör mycket konkretare förhållanden. Därför skulle det vara riktigt att säga, att det existerar familjer, stammar, vilka ännu bara besitter men inte har egendom. Den enklare kategorin uppträder alltså som enkla familj- eller stamsamhällets förhållande till egendomen. I det mera utvecklade samhället uppträder den som det enklare förhållandet hos en mera utvecklad organism. Det mera konkreta substrat, vars förhållande besittandet utgör, är emellertid ständigt förutsatt. Man kan föreställa sig en enskild vilde som besittande. Men besittandet är då inget rättsförhållande. Det är oriktigt, att besittandet historiskt utvecklats till familjen. Tvärtom förutsätter det ständigt denna "mera konkreta rättskategori". Emellertid förblir detta delvis sant såtillvida som de enkla kategorierna

uttrycker förhållanden, i vilka det utvecklade konkreta kan ha realiserats utan att ännu ha fastställt det mångsidigare förhållande eller sammanhang, som ideellt uttryckts i den mera konkreta kategorin, samtidigt som det mera utvecklade konkreta bibehåller samma kategori som ett underordnat förhållande.

Pengar kan existera och har historiskt existerat, innan kapital existerade, innan banker existerade, innan lönarbete etc. existerade. Om man ser saken från denna sida kan man alltså säga, att den enklare kategorin kan uttrycka rådande förhållanden av ett mera utvecklat helt, eller underordnade förhållanden av ett mera utvecklat helt, förhållanden som historiskt redan existerade, innan det hela utvecklade sig åt det håll, som uttryckes i en mera konkret kategori. Sätillvida motsvarar det abstrakta tänkandets gång, vilket stiger från det enklaste till det komplicerade, den verkliga historiska processen.

Å andra sidan kan man säga, att det finns mycket utvecklade men dock historiskt mera omogna samhällsformer, i vilka ekonomins högsta former, t.ex. Kooperation, utvecklad arbetsdelning etc., förekommer, utan att något slag av pengar existerar, t.ex. Peru. Också i fråga om de slaviska byalagen uppträder pengarna och utbytet, som betingar pengarna, föga eller inte alls inom de enskilda byalagen utan vid deras gränser, i umgänget med andra byalag; över huvud taget är det felaktigt att antaga utbytet inom byalaget som det ursprungligt konstituerade elementet. Tvärtom uppträder det i början i de olika byalagens förhållande till varandra i långt högre grad än i förhållandet mellan medlemmarna i ett och samma byalag. Vidare: ehuru pengarna mycket tidigt började spela en mycket allsidig roll, så uppträder de under forntiden som dominerande element endast hos ensidigt bestämda nationer, hos handelsnationer. Och till och med hos den mest utvecklade antiken, hos greker och romare, uppträder pengarnas fullständiga utveckling, vilken utgör förutsättningen för det moderna borgerliga samhället, blott under förfallsperioden. Denna fullständigt enkla kategori uppträder historiskt alltså i sin fulla styrka blott under de mest utvecklade samhällstillstånden. Den är ingalunda genomgående under alla ekonomiska förhållanden. I det romerska riket exempelvis förblev grundvalen under dess högsta utveckling naturaskatt och naturaprestation. Fullständigt utvecklades penningväsendet där egentligen endast i armén. Det omfattade heller aldrig arbetsprocessen i dess helhet.

Ehuru alltså den enklare kategorin historiskt kan ha existerat före den konkretare, kan den i sin fulla intensiva och extensiva utveckling blott tillhöra mera komplicerade samhällsformer, under det att den konkretare kategorin var fullständigare utvecklad också under en mindre utvecklad samhällsform.

Arbete förefaller vara en fullständigt enkel kategori. Också föreställningen om detsamma i dess allmänhet - som arbete över huvud taget - är urgammal. Men "arbete" - ekonomiskt betraktat i denna enkla form - är en lika modern kategori som de förhållanden, som skapar denna enkla abstraktion. Monetärsystemet exempelvis bestämmer rikedomens ännu helt objektivt, som sak utanför sig i pengar. Gentemot denna ståndpunkt var det ett stort framsteg, när det kommersiella eller manufakturssystemet flyttade rikedomens källa från föremålet till den subjektiva verksamheten, det kommersiella och manufakturarbetet, ehuru fortfarande denna verksamhet själv uppfattas i begränsad form, som penningproducerande. Gentemot detta system står det fysiokratiska, som anser en bestämd form av arbete - jordbruket - vara den rikedomsskapande, och inte längre ser själva objektet i penningens förklädning utan som produkt över huvud taget, som allmänt resultat av arbetet. Men denna produkt är ännu - i enlighet med verksamhetens begränsade karaktär - alltid en produkt med bestämda naturliga egenskaper - jordbruksprodukt, jordprodukt par excellence.

Det var ett väldigt framsteg, när Adam Smith förkastade varje bestämdhet hos den verksamhet, som skapar rikedom - arbete helt enkelt, varken manufaktur eller kommersiellt eller jordbruksarbete, men såväl det ena som det andra. Med den rikedomsskapande verksamhetens abstrakta allmänhet [uppträder] nu också det som rikedom bestämda föremålets allmänhet; detta är produkt överhuvudtaget eller återigen arbete överhuvudtaget men som förflutet, förkroppsligat arbete. Hur svår och stor denna övergång var, framgår därav, att Adam Smith själv av och till återfaller till det fysiokratiska systemet. Nu kunde det förefalla, som om man därmed blott funnit det abstrakta uttrycket för det enklaste och uråldrigaste förhållande, i vilket människorna - under vilken samhällsform det vara må - uppträder som producerande. Från en sida sett är detta riktigt, från en annan sida oriktigt.

Likgiltigheten mot en bestämd art av arbete förutsätter en mycket utvecklad totalitet av verkliga arbetsarter, av vilka ingen längre är den allt

behärskande. Så uppstår de allmännaste abstraktionerna överhuvudtaget blott under en rik konkret utvecklings betingelser, där en och samma egenskap är gemensam för många eller alla element. Då upphör den att kunna tänkas blott i särskild form. Å andra sidan är denna abstraktion av arbetet överhuvudtaget inte bara det andliga resultatet av en konkret totalitet arbeten. Likgiltigheten gentemot den bestämda arten av arbete motsvarar en samhällsform, under vilken individerna med lätthet övergår från en art av arbete till en annan, och under vilken den bestämda arten av arbete för dem är tillfällig och därför likgiltig.

Arbetet har här inte bara i kategorin utan i verkligheten blivit medel att skapa rikedom över huvud taget och har förlorat sin specifika förbindelse med de bestämda individerna. Ett sådant tillstånd i sin mest utvecklade form råder i det modernaste av det borgerliga samhällets existensformer - Förenta staterna. Först här blir alltså den abstrakta kategorin "arbete", "arbete över huvud taget", arbete sans phrase [rätt och slät] - denna den moderna ekonomins utgångspunkt - praktiskt sann. Den enklaste abstraktionen - vilken den moderna ekonomin ställer i spetsen och som uttrycker ett uråldrigt och för alla samhällsformer gällande förhållande - uppträder alltså ännu i denna abstraktion praktiskt sann blott som kategori för det modernaste samhället. Man skulle kunna säga, att det som i Förenta staterna uppträder som historisk produkt - denna likgiltighet gentemot det bestämda arbetet - exempelvis hos ryssarna uppträder som naturlig egenskap. Men framför allt är det en oerhörd skillnad, om barbarer har anlag för att sysselsätta sig med allt eller om civiliserade människor sysselsätter sig med allt. Och därtill kommer, att hos ryssarna denna likgiltighet gentemot någon bestämd art av arbete, praktiskt motsvaras av den traditionella fastbundenheten vid ett alldeles bestämt arbete, från vilket de ryckes loss endast genom inflytande utifrån.

Detta exempel om arbete visar slående, att till och med de mest abstrakta kategorier, trots att de, just på grund av sin abstraktion, gäller för alla epoker, dock i själva bestämdheten av denna abstraktion lika mycket är produkten av historiska förhållanden och äger sin fulla giltighet blott för och inom dessa förhållanden.

Det borgerliga samhället är den mest utvecklade och den mångsidigaste historiska produktionsorganisationen. De kategorier, som uttrycker dess förhållanden, förståendet för dess struktur, ger samtidigt möjlighet att begripa uppbyggnaden och produktionsförhållandena för alla

de döda samhällsformer, ur vilka den hämtat brottstycken och element för att bygga upp sig själv, av vilka delvis ännu icke övervunna rester lever kvar i den själv och delvis blotta antydningar utvecklat sig till fullständig betydelse etc. Människans anatomi är en nyckel till apans anatomi. Antydningarna till något högre hos de lägre djurarterna kan däremot blott förstås, om detta högre redan är bekant. Den borgerliga ekonomin lämnar sålunda nyckeln till den antika etc. Men ingalunda i den mening, som ekonomerna förstår det, vilka suddar ut alla historiska skillnader och i alla samhällsformer ser de borgerliga. Man kan förstå tribut, tionde etc., om man känner jordräntan. Men man får inte identifiera dem.

Då vidare det borgerliga samhället själv blott är en antagonistisk utvecklingsform, så möter man i detsamma ofta förhållanden från tidigare formationer i alldeles förkrympt eller rentav travesterad gestalt, såsom exempelvis kommunegendomen. Om det är sant, att den borgerliga ekonomins kategorier äger sanning för alla andra samhällsformer, så måste man därför ta det cum grano salis [i alldeles särskild betydelse]. De kan innehålla desamma utvecklade, förkrympta, karikerade etc., ständigt i väsentligt annan gestalt. Den så kallade historiska utvecklingen vilar över huvud taget därpå, att den sista formen betraktar de föregående som stadier till sig själv och ständigt uppfattar dem ensidigt, då den sällan och blott under fullt bestämda betingelser är i stånd att kritisera sig själv; här är det naturligtvis inte fråga om sådana historiska perioder som förekommer sig själva som förfallstider. Den kristna religionen blev i stånd att bidra till ett objektivt förstående av de tidigare mytologierna, först då dess självkritik till en viss grad, så att säga dynamer, var färdig. Sålunda började den borgerliga ekonomin först de feudala, antika, orientaliska samhällena först då det borgerliga samhällets självkritik börjat. I den mån den borgerliga ekonomin inte förföll till mytologi och fullständigt identifierade sig med det förgångna, liknade dess kritik av det tidigare [samhället], särskilt det feudala, med vilket den ännu direkt måste kämpa, den kritik som kristendomen övade mot hedendomen eller protestantismen mot katolicismen.

Liksom över huvud taget ifråga om varje historisk, social vetenskap måste man vid utvecklandet av de ekonomiska kategorierna ständigt hålla fast att, liksom i verkligheten så också i hjärnan, subjektet - här det moderna borgerliga samhället - är givet, och att kategorierna därför uttrycker existensformer, existensbestämningar, ofta blott enskilda sidor av

detta bestämda samhälle, av detta subjekt, och att därför [den politiska ekonomin] i vetenskapligt avseende ingalunda börjar först där, varest man talar om den som sådan. Detta måste man hålla fast, emedan det genast ger bestämda anvisningar angående indelningen.

Så exempelvis förefaller det som om ingenting skulle vara naturligare än att börja med jordröntan, jordegendomen, då den är bunden vid jorden, källan till all produktion och all existens, och vid den första produktionsformen i alla någorlunda befästa samhällen - agrikulturen. Men ingenting skulle vara felaktigare. Varje samhällsform har en bestämd produktion, som bestämmer alla de övrigas plats och inflytande och vars förhållanden därför bestämmer alla de andras plats och inflytande. Det är en allmän belysning, i vilken alla andra färger dränkts och som modifierar dem i deras särdrag. Det är en särskild eter, som bestämmer den specifika vikten för varje existens, som befinner sig i den.

Exempelvis herdefolk (folk, som sysslar uteslutande med jakt och fiske, ligger utanför den punkt, där den verkliga utvecklingen börjar). Hos dem förekommer sporadiskt en viss form av jordbruk. Därigenom bestämmas jordegendomen. Den är gemensam och fasthåller denna form i mer eller mindre grad, allteftersom dessa folk ännu mer eller mindre håller fast vid sina traditioner, t.ex. byalagsendomen hos slaverna. Hos bofasta jordbrukande folk - denna bofasthet är redan ett stort framsteg - där jordbruket dominerar, såsom i det antika och det feodala samhället, har själva industrin, dess organisation och de egendomsformer, som motsvarar denna, mer eller mindre jordegendomskaraktär; [samhället] är antingen helt beroende av jordbruket såsom hos de gamla romarna eller efterapar såsom under medeltiden landsbygdens organisationsprinciper i staden och i dess förhållanden. Till och med kapitalet - i den mån det inte är rent penningkapital - har under medeltiden i form av traditionella hantverksverktyg etc. etc. denna jordegendomskaraktär. I det borgerliga samhället är det tvärtom. Jordbruket blir mer och mer en ren industrigren och behärskas helt av kapitalet. Likaså jordröntan. I alla former, där jordegendomen härskar, är de naturliga förhållandena ännu dominerande. I dem, där kapitalet härskar - det samhällsliga, historiskt skapade elementet. Jordröntan kan inte förstås utan kapitalet, men kapitalet mycket väl utan jordröntan. Kapitalet är den allt behärskande ekonomiska makten i det borgerliga samhället. Det måste bilda utgångspunkt såväl som slutpunkt och utvecklas före jordegendomen. Sedan

båda betraktats var för sig, måste deras inbördes förhållande betraktas.

Det skulle alltså vara ohållbart och felaktigt att låta de ekonomiska kategorierna följa varandra i den ordning, i vilken de historiskt spelat den avgörande rollen. Snarare bestämmas deras ordningsföljd genom det förhållande, i vilket de står till varandra i det moderna borgerliga samhället, varvid detta förhållande just är motsatsen till det som framträder som deras naturliga eller som motsvarande den historiska utvecklingens ordningsföljd. Det är inte fråga om den plats, som de ekonomiska förhållandena historiskt intar i växlingen av olika samhällsformer. Ännu mindre är det fråga om deras ordningsföljd "i idén" (Proudhon), vilket bara är en felaktig föreställning om den historiska processen. Frågan gäller i stället deras indelning inom det moderna borgerliga samhället.

Den renhet (abstrakta bestämdhet), i vilken den antika världens handelsfolk - fenicier, kartager - uppträder, följer just av själva den dominerande ställningen för jordbruksfolken. Kapitalet som handels- och penningkapital uppträder i denna abstraktion just där, varest kapitalet ännu inte är det dominerande elementet i samhällena. Lombarder och judar intar samma ställning med avseende på medeltidens jordbrukande samhällen.

Ytterligare ett exempel på den olika ställning, som samma kategorier intar på olika samhällsstadier: en av det borgerliga samhällets sista former, joint-stock-companies [aktiebolag]. Men de uppträder också i början av detsamma i form av de stora privilegierade och med monopol försedda handelskompanierna.

Själva begreppet nationalrikedom smyger sig in hos 1600-talets ekonomer på så sätt - en föreställning som ännu delvis fortlever hos 1700-talets ekonomer - att rikedomen skapas blott för staten, men att den senares makt står i proportion till denna rikedom. Detta var ännu den omedvetet hycklande form, i vilken själva rikedomen och produktionen av densamma proklamerades som ändamålet med de moderna staterna och dessa ännu bara betraktade som medel för att producera rikedom.

Indelningen måste tydligen göras på detta sätt: 1. De allmänt abstrakta bestämningarna, som just därför mer eller mindre tillkommer alla samhällsformer, men i ovan anförda mening. 2. De kategorier, som utgör det borgerliga samhällets inre struktur och som bildar grundvalen för de viktigaste klasserna. Kapital, lönarbete, jordegendom. Deras förhållande till varandra. Stad och landsbygd. De tre stora samhällsklasserna. Ut-

bytet dem emellan. Cirkulation, Kreditväsen (privat). 3. Det borgerliga samhällets sammanfattande i formen av stat. Betraktat i förhållande till sig själv. De "improduktiva" klasserna. Skatter. Statsskuld. Statlig kredit. Befolkning. Kolonier. Emigration. 4. Produktionens internationella förhållande. Internationell arbetsdelning. Internationellt utbyte. Export och import. Växelkurs. 5. Världsmarknad och kriser.

4. Produktion.

Produktionsmedel och produktionsförhållanden. Produktionsförhållanden och kommunikationsförhållanden. Statsformer och medvetandeformer i förhållande till produktions- och kommunikationsförhållanden. Rättsförhållanden. Familjeförhållanden.

Notabene [väl att märka] med avseende på de punkter, som här bör nämnas och inte får glömmas:

1. Krig tidigare utbildat än freden: [man måste visa] det sätt, på vilket genom kriget och i arméerna etc. vissa ekonomiska förhållanden, såsom lönarbete, maskineri etc., tidigare utvecklas än inom det borgerliga samhället. Ävenså förhållandet mellan produktivkrafter och kommunikationsförhållanden särskilt åskådligt i armén.

2. Den hittillsvarande idealistiska historieskrivningens förhållande till den reella. Framför allt den så kallade kulturhistorien, hela religionernas och staternas historia. Härvid kan också något sägas om den hittillsvarande historieskrivningens olika arter. Så kallad objektiv. Subjektiv (moralisk o.a.). Filosofisk.

3. Sekundärt och tertiärt. Över huvud taget avledda, överförda, icke ursprungliga produktionsförhållanden. Här [måste man undersöka] internationella förhållandens inflytande.

4. Förebråelser för denna uppfattnings materialism. Förhållande till den naturalistiska materialismen.

5. Dialektiken i begreppen produktivkrafter (produktionsmedel) och produktionsförhållanden, en dialektik vars gränser måste bestämmas och som inte upphäver den reella skillnaden.

6. Det olikmässiga förhållandet mellan den materiella produktionens utveckling och t.ex. den konstnärliga. Över huvud taget får man inte ta begreppet framåtskridande i den vanliga abstraktionen. Då det gäller konsten etc. är denna disproportion ännu inte så viktig och svår att fatta som inom de praktiskt sociala förhållandenas sfär, t.ex. det relativa bildningsläget i Förenta staterna och i Europa. Men den verkligt svåra punkten, som här måste diskuteras, är: på vilket sätt produktionsförhållandena såsom rättsförhållanden inträder i olika utveckling. Alltså exempelvis förhållandet mellan den romerska privaträtten (detta gäller mindre straff- och statsrätt) och den moderna produktionen.

7. Denna uppfattning uppträder som nödvändig utveckling. Dock erkännande av tillfällighetens rätt. Varia. (Friheten o.a.) Kommunikationsmedlens inverkan. Världshistoria har inte alltid existerat; historien som världshistoria - resultat.

8. Utgångspunkten naturligt från den ursprungliga bestämdheten: subjektiv och objektiv. Stammar, raser etc. Beträffande konsten är det bekant, att bestämda blomstringstider för densamma ingalunda står i förhållande till samhällets allmänna utveckling och alltså inte heller till den materiella grundvalen för detta, vilket liksom utgör skelettet för dess organisation. Exempelvis grekerna jämförda med de moderna folken eller också Shakespeare. Om vissa konstformer, t.ex. eposet, är det rentav allmänt erkänt, att de i sin klassiska gestalt, som bildar epok i världshistorien, aldrig kan produceras så snart konstproduktion som sådan börjat; att alltså på själva konstens område vissa former av en väldig betydelse endast är möjliga på ett relativt tidigt stadium av konstens utveckling. Om detta är fallet på konstens område i förhållandet mellan dess olika former, så är det redan mindre påfallande, att det är fallet ifråga om förhållandet mellan konstens hela område och samhällets allmänna utveckling. Svårigheten består nu i att finna en allmän formulering för dessa motsägelser. Så snart de specificerats, är de redan förklarade.

Låt oss exempelvis ta den grekiska konstens och därefter Shakespeares förhållande till nutiden. Som bekant är den grekiska mytologin inte bara den grekiska konstens rustkammare utan också dess jordmån. Är den uppfattning av naturen och de samhälleliga förhållandena, som utgör grunden för den grekiska fantasin och därmed den grekiska [mytologin], möjlig tillsammans med selfactors [automatiska spinnmaskiner] och järnvägar och lokomotiv och elektrisk telegraf? Vad är Vulcanus mot

Roberts & Co, Jupiter mot åskledaren och Hermes mot Crédit mobilier? Varje mytologi övervinner och behärskar och gestaltar naturkrafterna i inbillningen och med tillhjälp av inbillningen; den försvinner alltså i och med att man verkligen behärskar naturkrafterna. Vad blir det av Farna vid sidan av Printinghousesquare?[4] Den grekiska konsten har som förutsättning den grekiska mytologin, d.v.s. naturen och själva de samhällliga formerna redan bearbetade på ett omedvetet konstnärligt sätt genom folkfantasin. Det är dess material. Inte vilken som helst mytologi, d.v.s. inte vilken som helst omedvetet konstnärlig bearbetning av naturen (här under det sistnämnda införstått all objektivt, alltså inbegripet samhället). Egyptisk mytologi kunde aldrig vara jordmån eller moderssko för grekisk konst. Men i varje fall en mytologi. Alltså ingalunda en sådan utveckling av samhället, som utesluter varje mytologiskt förhållande till naturen, varje mytologiserande av naturen; som alltså kräver av konstnären en av mytologin oavhängig fantasi.

Å andra sidan: är Akilles möjlig under krutets och blyets epok? Eller över huvud taget Iliaden vid sidan av tryckpressen eller tryckmaskinen? Försvinner inte oundvikligen sångerna och sågerna och muserna, då tryckpressen kommer, alltså, försvinner inte betingelser, som är nödvändiga för den episka poesin?

Men svårigheten är inte att förstå, att grekisk konst och epos är bundna vid vissa former av samhällsutveckling. Svårigheten är att förstå detta att de ännu fortsätter att ge oss konstnärlig njutning och i vissa avseenden gäller som norm och ouppnåeligt mönster.

En man kan inte på nytt förvandlas till barn utan att han blir barnslig. Men glädjer han sig inte åt barnets naivitet, och måste han inte själv sträva efter att på en högre nivå reproducera sitt sanna väsen? Är det inte i barnets natur som varje epoks egen karaktär lever upp i sin okonstlade sanning? Varför skulle mänsklighetens historiska barndom, där den utvecklade sig som skönast, inte utöva sin eviga tjusning såsom ett stadium som aldrig återkommer? Det finns ouppfostrade barn och lillgama barn. Många av de gamla folken tillhörde denna kategori. Normala barn var grekerna. Den tjusning, som deras konst utövar på oss står inte i motsägelse till den utvecklade samhällsnivå, på vilken den växte fram. Den är tvärtom dess resultat och hänger snarare oskiljbart samman med att de omogna samhällliga betingelser, under vilka denna konst uppstod och uteslutande kunde uppstå, aldrig kan återkomma.

Noter

[1] Jämför Marx' förord. Inledningen är daterad 29 augusti 1857. Den återges enligt fotokopian av manuskriptet, som befinner sig i Marx-Engels-Lenin-Institutet. - Titeln härövan är vår. - Red.

[2] D.v.s. som i sig innesluter en möjlighet, som först måste förverkligas. - Red.

[3] Den skall uppenbarligen strykas. - Red.

[4] Tidningen Times tryckeri i London. Fama - ryktets gudinna. - Red.

Karl Marx

Kritik av Gothaprogrammet Randanmärkningar till Tyska Arbetarpartiets program 1875

Förord[1]

Det här i tryck återgivna manuskriptet - det beledsagande brevet till Bracke[2] såväl som kritiken av programutkastet - avsändes 1875 kort före sammanslagningskongressen i Gotha till Bracke för vidare meddelande till Geib, Auer, Bebel och Liebknecht[3] och för att senare återvända till Marx. Då partikongressen i Halle[4] satt diskussionen av Gothaprogrammet på partiets dagordning, skulle jag enligt min mening begå ett brott, om jag längre undanhöll för offentligheten detta viktiga - kanske det viktigaste - aktstycket i denna diskussion.

Manuskriptet har emellertid ännu en och längre syftande betydelse. För första gången utvecklas här klart och bestämt Marx' ställning till den riktning Lassalle slagit in på efter sitt inträde i agitationen, och detta såväl vad beträffar Lassalles ekonomiska principer som hans taktik.

Den hänsynslösa skärpa, varmed programutkastet här analyseras, den obeveklighet, varmed de vunna resultaten fastslås, varmed utkastets blotter avslöjas, allt detta kan i dag, efter femton år, inte längre skada någon. Utpräglade lassalleaner existerar ännu blott i utlandet som enstaka rudiment, och Gothaprogrammet har i Halle uppgivits t.o.m. av dess egna upphovsmän såsom alltigenom otillräckligt.

Likväl har jag utelämnat några personligt skarpa uttryck och omdömen, där de varit utan betydelse för saken, och ersatt dem med punkter. Marx skulle själv ha gjort det, om han i dag offentliggjort manuskriptet. Det på sina ställen häftiga språket var provocerat av två omständigheter.

För det första var Marx och jag mera intimt förenade med den tyska rörelsen än med någon annan. Det avgjorda steg tillbaka som detta programutkast ådagalade måste alltså göra oss särskilt upprörda. För det andra låg vi emellertid vid den tidpunkten, knappt två år[5] efter Internationalens kongress i Haag, i den häftigaste kamp mot Bakunin och hans anarkister[6], vilka gjorde oss ansvariga för allt som tilldrog sig i arbetarrörelsen i Tyskland. Vi hade alltså att vänta, att man skulle påbörja oss det hemliga faderskapet för detta program. Dessa hänsyn bortfaller nu och med dem de ifrågavarande ställenas nödvändighet.

Även av tryckfrihetsskäl har några satsar endast antytts genom punkter. Där jag varit tvungen att välja ett mildare uttryck, är detta satt inom klammer[7]. I övrigt är avtrycket ordagrant.

London den 6 januari 1891. Fr. Engels

|

1. "Arbetet är källan till all rikedom och all kultur och då nyttobringande arbete är möjligt endast i samhället och genom samhället, tillhör avkastningen av arbetet oavkortad och med lika rätt alla samhällsmedlemmar."

Första delen av stycket: "Arbetet är källan till all rikedom och all kultur."

Arbetet är inte källan till all rikedom. Naturen är i lika hög grad källan till bruksvärdena (och av sådana består väl ändå den materiella rikedom!) som arbetet, vilket självt endast är en yttring av en naturkraft, den mänskliga arbetskraften[8]. Denna fras återfinnes i varje abc-bok och är såtillvida riktig som den förutsätter att arbetet med de därtill hörande föremålen och hjälpmedlen äger rum. Men ett socialistiskt program får inte tillåta sig dylika borgerliga talesätt för att förtiga betingelserna, som ensamma ger dem en mening. Och såvitt människan från första början förhåller sig som ägare till naturen, urkällan till alla arbetsmedel och -föremål, behandlar den som sin egendom, blir hennes arbete källa till bruksvärden, således också till rikedom. Borgarna har synnerligen goda skäl att tilldika arbetet övernaturlig skaparkraft, ty just ur det naturbetingade i arbetet följer, att den människa, som inte har någon annan egendom än sin arbetskraft, under alla samhälls- och kulturillstånd måste vara slav under andra människor, som gjort sig till ägare av de materiella

arbetsbetingelserna. Hon kan arbeta endast med deras tillåtelse, alltså leva blott med deras tillåtelse[9].

Låt oss lämna satsen, sådan den går och står, eller rättare sagt haltar omkring. Vad hade man väntat som slutsats? Tydligen detta:

"Då arbetet är källan till rikedom, kan heller ingen i samhället tillägna sig rikedom utom som en produkt av arbetet. Om man alltså inte själv arbetar, lever man av andras arbete och tillägnar sig också sin kultur på bekostnad av andras arbete."

I stället för detta tillfogas med det krystade "och då" en andra sats för att ur denna och inte ur den första få fram en slutsats.

Andra delen av stycket: "Nyttobringande arbete är möjligt endast i samhället och genom samhället."

Enligt den första satsen var arbetet källan till all rikedom och kultur, alltså inte heller något samhälle utan arbete möjligt. Nu får vi tvärtom veta, att inget "nyttobringande" arbete är möjligt utan samhälle.

Man hade likaså gärna kunnat säga att onyttigt och t.o.m. allmänskadligt arbete endast i samhället kan bli ett näringsfång, att man endast i samhället kan leva av att gå omkring och slå dank o.s.v., o.s.v. - kort sagt skriva av hela Rousseau[10].

Och vad är "nyttobringande" arbete? Det kan väl endast vara det arbete som frambringar den avsedda nyttoeffekten? En vilde - och människan är en vilde, sedan hon upphört att vara apa - som dödar ett djur med en sten, samlar frukter o.s.v., utför "nyttobringande" arbete.

För det tredje: slutsatsen: "Och då produktivt arbete är möjligt endast i samhället och genom samhället - tillhör avkastningen av arbetet oavkortad och med lika rätt alla samhällsmedlemmar."

En strålande slutsats! Om det nyttobringande arbetet är möjligt blott i samhället och genom samhället, tillhör arbetsavkastningen samhället - och den enskilde arbetaren får blott så mycket därav, som inte är nödvändigt för att underhålla arbetsbetingelsen", samhället.

I verkligheten har denna sats i alla tider gjorts gällande av dem som förfäktat det för tillfället rådande samhällstillståndet. Först kommer regeringens anspråk med allt som sammanhänger därmed, ty den är det samhälleliga organ som upprätthåller den samhälleliga ordningen. Sedan kommer de anspråk som görs gällande från de olika kategorierna privategendom, ty de olika kategorierna privategendom utgör samhällets grundvalar o.s.v. Vi ser, att man kan vrida och vända dylika ihåliga fraser

hur man vill.

Något som helst förnuftigt sammanhang har första och andra delen av stycket blott i denna formulering:

“Källa till rikedom och kultur blir arbetet blott såsom samhälleligt arbete” eller, vilket är detsamma, “i och genom samhället”.

Denna sats är obestriddigt riktig, ty även om det isolerade arbetet (förutsatt att dess materiella betingelser är för handen) också kan skapa bruksvärden, kan det inte skapa vare sig rikedom eller kultur.

Men lika obestriddig är den andra satsen:

“I samma grad som arbetet samhälleligt utvecklas och därigenom blir källa till rikedom och kultur, utvecklas fattigdom och elände hos arbetarna, rikedom och kultur hos de icke arbetande.”

Detta är en lag, giltig för hela den hittillsvarande historien. Man borde alltså, i stället för att komma med allmänna talesätt om “arbetet” och “samhället”, här bestämt påvisa hur i det nuvarande kapitalistiska samhället äntligen de materiella o.a. betingelser skapas, som sätter arbetarna i stånd till och tvingar dem att bryta denna samhälleliga förbannelse.

I verkligheten har emellertid hela detta stilistiskt och till innehållet misslyckade stycke fått sin plats här blott för att skriva det lassalleanska[11] slagordet om “oavkortad arbetsavkastning” som paroll högst på partifanan. Jag återkommer senare till “arbetsavkastningen”, den “lika rätten” o.s.v., då samma sak återkommer i något annorlunda form.

2. “I det nuvarande samhället är arbetsmedlen kapitalistklassens monopol. Arbetarklassens härav betingade avhängighet är orsaken till nöden och slaveriet i alla dess former.”

Den ur de internationella stadgarna[12] lånade satsen är i denna “förbättrade” upplaga falsk.

I det nuvarande samhället är arbetsmedlen monopoliserade av jordägarna (jordegendomsmonopolet är rent av basen för kapitalmonopolet) och kapitalisterna. De internationella stadgarna nämner på motsvarande ställe varken den ena eller andra klassen av monopolister. De talar om “monopol på arbetsmedlen, d.v.s. livskällorna”. Tillägget: “livskällorna” visar tillräckligt att jorden inbegripes i arbetsmedlen.

Förbättringen gjordes, då Lassalle, av nu allmänt kända orsaker, blott angrep kapitalistklassen och inte jordägarna[13]. I England är kapitalisten oftast inte ens ägare till den mark på vilken hans fabrik står.

3. “Arbetets befrielse kräver att arbetsmedlen upphöjes till samhällets gemensamma egendom, att hela totalarbetet kooperativt regleras och arbetsavkastningen rättvist fördelas.”

Att “arbetsmedlen upphöjes till samhällets gemensamma egendom” skall väl betyda att de “förvandlas till gemensam egendom”, detta bara i förbigående.

Vad är “arbetsavkastning”? Produkten av arbetet eller dess värde? Och i senare fallet: produktens hela värde eller blott den del av värdet, som genom arbetet nytillagts värdet av de förbrukade produktionsmedlen?[14]

“Arbetsavkastning” är en löslig föreställning, som Lassalle satt i stället för bestämda ekonomiska begrepp.

Vad är “rättvis fördelning”?

Försäkrar inte bourgeoisin att den nuvarande fördelningen är “rättvis”? Och är den faktiskt inte den enda “rättvisa” fördelningen på det nuvarande produktionssättets grundval? Regleras de ekonomiska förhållandena av rättsbegrepp eller är det inte tvärtom så att rättsförhållandena framspringer ur de ekonomiska? Har inte också de socialistiska sekteristerna[15] de mest olika föreställningar om “rättvis” fördelning?

För att få veta, vad som i detta fall menas med frasen “rättvis fördelning”, måste vi sammanställa det första stycket med detta. Det sistnämnda förutsätter ett samhälle där “arbetsmedlen är gemensam egendom och hela totalarbetet kooperativt reglerat”, och av det första stycket finner vi att “avkastningen av arbetet oavkortat och med lika rätt tillhör alla samhällsmedlemmar”.

“Alla samhällsmedlemmar”? Också dem som inte arbetar? Vad blir det då av den “oavkortade arbetsavkastningen”? Endast de arbetande samhällsmedlemmarna? Vad blir det då av “den lika rätten” för alla samhällsmedlemmar?

“Alla samhällsmedlemmar” och “den lika rätten” är emellertid uppenbarligen blott talesätt. Kärnan är den, att varje arbetare i detta kommunistiska samhälle skall få en “oavkortad” lassalleansk “arbetsavkastning”.

Om vi att börja med tar ordet “arbetsavkastning” i betydelsen arbetsprodukt, så är den kooperativa arbetsavkastningen den samhälleliga totalprodukten.

Från denna måste man nu dra:

För det första: Medel för ersättande av de förbrukade produktionsmedlen.

För det andra: Ytterligare en del för utvidgning av produktionen.

För det tredje: Reserv- eller försäkringsfonder i händelse av olycksfall, störningar genom naturkatastrofer o.s.v.

Dessa avdrag på den "oavkortade arbetsavkastningen" är ekonomiskt nödvändiga och deras storlek får fastställas allt efter de medel och krafter man har, delvis med tillhjälp av sannolikhetsberäkning, men det är omöjligt att göra kalkylen med hänsyn till vad som är rättvist.

Återstår den andra delen av totalprodukten, som är avsedd att tjäna som konsumtionsmedel.

Innan det kommer till den individuella delningen, avgår, härav ytterligare:

För det första: De allmänna, icke till produktionen hörande förvaltningskostnaderna.

Denna del kommer från början att i betydande grad minskas i jämförelse med det nuvarande samhället och blir allt mindre allteftersom det nya samhället utvecklas.

För det andra: Det som går till de gemensamma behovens tillfredsställelse, såsom skolor, hälsovård o.s.v.

Denna del växer från första början i betydande grad jämfört med det nuvarande samhället och ökar i samma takt som det nya samhället växer.

För det tredje: Fonder för icke arbetsföra o.s.v., kort sagt, vad som nu hör till den s.k. allmänna fattigvården.

Först nu kommer vi till den "fördelning" som programmet, under Lassalles inflytande, så inskränkt och ensidigt tar sikte på, nämligen den del av konsumtionsmedlen, som fördelas bland kooperativets individuella producenter[16].

Den "oavkortade arbetsavkastningen" har underhand redan förvandlats till en "avkortad", fastän det som producenten inte får i sin egenskap av privatindivid direkt eller indirekt kommer honom till godo i hans egenskap av samhällsmedlem.

Liksom frasen om den "oavkortade arbetsavkastningen" försvunnit, försvinner nu frasen om "arbetsavkastningen" överhuvudtaget[17].

Inom det kooperativa samhället, grundat på gemensam rätt till produktionsmedlen, utbyter producenterna inte sina varor. Lika lite uppträder här det i produkterna nedlagda arbetet som dessa produkters värde, som en av dem ägd saklig egenskap, då de individuella arbetena nu - i motsats till det kapitalistiska samhället - inte längre existerar på en

omväg utan omedelbart, som beståndsdelar av totalproduktionen. Ordet "arbetsavkastning", även i dag förkastligt på grund av sin tvetydighet, förlorar så all mening.

Det som vi här har att göra med, är inte ett kommunistiskt samhälle som utvecklats på sin egen grundval utan tvärtom, ett sådant som uppstår just ur det kapitalistiska samhället och som alltså i varje avseende, ekonomiskt, moraliskt, andligt, ännu bär märkena efter det gamla samhället, ur vars sköte det födes fram. I enlighet härmed erhåller den enskilde producenten - efter det att avdragen gjorts - exakt tillbaka, vad han ger samhället. Vad han givit det, är hans individuella arbetskvantum. Den samhälleliga arbetsdagen exempelvis består av de individuella arbetstimmarnas summa; den enskilde producentens individuella arbetstid är den av honom presterade delen av den samhälleliga arbetsdagen, hans andel därav. Han får av samhället ett kvitto på att han presterat så och så mycket arbete (med avdrag för den del av hans arbete som går till de gemensamma fonderna) och på detta kvitto hämtar han ur de samhälleliga förråden ut så mycket konsumtionsmedel som lika mycket arbete kostar. Samma kvantum arbete, som han givit samhället i en form, får han tillbaks i en annan.

Uppenbart råder här samma princip, som reglerar varuutbytet, såvitt detta är ett utbyte av lika värden. Innehåll och form har förändrats, emedan ingen under de förändrade omständigheterna kan ge något, utom sitt arbete, och emedan å andra sidan inget av egendomen utom individuella konsumtionsmedel kan övergå i den enskildes ägo. Men vad beträffar fördelningen av de senare bland de enskilda producenterna, så råder där samma princip som vid utbytet av varuekvivalenter, lika mycket arbete i en form bytes mot lika mycket arbete i en annan.

Därför är den lika rätten här ännu alltid - principiellt - den borgerliga rätten, ehuru princip och praxis inte längre strider mot varandra, under det att vid varuutbytet utbytet av ekvivalenter endast förekommer i genomsnittet och inte för det enskilda fallet.

Trots detta framsteg är denna lika rätt ännu alltid begränsad av en borgerlig skranka. Producenternas rätt står i proportion till deras arbetsprestationer; likheten består däri, att man mäter med samma måttstock, arbetet.

Den ene är emellertid den andre fysiskt eller andligt överlägsen, presterar alltså under samma tid mera arbete eller förmår arbeta under

längre tid, och för att kunna fungera som mått måste arbetet bestämmas till sin utsträckning och sin intensitet, eljest upphör det att vara måttstock. Denna lika rätt är olika rätt för olika arbete. Den erkänner ingen klasskillnad, emedan den ene blott är arbetare liksom den andre, men den erkänner stillatigande såsom naturliga privilegier den olika individuella begåvningen och därmed prestationsförmågan. Den är därför till sitt innehåll en ojämlikhetens rätt, liksom all rätt. Rätten kan enligt sin natur blott bestå i användandet av samma måttstock, men de olika individerna (och de vore inte skilda individer, om de inte vore olika) kan blott mätas med samma måttstock, såvida man ser dem ur samma synvinkel, blott tar dem från en bestämd sida, exempelvis i detta fall betraktar dem blott som arbetare och för övrigt inte ser någonting i dem utan bortser från allt annat. Vidare: en arbetare är gift, den andre inte, en har flera barn än den andre o.s.v., o.s.v. Vid lika arbetsprestation och därmed lika andel i den samhällsliga konsumtionsfonden får sålunda den ene faktiskt mer än den andre, är den ene rikare än den andre o.s.v. För att undgå alla dessa missförhållanden måste rätten, i stället för att vara lika, vara olik[18].

Men dessa missförhållanden är oundvikliga under det kommunistiska samhällets första fas, sådant detta efter långa födslovändor uppstått just ur det kapitalistiska samhället. Rätten kan aldrig stå högre än samhällets ekonomiska utformning och den därav betingade kulturutvecklingen.

I en högre fas av det kommunistiska samhället - när individernas förslavande underordnande under arbetsfördelningen försvunnit och därmed också motsättningen mellan andligt och kroppsligt arbete, när arbetet blivit inte blott ett medel för livsuppehälle utan rent av det viktigaste livsbehovet, när jämsides med individernas allsidiga utveckling också produktivkrafterna vuxit och alla den gemensamma kooperativa rikedomens källor flödar ymnigare - först då kan man helt överskrida den borgerliga rättens trånga horisont och samhället kan skriva på sina fanor: Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans behov[19]!

Jag har sysslat så utförligt med å ena sidan den "oavkortade arbetssvaktningen", å andra sidan "den lika rätten" och "den rättvisa fördelningen" för att visa hur brottsligt man handlar, när man å ena sidan som dogmer vill pracka på vårt parti föreställningar, vilka vid en viss tidpunkt hade en mening men som nu är gamla intetsägande fraser, å andra sidan

åter förvränger den realistiska uppfattning - som med så stor möda bringats partiet och som nu äntligen slagit rötter i det - genom ideologiska höger- och andra floskler, som är så gängse bland demokraterna och de franska socialisterna.

Frånsett det hittills utvecklade var det överhuvudtaget felaktigt att göra något väsen av den s.k. fördelningen och lägga tonvikten på den.

Konsumtionsmedlens olika fördelning är blott en följd av själva produktionsbetingelsernas fördelning. Men denna sistnämnda är ett karaktärstikum för själva produktions sättet. Det kapitalistiska produktions sättet exempelvis grundar sig på att de sakliga produktionsbetingelserna befinner sig i händerna på de icke arbetande i form av kapital och jordegendom, under det att massan blott är ägare av den personliga produktionsbetingelsen, arbetskraften. Om produktionens beståndsdelar är fördelade på ett dylikt sätt, så följer av sig själv konsumtionsmedlens nuvarande fördelning. Om de sakliga produktionsbetingelserna är arbetarnas kooperativa egendom, så följer därmed likaså en annan fördelning av konsumtionsmedlen än den nuvarande. De borgerliga nationalekonomerna har lärt vulgär-socialismen (och denna återigen en del av demokratin) att betrakta och behandla distributionen som oavhängig av produktions sättet och att därigenom framställa socialismen som något som huvudsakligen rör distributionen[20]. Varför på nytt marschera tillbaka, sedan det verkliga förhållandet för länge sedan klarlagts?

4. "Arbetets befrielse måste vara ett verk av arbetarklassen, i jämförelse med vilken alla andra klasser är en enda reaktionär massa."

Första strofens ord är hämtade från de internationella stadgarnas inledningsord, ehuru "förbättrade". Där heter det: "Arbetarklassens befrielse måste vara arbetarnas eget verk"[21]. Här har "arbetarklassen" att befria - vad? "arbetet". Bli klok på det den som kan.

I gengäld är däremot motstrofen[22] ett Lassallecitrat av renaste vatten: "i jämförelse med vilken (arbetarklassen) alla andra klasser är en enda reaktionär massa"[23].

I Kommunistiska manifestet heter det: "Av alla klasser, som i dag bildar front mot bourgeoisin, är endast proletariatet en verkligt revolutionär klass. De övriga klasserna upplöses och går under med storindustrin, proletariatet är dess speciella produkt."[24]

Bourgeoisin är här uppfattad som revolutionär klass - som bärare

av storindustrin - i motsats till feodalherrar och medelstånd, vilka vill behålla alla samhällsliga positioner som utgör produkten av föråldrade produktionsätt. De bildar alltså inte tillsammans med bourgeoisin en enda reaktionär massa.

Å andra sidan är proletariatet revolutionärt i förhållande till bourgeoisin, då det - självt uppvuxet på storindustrins mark - strävar att befria produktionen från dess kapitalistiska karaktär, som bourgeoisin söker föreviga. Men Manifestet fortsätter: att "medelstånden ... blir revolutionära med hänsyn till sin förestående övergång till proletariatet"[25].

Från denna synpunkt är det alltså återigen tokigt, att de, tillsammans med bourgeoisin och till på köpet med feodalherrarna i förhållande till proletariatet "bildar en enda reaktionär massa".

Ropade man kanske under de sista valen[26] till hantverkare, små industriföretagare o.s.v. och bönder: gentemot oss bildar ni en enda reaktionär massa tillsammans med bourgeoisin och feodalherrar?

Lassalle kunde Kommunistiska manifestet utantill, liksom hans troende kan de av honom författade frälsningsskrifterna. När han alltså förfalskade det så grovt, gjorde han det bara för att skönmåla sin allians med de absolutistiska och feodala motståndarna till bourgeoisin[27].

I stycket härovan hårdrar man dessutom hans visdomsord utan något som helst sammanhang med det förfuskade citatet ur Internationalens stadgar. Det är alltså här helt enkelt en oförskämdhet - och naturligtvis på intet sätt herr Bismarck misshaglig - en av dessa billiga tölpaktigheter, i vilka Berlin-Marat excellerar[28].

5. "Arbetarklassen verkar för sin befrielse i första hand inom ramen för den nuvarande nationella staten, i medvetande om att den internationella folkförbrödringen skall bli det nödvändiga resultatet av dess strävan, som är gemensam för alla kulturländers arbetare."

I motsats till Kommunistiska manifestet och till all tidigare socialism har Lassalle fattat arbetarrörelsen från den mest trångbröstade nationella ståndpunkt. Man följer honom i detta avseende, och det efter Internationalens verksamhet![29]

Det är självklart, att arbetarklassen - för att överhuvudtaget kunna kämpa - måste organisera sig som klass i det egna landet och att detta är den omedelbara arenan för dess kamp. Så långt är dess klasskamp, inte till innehållet, utan - som Kommunistiska manifestet säger - "till

formen" nationell[30]. Men "den nuvarande nationella statens ram", exempelvis tyska rikets, befinner sig själv återigen ekonomiskt inom världsmarknadens "ram", politiskt inom statssystemets "ram". Första bästa köpman vet, att den tyska handeln också är handel med utlandet, och herr Bismarcks storhet består ju just i något slags internationell politik[31].

Och till vad reducerar tyska arbetarpartiet sin internationalism? Till medvetandet om att resultatet av dess strävan "skall bli den internationella folkförbrödringen" - en av de fraser man lånat från det borgerliga Frihets- och Fredsförbundet[32] och som skall tjäna som ekvivalent för arbetarklassens internationella förbrödring i den gemensamma kampen mot de härskande klasserna och deras regeringar. Alltså inte ett ord om den tyska arbetarklassens internationella funktioner! Och så skall den taga upp kampen med sitt lands bourgeoisin - som redan förbrödrat sig med alla andra länders bourgeoisin - och med herr Bismarcks internationella konspirationspolitik![33]

Faktiskt står programmets internationella bekännelse ännu oändligt långt efter frihandelspartiets. Också det påstår att målet för dess strävan är "den internationella folkförbrödringen". Men det gör också något för att handeln skall bli internationell och nöjer sig ingalunda med medvetandet om att varje folk driver handel hemma i sitt eget land.

Arbetarklassens internationella verksamhet är ingalunda avhängig av "Internationella Arbetarassociationens" existens. Den var blott det första försöket att skapa ett centralorgan för denna verksamhet, ett försök som genom den impuls det gav är av bestående betydelse men som efter Pariskommunens fall inte längre var genomförbart i sin första historiska form.

Bismarcks "Norddeutsche"[34] hade fullständigt rätt, när den till sin herres belåtenhet förklarade, att tyska arbetarpartiet i sitt nya program avsvurit sig internationalismen[35].

II

"Utgående från dessa grundsatser strävar det tyska arbetarpartiet att med alla lagliga medel nå fram till den fria staten - och - det socialistiska samhället; upphävandet av lönesystemet med den järnhårda lönelagen

- och - varje form av utsugning, undanröjandet av all social och politisk olikhet.”

Till den “fria” staten återkommer jag senare.

För framtiden skall tyska arbetarpartiet alltså tro på Lassalles “järnhårda lönelag”![36] För att den inte skall gå förlorad begår man den dumheten att tala om “upphävandet av lönesystemet” (borde vara: systemet med lönearbete) med den “järnhårda lönelagen”. Upphäver jag lönearbetet, så upphäver jag naturligtvis också dess lagar, de må sedan vara “järnhårda” eller mjuka som svampar. Men Lassalles kamp mot lönearbetet rör sig nästan endast om denna s.k. lag. För att därför bevisa att den lassalleska sekten har segrat, måste man upphäva “lönesystemet med den järnhårda lönelagen” och inte utan densamma.

Av den “järnhårda lönelagen” är som bekant ingenting Lassalles egen- dom utom ordet “järnhård”, som han lånat från Goethes “eviga, järnhårda höga lagar”. Ordet järnhård är den signatur, på vilken de rättroende känner igen varandra. Tar jag emellertid lagen med Lassalles stämpel och därmed med den betydelse han lägger in, så måste jag också ta den med hans motivering. Och vilken är den? Som Lange[37] redan kort efter Lassalles död visat: Malthus’ befolkningsteori[38] (som Lange själv predikar). Men om denna är riktig, så kan jag återigen inte upphäva lagen, även om jag hundra gånger upphäver lönearbetet, emedan lagen då behärskar inte bara lönearbetets system utan varje samhälleligt system. Stödda just på detta har nationalekonomerna sedan femtio år och mer bevisat att socialismen inte kan upphäva den naturbetingade fattigdomen, utan blott göra den allmän och fördela den jämnt över hela samhällets yta!

Men allt detta är inte huvudsaken. Helt bortsett från den felaktiga lassalleska formuleringen av lagen, ligger det verkligt upprörande reaktionära i följande:

Sedan Lassalles död[39] har den vetenskapliga insikten brutit sig väg i vårt parti, att arbetslönen inte är vad den synes vara, nämligen arbetets värde, resp. pris, utan blott en maskerad form för arbetskraftens värde, resp. pris. Därmed kullkastades en gång för alla hela den hittillsvarande borgerliga uppfattningen om arbetslönen såväl som hela den hittills mot densamma förda kritiken, därmed klarlades att lönearbetaren får tillåtelse att arbeta för sitt eget uppehälle, d.v.s. att leva, endast under den förutsättningen att han arbetar en viss tid utan ersättning för kapitalisterna (därmed också för dem som tillsammans med kapitalisterna lever

på mervärdet), att hela det kapitalistiska produktionssystemet går ut på att förlänga detta gratisarbete genom att öka arbetsdagens längd eller genom att utveckla produktiviteten resp. intensivare utnyttja arbetskraften o.s.v., att lönearbetets system - således är ett i system satt slaveri, och t.o.m. ett slaveri som blir tyngre i samma mån som arbetets samhäll- lliga produktivkrafter utvecklas, vare sig arbetaren får bättre eller sämre betalt[40]. Och sedan denna insikt allt mer banat sig väg i vårt parti, återvänder man till Lassalles dogmer, ehuru man nu borde veta, att Lassalle inte kände till vad arbetslönen var, utan i likhet med de borgerliga nationalekonomerna tog sakens sken för dess väsen.

Det är som om slavar, som äntligen upptäckt slaveriets hemlighet, skulle göra uppror, och en slav som är fången i föråldrade föreställningar skulle skriva i upprorets program: slaveriet måste avskaffas, emedan slavarnas kosthåll under slaveriets system inte kan överstiga ett visst lågt maximum!

Enbart detta faktum, att vårt partis representanter var istånd att begå ett sådant oerhört attentat mot den i partimassan spridda insikten, bevisar inte det ensamt, med vilket brottsligt lättsinne, med vilken samvetslöshet de skred till verket vid avfattandet av kompromissprogrammet!

I stället för styckets svävande slutfras om “undanröjandet av all social och politisk olikhet” borde man ha sagt, att med avskaffandet av klasskillnaderna försvinner av sig själva alla ur dem uppkommande sociala och politiska olikheter.

III

“För att bana väg för lösandet av den sociala frågan kräver Tyska arbetarpartiet med statlig hjälp inrättade produktionskooperativer, underställda det arbetande folkets demokratiska kontroll. Produktionskooperativerna bör upprättas för industri och jordbruk i sådan omfattning, att ur dem framgår totalarbetets socialistiska organisation.”

Efter den lassalleska “järnhårda lönelagen” profetens medikament. På ett värdigt sätt “banar man väg” för det. I stället för den existerande klasskampen sätter man en tidningskrivarfras: “den sociala frågan”, för vars “lösande” man “banar väg”. I stället för ur samhällets revolutionära omvandlingsprocess “framgår” “totalarbetets socialistiska organisation”

ur den "statliga hjälp" staten ger produktionskooperativerna, vilka den - inte arbetarna - "upprättar". Det är Lassalles fantasi värdigt, att man med statliga lån likaväl skulle kunna bygga ett nytt samhälle som en ny järnväg!

En sista rest av skamkänsla resulterar i att man ställer "den statliga hjälpen" under "det arbetande folkets" demokratiska kontroll.

För det första består "det arbetande folket" i Tyskland till sin majoritet av bönder och inte av proletärer.

För det andra betyder "demokratisk" på tyska "folkstyre" (volksherrschaftlich). Men vad betyder "det arbetande folkets folkstyrda kontroll"? Och därtill hos en arbetarbefolkning, som genom dessa krav, som den ställer på staten, uttrycker sitt fulla medvetande om att den varken befinner sig vid makten eller är mogen för makten!

Det är överflödigt att här ta upp till kritik det recept, som Buchez[41] under Louis Philippe[42] skrivit ut som en motvikt mot de franska socialisterna och som antagits av de reaktionära arbetarna kring tidskriften Atelier[43].

Det som är mest ägnat att väcka förargelse ligger inte heller i, att man skrivit in denna specifika underkur i programmet utan i det faktum att man överhuvudtaget återgår från klassrörelsens ståndpunkt till sektörrelsens.

Att arbetarna vill skapa betingelserna för en kooperativ produktion i social, och närmast i det egna landet i nationell skala, betyder blott, att de arbetar på att omstörta de nuvarande produktionsbetingelserna och har ingenting gemensamt med bildandet av statsunderstödda kooperativa föreningar. Vad emellertid de existerande kooperativa föreningarna angår, har de värde endast för så vitt de är arbetarnas eget verk och är oavhängiga och inte beskyddade av vare sig regeringen eller bourgeoisin.

IV

Jag kommer nu till det demokratiska avsnittet.

A. "Frihetlig grundval för staten."

Enligt II vill tyska arbetarpartiet närmast nå fram till "den fria staten".

Fri stat - vad är det?

De arbetare som frigjort sig från alla undersåtliga skrankor i sitt tänkande har inte alls till syfte att frigöra staten. I tyska riket är "staten"

nästan lika "fri" som i Ryssland. Friheten består i att förvandla staten från något samhället överordnat till ett detsamma fullständigt underordnat organ, och i dag är statsformerna också friare eller ofriare, alltefter som de inskränker "statens frihet".

Tyska arbetarpartiet visar - åtminstone om det gör programmet till sitt - hur de socialistiska idéerna inte ens trängt innanför dess hud, ty i stället för att behandla det bestående samhället (och det gäller för varje kommande) såsom grundval för den bestående staten (eller kommande för kommande samhällen), behandlar det snarare staten som ett självständigt väsen, som har sina egna andliga, moraliska, frihetliga grundvalar.

Och så det virriga missbruk, som programmet bedriver med orden "nuvarande stat", "nuvarande samhälle", och det ännu galnare missförstånd, som det ställer till angående staten, till vilken det riktar sina krav!

"Den nuvarande samhället" är det kapitalistiska samhället, som existerar i alla kulturländer, mer eller mindre fritt från medeltida beståndsdelar, mer eller mindre modifierat genom varje lands speciella historiska utveckling, mer eller mindre utvecklade. Den "nuvarande staten" däremot växlar med gränserna. Den är en annan i preussisk-tyska riket än i Schweiz, en annan i England än i Förenta staterna. "Den nuvarande staten" är alltså en fiktion.

De olika kulturländernas olika stater har dock alla trots sin brokiga formriktighet det gemensamt, att de står på det moderna borgerliga samhällets grund, blott det ena mer, det andra mindre kapitalistiskt utvecklat. De har därför också vissa väsentliga karaktärsdrag gemensamt. I denna mening kan man tala om det "nuvarande statsväsendet", till skillnad från framtiden, då dess nuvarande rot, det borgerliga samhället, dött bort.

Man frågar sig så: vilken omvandling kommer statsväsendet att undergå i ett kommunistiskt samhälle? Med andra ord: vilka samhällsliga funktioner, motsvarande de nuvarande statsfunktionerna, kommer att bli kvar där? Denna fråga kan blott besvaras vetenskapligt, och man kommer inte problemet ett tuffjämt närmare, om man så på tusen sätt kombinerar ordet folk med ordet stat.

Mellan det kapitalistiska och det kommunistiska samhället ligger den period då det ena revolutionärt omvandlas i det andra. Därtill svarar också en politisk övergångsperiod, vars stat inte kan vara någonting annat än proletariatets revolutionära diktatur[44].

Det nuvarande programmet sysslar med det senare eller med det framtida statsväsendet i det kommunistiska samhället.

Dess politiska krav innehåller ingenting annat än den gamla världs-bekanta demokratiska litanian: allmän rösträtt, direkt lagstiftning, folkrätt, folkförsvar o.s.v. De är endast ekot av det borgerliga folkpartiet[45], Frihets- och fredsförbundet. Det är idel krav, vilka - såvida de inte är fantastiskt överdrivna - redan realiserats. Med det förbehållet endast att den stat, där de förverkligats, inte ligger inom de tyska riksgrensarna utan i Schweiz, Förenta staterna o.s.v. Detta slags "framtidstat" är en nuvarande stat, ehuru existerande utom "ramen" för det tyska riket.

Men ett har man glömt. Då tyska arbetarpartiet uttryckligt förklarar, att det verkar inom "den nuvarande nationella staten", alltså inom sin stat, det preussisk-tyska riket - dess krav skulle eljest också till största delen vara meningslösa, eftersom man bara kräver det man inte har - så borde det inte glömmas det viktigaste, nämligen att alla dessa begärliga ting beror på erkännandet av den s.k. folksuveräniteten, att de alltså blott kan komma ifråga i en demokratisk republik.

Då man inte har mod - och detta klokt nog, ty förhållandena påbjuder försiktighet - att kräva den demokratiska republiken, som de franska arbetarprogrammen gjorde under Louis Philippe och under Louis Napoleon[46] - så borde man inte heller ha tagit sin tillflykt till det varken "ärliga" eller "värdiga" knepet att kräva saker - som blott har någon mening i en demokratisk republik - av en stat som ingenting annat är än en med parlamentariska former uppiffad, med feodala ingredienser uppblandad, av bourgeoisin redan påverkad, byråkratiskt uppbyggd, polis skyddad militärdespoti[47], och till råga på allt dessutom försäkra denna stat att man tror sig kunna pracka på den något dylikt "med lagliga medel".

T.o.m. vulgärdemokratin, som i den demokratiska republiken ser det tusenåriga riket och inte har någon aning om att klasskampen definitivt måste utkämpas just i denna det borgerliga samhällets sista statsform - t.o.m. den står ännu skyhögt över en dylik art av demokratism inom gränserna för det av polisen tillåtna och av logiken otillåtna.

Att man i verkligheten med "stat" menar regeringsmaskineriet eller staten, såvida den genom arbetets uppdelning utgör en från samhället avskild, egen organism, visar redan orden: "Tyska arbetarpartiet kräver som statens ekonomiska grundval: en enda progressiv inkomstskatt o.s.v." Skatterna är regeringsmaskineriets ekonomiska grundvalar och

eljest ingenting. I den framtidsstat som existerar i Schweiz är detta krav tämligen uppfyllt. Inkomstskatt förutsätter olika inkomstkällor för samhällets olika klasser och alltså det kapitalistiska samhället. Det är således ingenting påfallande i att finansreformatörerna i Liverpool - bourgeois med Gladstones broder[48] i spetsen - reser samma krav som programmet.

B. "Tyska arbetarpartiet kräver som andlig och moralisk grundval för staten:

1. Allmän och lika folkuppföstran genom staten. Allmän skolplikt, kostnadsfri undervisning."

Lika uppföstran? Vad föreställer man sig med dessa ord? Tror man att uppföstran i det nuvarande samhället (och man har bara att göra med det) kan vara lika för alla klasser? Eller kräver man att också de högre klasserna skall tvingas nöja sig med mera anspråkslös uppföstran - folkskolan - som endast motsvarar inte blott lönearbetarnas utan också böndernas ekonomiska förhållanden.

"Allmän skolplikt. Kostnadsfri undervisning." Det förra existerar t.o.m. i Tyskland, det senare i Schweiz och Förenta staterna för folkskolor. När i några av det sistnämnda landets stater också högre undervisningsanstalter är "kostnadsfria", så betyder det faktiskt bara att med skattemedel bestrida de högre klassernas utgifter för uppföstran. I förbigående sagt gäller detsamma om den under A. 5 krävda "kostnadsfria rättshjälpen". Kriminalrätten är överallt kostnadsfri, civilrätten berör nästan uteslutande egendomskonflikter, berör alltså nästan uteslutande de besittande klasserna. Skall de föra sina processer på bekostnad av de skatter folket betalar?

Stycket om skolorna borde åtminstone ha krävt tekniska skolor (teoretiska och praktiska) i förbindelse med folkskolan.

Fullständigt förkastlig är en "folkuppföstran genom staten". Att genom en allmän lag bestämma anslagen till folkskolorna, lärarpersonalens kvalificering, undervisningsgrenarna o.s.v., och - som man gör i Förenta staterna - genom statliga inspektörer övervaka att de lagliga föreskrifterna efterlevs, det är något helt annat än att utnämna staten till folkuppföstrare! Snarare bör regering och kyrka i lika hög grad uteslutas från varje inflytande över skolan. I preussisk-tyska riket (och det hjälper inte med någon misslyckad undanflykt, att man talar om "framtidstaten"; vi har sett hur det förhåller sig med den saken) behöver i stället staten en

synnerligen hårdhänt uppfostran genom folket.

Hela programmet är emellertid, trots allt demokratiskt kling-klang, alltigenom förpestat av Lassallesektens undersåtliga tro på staten, eller, vad som inte är bättre, av demokratisk vidskepelse, eller snarare: det är en kompromiss mellan dessa båda slag av vidskepelse, som står socialismen lika fjärran.

“Vetenskapens frihet” lyder en paragraf i den preussiska författningen. Varför alltså här?

“Samvetsfrihet!” Om man i denna tid av kulturkamp[49] ville påminna liberalismen om dess gamla slagord, så borde det dock endast ske i denna form: var och en bör få förrätta sitt religiösa liksom sitt kroppsliga tarv, utan att polisen lägger sin näsa i det. Men arbetarpartiet borde dock i detta sammanhang uttrycka sin medvetenhet om, att den borgerliga “samvetsfriheten” ingenting annat är än tolererandet av alla möjliga slag av religiös samvetsfrihet, och att partiet snarare strävar efter att befria hjärnorna från religionens spöke[50]. Man behagar emellertid inte över-skrida den “borgerliga” nivån.

Jag har nu nått fram till slutet, ty det nu i programmet följande tillägget[51] utgör ingen karakteristisk beståndsdel av detsamma. Jag kan därför här fatta mig helt kort.

2. “Normalarbetsdag.”

Inget arbetarparti i något land har inskränkt sig till ett så obestämt krav, utan alltid fixerat arbetsdagens längd, sådan det under de givna omständigheterna funnit den normal.

3. “Inskränkande av kvinno- och förbud mot barnarbetet.”

Normerandet av arbetsdagen måste redan det innesluta inskränkandet av kvinnoarbetet, för såvitt man avser arbetsdagens längd, raster o.s.v.; eljest kan det blott betyda avlägsnade av kvinnlig arbetskraft ur yrkesgrenar, som är speciellt hälsovådliga för kvinnokroppen eller sedligt olämpliga för det kvinnliga könet. Om man menar det, så måste man också säga det.

“Förbud mot barnarbetet!” Här vore det absolut nödvändigt att ange åldersgränsen.

Allmänt förbud mot barnarbetet är oförenligt med storindustrins existens och följaktligen en tom from önskan.

Genomförandet av detsamma - om det vore möjligt - skulle vara reaktionärt, eftersom vid en sträng reglering av arbetstiden alltefter de skilda

åldersklasserna och med övriga försiktighetsåtgärder till barnens skydd ett tidigt förknippande av produktivt arbete med undervisning är ett av de mäktigaste omvandlingsmedlen i det nuvarande samhället.

4. “Statligt övervakande av fabriks-, verkstads- och hemindustrin.”

När det gäller den preussisk-tyska staten borde man bestämt kräva, att inspektörerna endast skulle kunna avsättas av domstol, att varje arbetare skulle kunna dra dem inför rätta för pliktförsummelse, att de måste vara utbildade läkare.

5. “Reglering av fängelsearbetet.”

Ett småaktigt krav i ett allmänt arbetarprogram. I alla händelser borde man klart säga ifrån att man inte av konkurrensavund vill att de vanliga förbrytarna skall behandlas som djur och i synnerhet inte vill att de skall berövas det enda sättet att bli bättre människor: produktivt arbete. Det vore dock det minsta man kunde vänta av socialister.

6. “En effektiv häktningsslag.”[52]

Man borde förklara, vad man menar med en “effektiv” häktningsslag.

I förbigående sagt har man vid normalarbetsdagen förbisett den del som avser fabrikslagstiftningen, hälsoföreskrifterna och skyddsåtgärderna o.s.v. Häktningsslagen träder först i verksamhet, när dessa föreskrifter brytes.

Kort sagt: också detta avsnitt utmärker sig genom slarvig redigering.

Dixi et salvavi animam meam[53].

Noter:

[1] Detta förord bifogade Engels "Kritiken" vid offentliggörandet i "Neue Zeit" år 1891. Angående offentliggörandet se Engels brev till Kautsky av den 23 februari 1891.

[2] Se Marx' brev till Bracke av den 5 maj 1875.

[3] Angående Bracke, Geib, Auer, Bebel och Liebknecht se noterna 54, 66, 74, 81 och 82.

[4] Tysklands Socialdemokratiska Partis kongress i Halle - den första efter socialistlagens upphävande - beslöt den 16 oktober 1890 på förslag av W. Liebknecht, den huvudsvarige för Gothaprogrammet, att till nästa kongress förbereda ett förslag till nytt program. Den av Liebknecht författade och av kongressen antagna resolutionen motiverade detta beslut med att Gothaprogrammet "så utmärkt det än består de senaste femton årens strider, särskilt under socialistlagen, emellertid inte längre på alla punkter står i nivå med tiden ..." Tyska socialdemokratins nya program antogs på Erfurtkongressen ("Erfurtprogrammet"). I jämförelse med Gothaprogrammet var det ett stort steg framåt, men tvärtemot Engels uttryckliga yrkande förbigick det med tystnad frågan om proletariats diktatur och innehöll i sina övergångskrav inte ens kravet på den demokratiska republiken.

[5] Första Internationalens femte kongress i Haag i september 1872 dominerades av kampen mellan bakunisterna å ena sidan och generalrådet under Marx' och Engels ledning å den andra. Kongressens majoritet tog ställning för generalrådet. Bakunin uteslöts. Men bakunisterna fortsatte kampen mot generalrådet även efter Haagkongressen. Efter två, tre år upphörde Första Internationalen - Internationella Arbetarassociationen - formellt att existera, sedan den i tio år "dominerat europeisk historia i en riktning - den riktning där framtiden ligger" ... (Engels till Sorge 12-17 september 1874).

[6] Angående de viktigaste principiella och praktiska differenserna mellan marxism och bakunism skrev Lenin: "Marxismen skiljer sig från anarkismen därigenom, att den erkänner statens nödvändighet för övergången till socialismen, men (och det skiljer den från Kautsky & Co.) inte en stat såsom den vanliga, borgerliga, demokratiska republiken utan en stat sådan som Pariskommunen 1871, sådan som arbetarråden 1905 och 1907 ... Ty vid den tiden, efter Pariskommunens nederlag, hade historien satt det långsamma organisations- och upplysningsarbetet på dagordningen. Anarkisterna hade (och har) alltigenom orätt inte endast teoretiskt utan också ekonomiskt och politiskt. Anarkisterna har bedömt läget fel, de har inte förstått världsläget: de med tillhjälp av de imperialistiska profiterna korrumpade arbetarna i England, Pariskommunen som slagits ner, den samtidiga (1871) segerrika borgerligt-nationella rörelsen i Tyskland, det halvfeodala, genom århundraden sovande Ryssland. Marx och Engels har bedömt läget riktigt, de har förstått det internationella läget, de har insett att man endast långsamt närmar sig den sociala revolutionens mognad."

I "Staten och revolutionen" skriver Lenin: "Anarkisterna försökte att reklamera upp just Pariskommunen som 'sin egen', som en bekräftelse av deras läror, varvid de absolut inte har begripit Kommunens lärdomar och Marx' analys av dessa lärdomar. Anarkismen har inte bidragit med något, som ens en aning närmar sig sanningen om de konkreta politiska frågorna: skall man krossa det gamla statsmaskineriet? - och varmed ersätta det?"

Angående Bucharins omarxistiska inställning till frågan om skillnaden mellan marxisterna och anarkisterna i deras inställning till staten se Lenins artikel "Ungdomsinternationalen". - Till frågan om den grundläggande principiella skillnaden mellan marxismen och anarkismen se också not 70.

[7] I "Kritikens" text i denna upplaga har de utelämnade ställena åter införts.

[8] Jfr "Kapitalet", band I, kap. 5, sid. 153: "Arbetet är först och främst ett samspel mellan människan och naturen, en process vari människan genom sin egen verksamhet förmedlar, reglerar och kontrollerar sitt förhållande till naturen. Människan uppträder själv som en naturmakt gentemot naturmaterialet. Hon sätter de naturkrafter i rörelse som hennes kropp är utrustad med, armar och ben, hand och hjärna, för att tillägna sig naturmaterialet i en för henne själv användbar form. Genom denna rörelse påverkar hon den yttre naturen och förändrar densamma men förändrar samtidigt sin egen natur."

[9] Jfr följande ställe i Kapitalet, band II kap. 1, sid. 36: "Oavsett vilka samhälleliga former produktionen har, så förblir alltid arbetare och produktionsmedel dess verksamma faktorer. Men i ett tillstånd av skilsmässa från varandra spelar de endast rollen av potentiella faktorer. För att en produktion överhuvudtaget skall komma till stånd, måste de förenas. Det speciella sätt, varpå denna förbindelse åstadkommes, skiljer de olika ekonomiska tidsperioderna och samhällsstrukturerna från varandra."

[10] Jean-Jacques Rousseau (1712-78) - fransk filosof och författare under upplysningstiden. Som småbourgeoisins ideolog var han den konsekventa borgerliga demokratins teoretiker. Han förfäktade lidelsefullt kampen mot den feodala utsugningen och absolutismen och hävdade teorin om "folksuveräniteten". Sin kritik av den feodala samhällsordningen grundade Rousseau på en abstrakt, ohistorisk teori om den naturliga likheten, mänsklighetens ursprungliga lyckliga kommunistiska tillstånd, om naturens och de medfödda egenskapernas överlägsenhet över kulturen. I sina randanmärkingar påvisar Marx, att Gothaprogrammet i stället för att ge en vetenskaplig klassanalys av samhällsordningen och dess utvecklingslagar här upprepar abstrakta läror, som erinrar om Rousseaus.

[11] Ferdinand Lassalle (1825-64) - tysk politiker och författare. Spelade en stor roll i den tyska arbetarrörelsens historia. I början av sextioalet, då arbetarrörelsen hade ett uppsving i hela Tyskland, grundade Lassalle Allmänna Tyska Arbetarföreningen och skapade därmed den första politiska massorganisationen av tyska arbetare som var oavhängig av de borgerligt-demokratiska partierna. Däri består hans historiska betydelse. Lassalle - som till en början stod under Marx inflytande, upprätthöll personliga och skriftliga

förbindelser med honom och betecknade sig som hans "lärjunge" - stod emellertid inte på den proletära revolutionens grund. Han ledde in det av honom grundade partiet på en opportunistisk väg, ställde reformistiska paroller och propagerade att vägen till socialismen skulle gå över den "fria", d.v.s. den borgerliga staten med allmän rösträtt, över kooperativa produktionsföreningar, som understöddes av den preussiska staten. I den då för tiden viktigaste politiska frågan, frågan om Tysklands enande, som antingen kunde lösas genom en revolution eller genom preussiska dynastiska krig, arbetade Lassalle den preussiska junkerregeringen direkt i händerna genom att sluta en överenskommelse med Bismarck. "Lassalle och lassalleanerna - skrev Lenin 1913 - såg den proletära och demokratiska vägens små chanser att kunna ena landet, de slog därför in på en vacklande taktik och anpassade sig till junkern Bismarcks hegemoni. Deras fel bestod däri, att de ledde in arbetarpartiet på den bonapartistisk-statsocialistiska vägen" (Lenin, "August Bebel", 1913.) "Lassalle var - skrev Lenin år 1915 - opportunist i sitt hängel med Bismarck ... Lassalle anpassade sin hållning efter Preussens och Bismarcks seger, efter den bristande slagkraften hos den demokratiska nationella rörelsen i Italien och Tyskland. Just därmed vacklade han i riktning mot en nationell liberal arbetarpolitik medan Marx däremot krävde och utvecklade en självständig, konsekvent demokratisk politik, som stod i skarp motsättning till den nationellt liberala fegheten (Preussens ingripande mot Napoleon år 1859 hade gett folkrörelsen i Tyskland en stöt framåt). Lassalle såg mer mot höjderna än mot djupen, han förgapade sig i Bismarck. Bismarcks 'framgång' är inte det minsta ägnad att rättfärdiga Lassalles opportunism" (Lenin, "Under falsk flagg", 1915.) Lassalleismen har under hela den tyska arbetarrörelsens historia ständigt varit opportunisternas fana. Under och efter världskriget har socialchauvinisterna och opportunisterna åter och åter sänt ut parollen: "Tillbaka till Lassalle!"

[12] Vad som avses är de av Marx i november 1864 avfattade stadgarna för Internationella Arbetarassociationen - Första Internationalen (se närmare not 29). Stadgepunkten ifråga lyder: "Arbetarens ekonomiska underkastelse under den som tillägnat sig arbetsmedlen, d.v.s. livskällorna, utgör grunden för slaveriet i alla dess former - fattigdom i samhället, det andliga förtrycket och det politiska beroendet."

[13] Marx menar det "kontrakt" mellan Lassalle och Bismarck, som Marx och Engels misstänkte existerade. Deras misstankar besannades först efter Lassalles död. I ett brev till Kugelmann av den 23 februari 1865 skriver Marx om detta:

"Emellertid visade det sig snart - bevisen föll i våra händer - att Lassalle i verkligheten för-rätt partiet. Han hade ingått ett formligt kontrakt med Bismarck (varvid han naturligtvis inte fått garantier av något slag). I slutet av september 1864 skulle han bege sig till Hamburg och där ... tvinga Bismarck att inkorporera Schleswig-Holstein, d.v.s. att proklamera det i "arbetarnas" namn o.s.v. För detta hade Bismarck lovat allmän rösträtt och några socialistiska charlatanerier. Skada att Lassalle inte kunde spela denna komedi till slut! Den skulle ha slutat med att han stod där förbannat löjlig och lurad. Och för alltid gjort slut på alla dylika försök!"

Marx visste inte - vad som kom i dagen först år 1928 - att Lassalle inte först kort före

sin död ingick överenskommelsen med Bismarck utan betydligt tidigare, redan i början av maj 1863. Han hade alltså inlett förhandlingar med Bismarck före grundandet av Allmänna Tyska Arbetarföreningen, och man kan antaga att den grundades i hemligt samförstånd med Bismarck. För att karaktärisera den "kungliga preussiska socialismen" skall vi här anföra ett ställe i ett brev från Lassalle till Bismarck av den 8 juni 1863. "... Arbetarklassen känner sig böjd, ... att i kronan se den sociala diktaturens naturliga bärare, i motsats till det borgerliga samhällets egoism, om kronan å sin sida äntligen en gång kunde besluta sig för det ... steget, att slå in på en verkligt revolutionär och nationell väg och förvandla sig från de privilegierade ståndens kungamakt till en social och revolutionär folkkungamakt." (Gustav Mayer: Bismarck und Lassalle. Ihr Briefwechsel und ihre Gespräche. Berlin 1928, s.60.)

[14] Marx kallar i "Kapitalet" produktens hela värde för "produktvärdet" under det att han betecknar den nya värdedel som arbetet tillför den som "nytt värde" eller "nyttillfört värde" (jfr "Kapitalet", bd I, kap. 6, sid 172: "Konstant kapital och variabelt kapital", kap. 7, sid. 189: "Produktvärdet, uttryckt i proportionella delar av produkten"; kap. 7, sid 192: "Seniors 'sista timme'." Om "Nyttvärdet" jfr också kap. 15, sid 453: "Växlingar i arbetskraftens pris och mervärdets storlek".

[15] Om den sekteristiska socialismen skrev Marx 1872 i en mot bakunisterna riktad broschyr. ("De föregivna splittringarna inom Internationalen"): "Den första fasen av proletariatets kamp mot bourgeoisin får sin prägel av sektrörelsen. Denna är berättigad i en tid, då proletariatet ännu inte utvecklats tillräckligt för att kunna handla som klass. Enskilda tänkare kritiserar de sociala motsättningarna och ger tillika en fantastisk lösning av desamma, vilken arbetarmassan endast har att i sin helhet antaga, sprida och praktiskt sätta i verket. Det ligger redan i själva naturen hos dessa genom enskildas initiativ bildade sekter att de ställer sig avvisande till varje verkligt sysslande med politik, strejker, fackföreningar, med ett ord varje massrörelse. Proletariatets massa förblir ständigt likgiltig ja t.o.m. fiendlig gentemot deras propaganda. Paris' och Lyons arbetare ville lika lite veta av Saint-Simonisterna. Fourieristerna, Ikarierna, som de engelska chartisterna och trade-unionisterna ville veta av Owenisterna. Sekterna som till en början varit rörelsens hävstång, blir så snart rörelsen gått förbi dem ett hinder, de blir reaktionära; bevis för den saken är sekterna i Frankrike och England och nyligen Lassalleanerna i Tyskland, vilka sedan de i årtal hämmat proletariatets organisation, slutligen blivit helt enkelt polisagenter. Kort sagt, de utgör den proletära rörelsens barndom, liksom astrologin och alkemin vetenskapens."

[16] I sin broschyr "Om bostadsfrågan" kritiserar också Engels det "socialistiska" kravet på den "fulla arbetsvinsten" och polemiserar mot det system som den franska småborg-erliga socialisten Proudhon (se not 68) uppställt, vilken likaledes företrädde detta krav. Engels skriver: "Det är för övrigt självklart, att var och en vid den samhälleliga produktion som betingas av den moderna storindustrin (d.v.s. under kommunismen) också kan tillförsäkras den "fulla avkastningen av sitt arbete", så långt denna fras nu har någon mening. Och en mening har den blott, om den utvidgas därhän, att inte varje enskild arbetare blir ägare till denna "fulla avkastning av sitt arbete" men väl hela det av idel

arbetare bestående samhället blir ägare till hela produkten av deras arbete, som samhället delvis fördelar för konsumtion bland sina medlemmar, delvis använder för att ersätta och utöka produktionsmedlen och delvis lagrar som reservfonder för produktionen och konsumtionen.”

[17] Jfr med denna vederläggning av det lassalleska kravet på den “oavkortade” eller “fulla arbetsavkastningen” Lenin: “Staten och revolutionen”, kap. 5. “Det kommunistiska samhällets första fas”, de första styckena.

[18] Angående kravet på likhet skriver Engels i “Anti-Dühring”: “Likhetskravet har i proletarietets mun följaktligen en dubbelbetydelse. Antingen är det - och detta är fallet framför allt i den allra första början, t.ex. i bondekriget - den naturliga reaktionen mot den skriande sociala olikheten, mot kontrasten mellan rika och fattiga, herrar och slavar, frossare och hungrande; som sådan är den helt enkelt uttryck för den revolutionära instinkten och får därigenom - och också endast därigenom - sitt berättigande. Eller också har det uppstått ur reaktionen mot det borgerliga likhetskravet, drar mer eller mindre riktiga, vittgående krav ur detta, tjänar som agitationsmedel för att med kapitalisternas egna påståenden upphetsa arbetarna mot kapitalisterna, och i detta fall står och faller det med det borgerliga samhället självt. I båda fallen är det proletära likhetskravets verkliga innehåll kravet på klassernas avskaffande. Varje likhetskrav, som går därutöver, hamnar med nödvändighet i det absurda.” I sin skrift “Ekonomi och politik under den proletära diktaturens epok” (1919) skriver Lenin om detta Engels uttalande: “Engels har för länge sedan i ‘Anti-Dühring’ förklarat, att likhetsbegreppet, vilket återspeglar varuproduktionsförhållandena, blir till en fördom, om man inte med likhet förstår klassernas avskaffande. Denna enkla sanning om skillnaden mellan det borgerligt-demokratiska och det socialistiska likhetsbegreppet glömmar man ständigt. Men gör man inte det, så blir det tydligt, att proletariet, sedan det störtat bourgeoisin, därmed tar ett avgörande steg för att avskaffa klasserna, och att proletariet, för att fullborda detta verk, måste fortsätta sin klasskamp, utnyttja statsapparaten och använda olika metoder i kampen mot och påverkandet av den störtade bourgeoisin och den vacklande småbourgeoisin.” Se också de ställen i Lenins “Staten och revolutionen”, där Lenin delvis citerar Marx’ uttalanden i “Kritiken”, delvis summerar och vidareutvecklar dem.

[19] Om de kommunistiska lördagarna skrev Lenin i december 1919: “Om vi frågar oss, vad kommunismen betyder till skillnad från socialismen, så måste vi säga, att socialismen är ett samhälle, som växer fram omedelbart ur kapitalismen, den första formen av det nya samhället. Kommunismen däremot är en högre form av samhälle, och den kan blott utvecklas, när socialismen fullständigt segrat. Socialismen förutsätter arbete utan hjälp av kapitalister, samhälleligt arbete under strängaste redovisning, kontroll och uppsikt av det organiserade avantgardet, den mest avancerade delen av de arbetande; och naturligtvis måste man fastställa såväl arbetets omfång som också dess belönande. Detta är obetingat nödvändigt, då det kapitalistiska samhället åt oss efterlämnat sådana kvarlevor och vanor som splittrat arbete, misstroende mot den samhälleliga hushållningen, småbrukarnas inrotade vanor, som är förhärskande i alla agrarländer. Allt detta står i direkt motsättning till en verkligt kommunistisk hushållning. Som kommunism betecknar vi däremot en

ordning, där människorna vant sig vid att utan varje tvångsapparat uppfylla de samhälleliga plikterna, där det oavlönade arbetet för det helas väl blivit en allmän företeelse.” Se också Lenins artikel “Från krossandet av en månghundraårig ordning till uppbyggandet av en ny”, 1920.

[20] I “Kapitalets” band II, kap. 4, sid. 108, säger Marx: “Det är för övrigt helt i överensstämmelse med den borgerliga mentaliteten - som inte har intresse för något annat än jakten efter profit - att inte produktionen utan handelsutbytet uppfattas som grundvalen för den ekonomiska verksamheten.” Frågan om produktionens förhållande till distributionen, till utbytet och förbrukningen analyseras utförligt av Marx i hans oavkortade “Inledning till en kritik av den politiska ekonomin” (1857), vilken publicerades samtidigt med “Till kritiken av den politiska ekonomin”. - År 1894 skrev Lenin i en artikel “Det ekonomiska innehållet i narodnikernas teorier och kritiken av detsamma i herr Struves bok” - under åberopande av det anförda stället i “Kritiken av Gothaprogrammet” -: “Marx ställer upp mot vulgär-socialismen den vetenskapliga socialismen, som inte tillskriver distributionen så stor betydelse utan förklarar samhällets struktur genom produktionsförhållandenas organisation och är av den uppfattningen, att en given organisation av produktionsförhållandena redan i sig innesluter ett bestämt distributions-system. Denna idé ... går som en röd tråd genom hela Marx’ lära”...

[21] Inledningen till Första Internationalens stadgar lyder ordagrant (se not 29): “Arbetarklassens frigörelse ... måste vara arbetarklassens eget verk ...”

[22] I den grekiska tragedin hade körernas sånger formen av strofer och motstrofer.

[23] Se Engels’ kritik av denna sats i brevet till Bebel av den 18 mars 1875. I sin kritik av denna paroll påvisade Marx och Engels ständigt den betydelse som under alla den proletära klasskampens etapper måste tillskrivas proletarietets förbundna. “Den egentliga svagheten - skrev t.ex. Engels i brevet till Bernstein av den 2 november 1882 - ... är den barnliga föreställningen att nästa revolution, skall börja med att hela världen delar upp sig i två läger, ‘guelfer här, ghibelliner där’, vi här, hela den ‘enda reaktionära massan’ där. Det betyder att revolutionen skall börja med femte akten, och inte med den första, där alla oppositionspartiets massa står eniga mot regeringen och dess konst och på det sättet segrar, varpå de enskilda partierna bland segrarna det ena efter det andra arbetar ut sig och gör sig omöjliga, tills folkets massa som en följd därav till slut drivits helt över på vår sida, varefter den berömda Vollmarska slutstriden kan äga rum.” Jfr hos Lenin: “... Att inbilla sig att den sociala revolutionen är tänkbar utan uppror av mindre nationer i kolonierna och i Europa, utan revolutionära utbrott från en del av småborgerskapet med alla dess fördomar, utan en rörelse bland de efterblivna proletära och halvproletära massorna mot godsägarnas och kyrkans ok, mot det monarkistiska och nationella förtrycket o.s.v. - att inbilla sig något sådant, det betyder att avstå från den sociala revolutionen. Tydligen inbillar man sig att på ett ställe kommer att samlas en här som förklarar: ‘Vi är för socialismen!’, på ett annat ställe en annan här, som förklarar: ‘Vi är för imperialismen’, och detta skulle sedan vara den sociala revolutionen!... Den som väntar en ‘ren’ social revolution, kommer aldrig att få uppleva den. Han är revolutionär endast med läpparna

och förstår inte vad revolution är. Den ryska revolutionen 1905 var en borgerligt-demokratisk revolution. Den bestod av en rad strider, förda av alla otillfredsställda klasser, grupper och element bland befolkningen ... Objektivt undergrävde massornas rörelse tsarismen och banade väg för demokratin, och därför gick de klassmedvetna arbetarna i spetsen. Den socialistiska revolutionen i Europa kan inte vara något annat än utbrottet av alla undertrycktas och otillfredsställdas masskamp ...” Lenin.

[24] Se Karl Marx och Friedrich Engels: “Kommunistiska manifestet”.

[25] Det avsnitt av “Kommunistiska manifestet”, ur vilket citatet är hämtat, lyder: “Medelstånden, den lille fabrikanten, den lille köpmannen, hantverkaren, bonden, alla bekämpar de bourgeoisin för att säkra sin existens som medelstånd mot undergång. De är alltså icke revolutionära utan konservativa. Än mer, de är reaktionära, ty de söker vrida historiens hjul tillbaka. Om de är revolutionära, så är de det med hänsyn till sin förestående övergång till proletariatet, så försvarar de inte sina nuvarande utan sina kommande intressen, så lämnar de sin egen ståndpunkt för att ställa sig på proletariatets.”

[26] De riksdagsval, varom här är tal, ägde rum år 1874.

[27] Se not 13.

[28] Marat (1743-93) en av de mest betydande personligheterna under den stora franska revolutionen, en jakobin. Som “Berlin-Marat” betecknar Marx här ironiskt Hasselmann (se not 55), chefredaktör för “Neuer Sozialdemokrat”, lassalleanernas huvudorgan.

[29] Första Internationalen, “Internationella Arbetarassociationen” (1864-72) “Lade - under Marx ledning - grunden till arbetarnas internationella organisation för förberedandet av deras revolutionära stormlöpning mot kapitalet” (Lenin, “III Internationalen och dess plats i historien”, 1919.) Om dess historia skrev Lenin i sin artikel “Karl Marx” (1914): “Den epok då de demokratiska rörelserna mot slutet av femtioalet och på sextioalet började få nytt liv, kallade Marx på nytt till praktiskt handlande. 1864 (den 28 september) grundades i London den berömda Första Internationalen, ‘Internationella Arbetarassociationen’ ... Marx var själen i denna organisation, författare till dess första ‘manifest’ och en lång rad av resolutioner, uttalanden och upprop. Under det Marx arbetade på att sammanfatta de skilda ländernas arbetarrörelse och försökte förmå den icke-proletära, förmarxistiska socialismens olika former (Mazzini, Proudhon, Bakunin, engelsk liberal trade-unionism, lassalleska högeravvikelser i Tyskland o.s.v.) att uppträda gemensamt samt bekämpande alla dessa sekters och skolors teorier, smidde han en enhetlig taktik för arbetarklassens proletära kamp i de skilda länderna. Efter Pariskommunens fall (1871) ... och sedan Bakunins anhängare sprängt Internationalen, fanns inte längre någon möjlighet att den skulle kunna bestå i Europa. Efter Internationals kongress i Haag (1872) genomdrev Marx att dess generalråd förlades till New York. Första Internationalen hade spelat ut sin historiska roll och rymde fältet för en epok av oerhört mycket snabbare uppsving för arbetarrörelsen i alla världens länder - den epok nämligen då den utvecklades på bredden, då det uppstod socialistiska proletära masspartier på de

olika nationella staternas grund.” I Kominterns program heter det: “Kommunistiska Internationalen, proletariatets enhetliga och centraliserade internationella parti, företrädar ensamt Första Internationals principer på den revolutionära proletära massrörelsens nya grund.”

[30] I Kommunistiska manifestet heter det: “Proletariatets kamp mot bourgeoisin är att börja med till formen, ehuru icke till innehållet, en nationell kamp. Varje lands proletariat måste naturligtvis först göra upp med sitt eget lands bourgeoisin”. Och på ett annat ställe: “Arbetarna har intet fädernesland. Man kan icke fräntaga dem vad de icke har. Då emellertid proletariatet till att börja med måste erövra den politiska makten, upphöja sig till nationell klass och konstituera sig självt som nation, så är det självt ännu nationellt, om också ej i samma mening som bourgeoisin.”

[31] Engels karakteriserade 1890 Bismarcks utrikespolitik på följande sätt: “Kriget 1859 hade också skrämt upp Preussen. Det hade nära på fördubblat sin armé och placerat en man vid rodret, som kunde ta upp tävlan med den ryska diplomatin åtminstone på en punkt: i hänsynlösheten vid valet av de medel han använde. Denne man var Bismarck. Under det polska upproret 1863 tog han på ett uppseendeväckande sätt parti för Rysland, gentemot Österrike, Frankrike och England, och gjorde allt för att förskaffa det segern. På så sätt försäkrade han sig om, att tsaren frångick sin gamla politik i den schlesvig-holsteinska frågan. 1864 lösslets hertigdömena med tsarens goda vilja från Danmark. Sedan kom preussisk-österrikiska kriget 1866: här kunde tsaren på nytt glädja sig åt att se Österrike för andra gången förödmjukas och Preussens makt växa, Preussen, den enda trogna - den t.o.m. efter förnedringen 1849-50 ännu trogna vasallen. Kriget 1866 drog med sig tysk-franska kriget 1870, och åter uppträdde tsaren på sin preussiska ‘Djadjja Molodets’ (snälla gamla farbror) sida. Han höll Österrike direkt i schack och berövade på så sätt Frankrike den enda bundsförvant, som kunde rädda det från fullständigt nederlag. Men liksom Louis Bonaparte 1866, så lät Alexander 1870 lura sig av den snabba framgången för de tyska vapnen.” (Engels: “Den ryska tsarismens utrikespolitik”, “Neue Zeit”, årgång 1890, s. 198-199.) - Om det tysk-franska krigets historiska betydelse, vilket var Bismarcks största utrikespolitiska framgång, skrev Lenin: “I det tysk-franska kriget plundrades Frankrike av Tyskland, men det förändrar inte den grundläggande historiska betydelsen av detta krig, som befriade tiotals miljoner tyskar från den feodala splittringen och från två despoters förtryck, den ryska tsaren och Napoleon III.” (Lenin: “Socialismen och kriget”, 1915).

[32] Internationella Freds- och Frihetsförbundet var en på 60- och 70-talen existerande internationell organisation av borgerliga demokrater och pacifistiska frihandelsvänner. Mot detta förbund, som grundats 1867 i Genève, förde Första Internationalen på Marx’ yrkande och under hans ledning en bestämd kamp. Förbundets paroll var: “Allmän folkförbrödning,” “Europas Förenta Stater!”

[33] Efter Pariskommunens fall arbetade Bismarck (1871-72) på att få till stånd ett formligt fördrag mellan Tyskland, Österrike och Ryssland i syfte att gemensamt förfölja den revolutionära rörelsen i allmänhet och särskilt Första Internationalen. Ehuru något

formellt förbund inte kom till stånd, arbetade dock stormakternas regeringsorgan faktiskt redan då hand i hand, då det gällde att förfölja revolutionärer.

[34] I "Norddeutsche Allgemeine Zeitung", Bismarcks organ, publicerades den 20 mars 1875 (nr 64) en ledande artikel om det socialdemokratiska partiets programförslag. Artikeln uppehöll sig särskilt vid punkt 5 i programmet, om vilken Marx här talar. I artikeln såges om denna punkt, att socialdemokratin uppenbarligen "tycks vilja eller åtminstone till en viss grad tycks vilja frigöra sig från inflytandet från Internationalen", att den "socialdemokratiska agitationen i månget avseende blivit försiktigare" och "inte erkänner Internationalen".

[35] Engels, som bedömde Gothaprogrammets "internationalism" på samma sätt som Marx, skrev den 13 augusti 1875 till F. Becker: "I Tyskland har man ... efter föreningen med lassalleanerna helt brutit den redan förut lösa förbindelsen med Internationalen."

[36] Lassalle formulerade denna "lag" på följande sätt: "Den järnhårda ekonomiska lag, som under de nuvarande förhållandena - då utbud av och efterfrågan på arbete är förhärskande system - bestämmer arbetslönen, är denna: att den genomsnittliga arbetslönen ständigt reduceras till det nödvändiga levnadsunderhåll, som erfarenheten visat vara erforderligt för att ett folk skall kunna existera och fortplanta sig." ("Öppen svarsskrivelse till Centralkommittén för inkallandet av en allmän tysk arbetarkongress i Leipzig.") Se Engels kritik i brevet till Bebel av den 18 mars 1875.

[37] F. A. Lange (1828-75 - tysk nykantiansk filosof, småborgerligt-demokratisk publicist, författare av den socialreformatoriska boken "Arbetsfrågan: Dess betydelse för nutid och framtid" (första upplagan 1865, andra upplagan 1870). I ett brev till Kugelmann av den 27 juni 1870 skrev Marx följande om Lange: "Herr Lange (Om arbetsfrågan etc., andra upplagan) ger mig en vacker eloge, men med det syftet att göra sig själv viktig. Herr Lange har nämligen gjort en stor upptäckt. Hela historien kan sublimeras i blott en enda stor naturlag. Denna naturlag är frasen (- det darwinska uttrycket blir i denna användning blott en fras -) 'struggle for life', 'kampen för tillvaron', och innehållet i denna fras är den malthusska befolknings- eller rättare sagt överbefolkningslagen. Alltså i stället för att analysera struggle for life, sådan den historiskt förekommer under skilda bestämda samhällsformer, behöver man inte göra något annat än omsätta varje konkret kamp i frasen 'struggle for life' och denna återigen i den malthusska befolkningsfantasin. Man måste erkänna, att detta är en synnerligen effektiv metod - för självmedveten, kvavivetskaplig, högtravande okunnighet och tankelättja." Om den malthusska "lagen" se följande anmärkning.

[38] Thomas Robert Malthus (1766-1834) - engelsk ekonom, utvecklade i sin bok "Essay on the Principle of Population" (1798) den tanken, att det finns en oföränderlig befolkningslag, enligt vilken befolkningen tillväxer i geometrisk progression (1, 2, 4, 8, 16 ...) medan de nödvändiga existensmedlen endast tillväxer i aritmetisk progression (1, 2, 3, 4, 5 ...). Enligt Malthus består alltså fattigdomens orsaker i den naturliga motsägelsen mellan befolkningens snabba tillväxt och existensmedlens begränsade tillväxt. Marx, som

betecknade Malthus' bok som en smådeskrift emot människosläktet, påvisade det tokiga i denna Malthus "lag" och bevisade, att "i själva verket varje särskilt historiskt produktionssätt har sina särskilda historiskt giltiga befolkningslagar" ("Kapitalet", bd I, kap. 23, sid 558.) I detta kapitel ges i par. 2-3 en kritik av Malthus' teori och klarlägges det kapitalistiska produktionssättets egen befolkningslag.

[39] Lassalle dödades i duell i september 1864.

[40] I sin bok "Den arbetande klassens läge i England" (1845) skriver Engels följande: "... arbetaren är, lagligen och i praktiken, den egendomsägande klassens slav, i så hög grad en slav att han säljs som styckegods, stiger och sjunker i värde som en vara. Om efterfrågan på arbetare ökar, stiger priset på arbetare; om den sjunker, sjunker deras pris. Om den sjunker så mycket att ett antal av dem blir osäljbara, om de förblir i lager, lämnas de helt enkelt utan sysselsättning; och, eftersom de inte kan leva på det, dör de av svält. ... Den enda skillnaden jämfört med den gamla, öppna formen av slaveri är att dagens arbetare förefaller att vara fri därför att han inte säljs en gång för alla, utan ett stycke i sänder dag för dag, vecka för vecka, år för år, och därför att ingen ägare säljer honom till en annan, utan han tvingas i stället sälja sig själv, eftersom han inte är någon särskild persons slav utan hela den egendomsägande klassens. För honom själv är förhållandet i grunden oförändrat, och även om detta sken av frihet å ena sidan med nödvändighet ger honom ett visst mått av verklig frihet, medför den å den andra att ingen garanterar honom hans uppehälle, att han löper risken att vilket ögonblick som helst förskjutas av sin herre, bourgeoisin, och lämnas att dö av svält, om bourgeoisin upphör att ha intresse av hans sysselsättning, hans existens. Bourgeoisin har det, å andra sidan, mycket bättre under den nuvarande ordningen än under det gamla slavsystemet; den kan godtyckligt avskeda sina anställda utan att offra investerat kapital, och får arbetet utfört mycket billigare än vad som är möjligt med slavarbete, som Adam Smith så trösterikt påpekat.

[41] Buchez (1796-1865) - fransk historiker och publicist. Var på 1840-talet den franska katolska "socialismens" ledare, som för att bekämpa den då växande revolutionära arbetarrörelsen reste kravet på upprättandet av kooperativa produktionsföreningar med understöd av staten. Se Engels i brevet till Bebel av den 18 (28) mars 1875.

[42] Louis Philippe (1773-1850) - kung i Frankrike under "julimonarkin". Julirevolutionen 1830 placerade honom på tronen, februarirevolutionen 1848 störtade honom.

[43] "Atelier" - den första månatliga arbetartidskriften i Paris, som skrevs, redigerades och utgavs uteslutande av arbetare (1840-48). "Atelier"-gruppen stod under inflytande av Buchez' reaktionära katolska socialism. Politiskt understödde gruppen de borgerliga liberalerna.

[44] "Hittills - skrev Lenin hösten 1916 - har denna tes gällt som obestridd sanning för socialisterna, och i den ligger erkännandet av staten ända fram till den tidpunkt då den segrande socialismen slår om i den fulla kommunismen" (Lenin: "Resultaten av diskussionen om självbestämmandet"). I denna formulering finns redan det väsent-

liga i hela femte kapitlet av "Staten och revolutionen". År 1922 "korrigerade" reneaten Kautsky denna tes på följande sätt: "Mellan tiden för den rent borgerligt och den rent proletärt regerade demokratiska staten ligger en period av den enas omvandling i den andra. Därtill svarar också en politisk övergångsperiod, vars regering i regel tar formen av en koalitionsregering." (K. Kautsky: "Den proletära revolutionen och dess program", Stuttgart, 1922.)

[45] Tyska Folkpartiet eller Demokratiska Partiet grundades i september 1865 i Darmstadt och reorganiserades på kongressen i Stuttgart i september 1868. Det var ett parti för den oppositionella, delvis revolutionärt stämnda småborgeoisin i de tyska små och medelstora staterna, huvudsakligen i Sydtykland. Mot Bismarcks politik att ena Tyskland under ledning av monarkismens och junkrarnas Preussen ställde de kravet på upprättandet av en demokratisk tysk republik. Partiet stod i intim kontakt med Internationella Freds- och Frihetsförbundet (se not 32) och sökte vinna inflytande bland arbetarna. Det understödde grundandet av arbetarbildningsföreningar av olika slag och spelade en tongivande roll på de "Tyska Arbetarföreningarnas" årligen återkommande rikskongresser. Partiets organisation i Sachsen, som nästan uteslutande bestod av arbetarföreningarnas medlemmar, var en stödjunkt för Wilhelm Liebknecht och August Bebel, som vid den tidpunkten agiterade inom "Folkpartiet" i syfte att grunda ett självständigt arbetarparti. Efter det att Liebknecht och Bebel - på Marx' och Engels' uppmaning på Tyska Arbetarföreningarnas Förbunds Nürnbergkongress i september 1868 genomdrivit förbundets anslutning till Första Internationalen och efter det att man ett år senare (augusti 1869) på arbetarföreningarnas kongress i Eisenach bildat Socialdemokratiska Arbetarpartiet, förlorade Folkpartiet mycket snart inflytande bland arbetarna.

[46] Här avses Napoleon III (Louis Bonaparte) - fransk kejsare 1851-70.

[47] "Marx har - skrev Lenin om denna karaktäristik av det nya hohenzollernska tyska rikets författning - oändligt mycket djupare fattat den tyska 'författningens' verkliga väsen än hundratals av bourgeoisins professorer, präster och författare, som sjöng lovsånger över 'rättsstaten', De kröp på magen inför tyska hovgunstlingars framgång och triumf. Vid bedömandet av politikens klassväsen lät han inte leda sig av händelsernas tillfälliga 'vändning' utan av den internationella demokratins och den internationella arbetarrörelsens samlade erfarenhet." (Lenin: "Zabern", 1913.)

[48] Den som åsyftas, R. Gladstone (1805-75) var en rik köpman i Liverpool, en liberal, som propagerade för införandet av progressiva skatter, vilka i främsta rummet skulle träffa storgodsägarna. Hans bror William Gladstone (1809-98) var den framstående liberala brittiska premiärministern under 1800-talets senare hälft.

[49] "Kulturkampen - skrev Lenin - 'kampen för kulturen', det är Bismarcks kamp på 70-talet mot det tyska katolikpartiet, mot 'Centrum', genom att med polisåtgärder förfölja katolicismen. Med denna kamp stärkte Bismarck blott katolikernas stridbara klerikalism och skadade han blott den verkliga kulturens sak, ty han sköt de religiösa stridsfrågorna i förgrunden i stället för de politiska, ledde bort uppmärksamheten bland

en del skikt inom arbetarklassen och demokratin från den revolutionära klasskampens aktuella uppgifter genom den mest ytliga, förljugna borgerliga antiklerikalism." (Lenin, "Om arbetarpartiets ställning till religionen", 1909.)

[50] Se ovannämnda skrift: (Arbetarpartiet) "anser religionen för privatsak i förhållande till staten, men absolut inte till sig själv, till marxismen, till arbetarpartiet".

[51] Detta tillägg innehåller kraven "om skydd för arbetarklassen gentemot kapitalmakten inom det nuvarande samhället". Den första punkten, vilken Marx inte nämner, kräver "koalitionsfrihet".

[52] D.v.s. i samband med ansvaret för arbetarnas liv och hälsa vid olycksfall och i hälsovådliga yrken.

[53] Jag har talat och frälst min själ (d.v.s. fyllt min plikt).

Friedrich Engels

Om auktoritet

1873

Några socialister har på sistone inlett ett regelrätt korståg mot vad de kallar auktoritetsprincipen. De behöver bara säga, att den och den handlingen är auktoritär, för att fördöma den. Detta summariska tillvägagångssätt drivs i ett sådant missbruk, att det är nödvändigt att se lite närmare på frågan. Auktoritet, i den bemärkelse av ordet det här rör sig om, betyder å ena sidan en främmande viljas överordning över vår; å andra sidan underordning. Då nu dessa två ord har en dålig klang och då det förhållande de uttrycker är oangenäm för den underordnade parten, är frågan om det inte finns något sätt att avvara den; om vi inte - under de nuvarande samhällsförhållandena - kan skapa ett annat socialt system, under vilket denna auktoritet inte längre ges något utrymme och följaktligen måste försvinna.

Då vi undersöker de ekonomiska - industriella och jordbruksekonomiska - förhållandena, som utgör det nuvarande borgerliga samhällets bas, så konstaterar vi, att de har en tendens till att mer och mer ersätta den isolerade verksamheten med individernas kombinerade verksamhet. I stället för de isolerade producenternas små verkstäder har vi fått den moderna industrin med stora fabriker och verkstäder, i vilka hundratals av arbetare övervakar komplicerade ångdrivna maskiner; ekipagen och vagnarna på de stora landsvägarna har ersatts av järnvägen, och de små skonarna och segel-feluckerna av ångbåtar. Även jordbruket läggs gradvis under maskinernas och ångans herravälde, som sakta men säkert ersätter

de små ägarna med storkapitalister, som odlar väldiga arealer med hjälp av lönearbetare.

Överallt avlöses individernas oavhängiga verksamhet av kombinerade operationer, av komplicerade, inbördes avhängiga processer. Men när man nämner kombinerad verksamhet, talar man om organisation. Frågan är alltså, om organisation är möjlig utan auktoritet.

Låt oss anta, att en social revolution avsatt de kapitalister, vars auktoritet för närvarande bestämmer rikedomens produktion och cirkulation. Låt oss vidare anta - för att se saken från auktoritetsfiendernas ståndpunkt - att jorden och arbetsinstrumenten blivit de arbetares kollektiva egendom, som brukar dem. Kommer auktoriteten då att ha förintats, eller har den endast ändrat form? Låt oss betrakta saken.

Vi tar ett bomullsspinneri som exempel. Bomullen måste genomlöpa minst sex på varandra följande moment, innan den är förvandlad till garn, moment som för det mesta försiggår i olika salar. För att hålla maskinerna i gång behöver man dessutom ingenjörer, som övervakar ångmaskinen; mekaniker, som utför de löpande reparationerna; ett antal tempoarbetare, som transporterar produkterna från den ena salen till den andra etc. Alla dessa arbetare, män, kvinnor och barn, måste börja och sluta sitt arbete vid en tidpunkt, som ångans auktoritet bestämmer, och ångan bryr sig inte det minsta om individuell autonomi. Arbetarna måste alltså först och främst bli ense om arbetstiden; så snart den fastslagits, måste alla undantagslöst rätta sig efter den. Vidare uppkommer det ständigt i varje sal och i varje ögonblick, detaljfrågor beträffande produktionsmålen, materialens fördelning etc., frågor, som måste lösas omgående om inte hela produktionen ögonblickligen skall avstanna. Det här spelar ingen roll, huruvida frågorna löses genom att en delegat i ledningen för varje arbetsgren träffar en uppgörelse, eller - om detta är möjligt - genom majoritetsbeslut; den enskilda personens vilja måste alltid underordna sig beslutet; d.v.s. frågorna löses auktoritärt. Den mekaniska automatiken i en stor fabrik är långt mera tyrannisk än de små kapitalister, som sysselsätter arbetare, någonsin har varit. Åtminstone vad arbetstiden beträffar skulle man över ingången till dessa fabriker skriva: *Lasciate ogni autonomia, voi che entrate!* (Ung. "Ni, som här inträder, avstår från all autonomi!")

Då människan genom vetenskapens och uppfinnarens hjälp gjort sig till herre över naturkrafterna, så hämnas de genom att - i samma grad

som de ställer sig i människans tjänst -, tvinga henne att underkasta sig en sannskyldig despoti, som är oberoende av all social organisation. Att vilja avskaffa auktoriteten i storindustrin innebär att vilja avskaffa själva industrin; att tillintetgöra ångspinnerierna för att gå tillbaka till spinrocken.

Låt oss, som ett annat exempel, ta järnvägen. Även här är en mängd individers samverkan absolut nödvändig: en samverkan, som måste rätta sig efter tämligen bestämda tider, om det inte skall ske olyckor. Även här är den första betingelsen för arbetet en dominerande vilja, som negligerar varje underordnad vilja. Det spelar därvidlag ingen roll, om denna vilja representeras av en enskild delegat eller av en kommitté, som fått fullmakten att genomföra parternas majoritetsbeslut. I bägge fallen har vi att göra med en utpräglad auktoritet. Ja, vad skulle inte ske med det första avgående tåg, om järnvägstjänstemännens auktoritet över Herrar Passagerare vore avskaffad?

Men nödvändigheten av en auktoritet, och till och med en befallande sådan, ses tydligast på ett skepp i hög sjö. I farans stund är allas liv här beroende av, att samtliga omedelbart och obetingat åtlyder en enskilds vilja.

När jag anför liknande argument mot de mest rabiata av auktoritetsfienderna, så kan de inte ge annat svar än: "Ja, det är sant, men här är det inte frågan om någon auktoritet, utan om ett uppdrag, som vi ger delegaterna!" Dessa herrar tror, att de har ändrat saken, bara de ändrar dess namn. På så sätt gör dessa djupsinniga tänkare narr av världen.

Vi har alltså sett, att å ena sidan en viss auktoritet, oavsett hur den är delegerad, och å andra sidan att en viss underordning, är något som - oberoende av social organisation - påtvingas oss, på samma sätt som de materiella villkor som gäller för produktionen och för cirkulationen av produkter.

Och vi har tillika sett, att storindustrin och storlantbruken obönhörligt lägger allt större del av de materiella produktions- och cirkulationsvillkoren under sig och visar tendenser att alltmer utöka detta auktoritetsfält. Det är följaktligen helt absurt att tala om auktoritetsprincipen som något absolut ont och om autonomiprincipen som något absolut gott. Auktoritet och autonomi är relativa begrepp, vars användningsområden varierar med samhällets olika utvecklingsstadier. Om autonomisterna nöjde sig med att säga, att framtidens samhällsorganisation kom-

mer att medge auktoritet endast inom de gränser, som oundvikligen uppdragas av produktionsförhållandena, så kunde man komma till samförstånd med dem; men de är blinda för alla fakta, som gör auktoriteten nödvändig, och stirrar sig blinda på själva ordet.

Varför nöjer sig auktoritetsfienderna inte med att skrika mot den politiska auktoriteten, mot staten! Alla socialister är ense om, att den politiska staten och med den även den politiska auktoriteten kommer försvinna som en följd av den kommande socialistiska revolutionen, d.v.s. att de offentliga funktionerna kommer förlora sin politiska karaktär och förvandlas till enkla administrativa funktioner, som vakar över de sanna sociala intressena. Men auktoritetsfienderna kräver, att den auktoritära politiska staten avskaffas i ett slag, innan de sociala förhållandena, som framkallat den, är tillintetgjorda. De kräver, att den sociala revolutionens första åtgärd skall vara auktoritetens upphävande. Har dessa herrar någonsin sett en revolution? En revolution är avgjort den mest auktoritära sak som finns: det är en handling, varigenom en del av befolkningen påtvingar den andra sin vilja medelst gevär, bajonetter och kanoner, alltså de mest auktoritära medel man kan tänka sig; och om kampen inte skall vara förgäves, måste det segrande partiet hävda sitt herravälde med hjälp av den skräck, som dess vapen inger de reaktionära. Hade Paris-kommunen kunnat hålla sig längre än en dag, om den inte hade använt sig av det väpnade folkets auktoritet gentemot bourgeoisin? Kan vi inte tvärtom förebrå den, att inte i tillräcklig grad använt sig av den?

Alltså, antingen - eller: antingen vet auktoritetsfienderna inte vad de själva säger, och i så fall åstadkommer de endast förvirring; eller också vet de det, och i så fall förråder de den proletära rörelsen. I båda fallen tjänar de endast reaktionen.